VREME

27. januar 2005, Cena 100 din, CG 2€, Broj 734

SVEDOČENJE
VLADIMIR BEBA POPOVIĆ U "INSAJDERU"

BALKANSKA POTERA ZA DŽONIJEM ŠTULIĆEM

FUDBAL: KAD VITEZOVI BANKROTIRAJU

8 600102 660014

Austria 2,50 EUR; France 2,50 EUR; Germany 2,30 EUR; Luxembourg LIF 100; Sweden SEK 32; Switzerland CHF 4,80; BH KM 4; Croatia KN 15; Macedonia DEN 100; Slovenia SIT 550

Novi HP LaserJet MFP uređaj. Štedi novac. Štedi vreme. Poštedeće Vas nabavke fotokopir uređaja.

Osim što nudi sve ono što očekujete od štampača, novi HP LaserJet 4345mfp poseduje sve što očekujete od fotokopir uređaja. Brza štampa, fotokopiranje i sortiranje** dokumenata, u kombinaciji sa skeniranjem i slanjem faksom*** - sve u jednom uređaju, jednostavnom za korišćenje. Pripada novoj HP LaserJet MFP generaciji, osmišljenoj tako da Vas oslobađa potrebe za fotokopir uređajem. Jednostavan za umrežavanje i upravljanje, a pri tom omogućava maksimalnu funkcionalnost i produktivnost. Uz neverovatno nisku cenu, shvatićete da za jedan fotokopir uređaj slične brzine, možete kupiti tri nova HP LaserJet 4345mfp uređaja. A možete uštedeti i više uz naš program zamene starih za nove uređaje. Morate priznati da HP LaserJet 4345mfp zaista ostavlja konkurenciju korak iza.

HP LASERJET 4345mfp

2.399€*

- Brzina crno-bele štampe i fotokopiranja do 45 str/min (A4 format)
- Mogućnost slanja na e-mail adresu, u kolor
- Kapacitet fioke za papir: 600 listova standardno, opciono do 2.100 listova
- Interni HP JetDirect Fast Ethernet print server
- Jednostavan grafički upravljački panel koji reaguje na dodir
- Opciono: analogni faks, softver za digitalno slanje dokumenata

HP LASERJET 4345x mfp

3.099€*

- Iste karakteristike kao HP LaserJet 4345mfp plus:
- Fioka za papir kapaciteta 500 listova, za standardni kapacitet od 1.100 listova
- Automatska obostrana štampa
- Standardni analogni faks

HP LASERJET 4345xs/xm mfp

3.999€*/3.899€*

- Iste karakteristike kao HP LaserJet 4345mfp plus:
- Fioka za papir kapaciteta 500 listova, za standardni kapacitet od 1.100 listova
- Automatska obostrana štampa
- Standardni analogni faks
- MFP postolje sa ormarićem za skladištenje papira
- xs model: plus dodatak za sortiranje i heftanje dokumenata
- xm model: plus dodatak za sortiranje dokumenata sa tri pregratka.

Posetite ovlašćenog HP Business partnera već danas i odaberite jedan od vrhunskih uređaja HP LaserJet MFP generacije.

Zamenite Vaš stari fotokopir uređaj za novi. Saznajte više o našoj ponudi već danas.

POSETITE	**www.hp.co.yu/promocije**
KLIKNITE NA	**«Kako kupiti»** za detaljnije spisak ovlašćenih HP Business partnera

business partner

hp invent

©2005 Hewlett-Packard Development Company, L.P. All rights reserved.
*Preporučene maloprodajne cene bez PDV-a u dinarskoj protivvrednosti. Ponuda važi dok traju zalihe.
**U zavisnosti od modela, dodatna oprema za sortiranje dokumenata može biti opciona. ***Analogni faks je opcija kod modela HP LaserJet 4345mfp

A. ANĐIĆ

Sex

Oli Ren došao je da se upozna s našima. Solana onomad nije došao jer ih već poznaje. Pitate se, verovatno, kakve veze ima fotografija s ovom temom. Taman koliko i mi imamo veze s priključenjem Evropskoj uniji.

D. Ž.

VREME #734

Naslovna strana: Branimir Džoni Štulić; **fotografija:** Kamenko Pajić

POLITIKA

10 **Pošto evropska karta:** Gužva na prvom koloseku
13 **Svedočenje, prvi deo:** Zamka za insajdera
16 **Intervju:** Radomir Naumov
20 **Iz ličnog ugla:** Mijat Damjanović
21 **Reagovanje:** Gvozdena logika
22 **Mile protiv tranzicije:** Nacionalna klasa
26 **Obrazovanje Roma:** Pravi poklon
27 **Maloletničko nasilje:** Zapušteni naraštaji
28 **Dešavanja u FK Obilić:** Kad vitezovi bankrotiraju

KULTURA

34 **Dosije – Džoni Štulić:** Debela i ćelava istorija
37 **Koncert:** R.E.M. u Beogradu
38 **Knjige:** "Ostrvo s blagom"

SVET

42 **Bušova doktrina, drugi čin:** Govori tiho i nosi veliki štap
44 **Intervju:** Žak Rupnik
46 **Evroazijski istok:** Revolucije sa "dečjim" potpisom

MOZAIK

50 **Nova evropska avijacija:** Čedo od 560 tona
52 **Istorijski izlet:** Divovi u vazduhu
57 **Majkrosoft:** Srpska tablet ćirilica

4 NEDELJA
31 NUSPOJAVE
32 LJUDI I VREME
40 TV MANIJAK
41 SCENA
41 REČ O DELU
49 MERIDIJANI
58 POŠTA
60 STRIP
62 VREME UŽIVANJA

VREME #734, 27. I 2005.

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Beograd, Mišarska 12-14

UPRAVNI ODBOR
Stojan Cerović (predsednik),
Boris Popović, Dragoljub Žarković

V.D. DIREKTORA: Dragoljub Žarković

FINANSIJSKI DIREKTOR: Daniela Vesić

KOMERCIJALNA SLUŽBA: Vojislav Milošević

NEDELJNIK "VREME"
Beograd, Mišarska 12-14

GLAVNI UREDNIK: Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK: Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA:
Aleksandar Ćirić

SEKRETARI REDAKCIJE:
Elena Krstanović i Sanja Srdić

REDAKCIJA *(redakcija@vreme.com)*
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić, Slobodanka Ast, Dimitrije Boarov, Miomir Brkić, Stojan Cerović, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Jelena Grujić (*nedelja@vreme.com*), Nebojša Grujičić (*kultura@vreme.com*), Tatjana Jovanović, Predrag Koraksić, Slobodan Kostić, Zoran Majdin, Saša Marković, Goranka Matić (*foto@vreme.com*), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić (*strip@vreme.com*), Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević (*navigator@vreme.com*), Seška Stanojlović (*svet@vreme.com*), Nenad Stefanović, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Svetlana Vasović-Mekina, Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA
Dragoslav Grujić (tekstualna arhiva, *arhiva@vreme.com*),
Jelena Mrđa (foto-dokumentacija, *foto@vreme.com*)

TEHNIČKA REDAKCIJA (*gcv@vreme.com*)
Boško Blažić, Ivan Hrašovec (tehnički urednik), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
KOREKTORI: Jovanka Kljajić, Ivana Milanović-Hrašovec, Stanica Milošević;
DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić;
LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović

INTERNET IZDANJE
http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec
(kontakt: *webmaster@vreme.com*)

PRODAJA I PRETPLATA
(*prodaja@vreme.com*)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO: Mirjana Janković

MARKETING
(*marketing@vreme.com*)
Goran Kosanović (direktor), Stevan Ristić

e-mail za kontakt sa redakcijom:
redakcija@vreme.com

e-mail za slanje zvaničnih saopštenja i opštih informacija: *info@vreme.com*

e-mail za slanje pisama čitalaca za rubriku Pošta: *posta@vreme.com*

Telefon: 011/3234-774
Telefaks: 011/3238-662

PRIPREMA: Tehnička redakcija
ŠTAMPA: Rotografika, Subotica
OBRADA TIRAŽA: Data Press

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

VREME INTERNATIONAL
Zeitschriftenverlags G.m.b.H.
Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Beč, Austrija
Direktor: Vesna Vavić

Detalji o pretplati na strani 59

STANISLAV MILOJKOVIĆ

Uslovi

Poverenik za informacije Rodoljub Šabić kaže da nema uslove za rad i da nije dobio odgovore na pisma koja je poslao sekretaru vlade i Skupštini Srbije: "Nemam ništa. Nemam kancelariju, ljude, čak sam i pečat Povereništva platio iz svog džepa." Za to vreme, žalbe zbog nedostupnosti informacija se gomilaju. Transparentnost Srbija je obavila anketu na uzorku od 151 državnog organa, organa lokalne samouprave, teritorijalne autonomije i javnih preduzeća, postavljajući pitanja vezana za primenu Zakona o dostupnosti informacija od javnog značaja. Odgovorila su 23 organa a od toga je pet odredilo osobe koje će postupati po zahtevima za pristup informacijama: Ministarstvo kulture, Ministarstvo prosvete i sporta, Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine, Parking servis i grad Novi Sad.

Spor

Dugotrajni spor između firme Kapoto bild i Republičke inspekcije za šumarstvo oko seče 70 ari park-šume Crveni breg na dedinjskom brdu radi izgradnje luksuznih vila, dobio je epilog proteklog vikenda. Građani su nastavak seče pokušali da spreče pozivajući policiju, međutim, predstavnik firme Kapoto bild je na licu mesta pokazao rešenje kojim se odobrava nastavak radova. Istorijat slučaja je vrlo dug: republička inspekcija je još letos donela rešenje o obustavi seče i podnela tužbu protiv Kapoto bilda i Zelenila-Beograd koje nije obezbedilo saglasnost republičke vlade prilikom preimenovanja šume u građevinsko zemljište. Prema "Politici", nakon toga su tužene firme pokrenule upravni spor i tužbu protiv rešenja republičke inspekcije, čime je suđenje u Trgovinskom sudu odloženo na neodređeno vreme. Kako su objasnili u Kapoto bildu, Administrativna komisija republičke vlade odbila je njihovu tužbu na rešenje inspekcije ali se umešao Vrhovni sud, uvažio tužbu i poništio rešenje vlade Republike Srbije i republičke inspekcije, dozvoljavajući nastavak seče. U svom rešenju, republička inspekcija je navela da se sporno zemljište u zemljišnim knjigama vodi kao šuma, dok priloženi izvodi iz zemljišnih knjiga pokazuju da je pomenuto zemljište označeno kao građevinsko. Vrhovni sud Srbije doneo je odluku kojom se poništavaju rešenja protiv Kapoto bilda zbog povrede pravila postupka i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. U republičkoj inspekciji još kažu da se prilikom preimenovanja šume u građevinsko zemljište prvo morao utvrditi opšti interes – što nije urađeno. Vrhovni sud je na to odgovorio da se opšti interes utvrđuje samo u slučajevima "krčenja šume" a ne sečenja što je, kažu, ovde slučaj.

SLOBODAN GEORGIJEV

Budžet

Obezbeđenje škola roditelje godišnje košta oko – milion dinara. Privatne agencije čiji zaposleni čuvaju đake traže od 90 do 120 dinara po satu, tako da čuvanje dece u školi, kako saznaju "Večernje novosti", porodični budžet "olakša" za 1200 dinara godišnje. Izuzetak je beogradska osnovna škola "Dušan Dugalić" s Vračara, u kojoj roditelji obezbeđenje godišnje plaćaju 150 dinara. Razlog za plaćanje čuvara po školama iz roditeljskog džepa leži u tome što Ministarstvo prosvete nema dovoljno novca da finansira zaštitu đaka u svim školama. O uvođenju obezbeđenja i prihvatanju ponude agencija odlučuje savet roditelja, a rukovodstvo škole samo sprovodi njihovu odluku. Privatne agencije dosta koštaju, u policiji kažu da je školski policajac skupa investicija i da nema dovoljno stručnog kadra, pa se u pojedinim osnovnim školama

nastavak na strani 6

Jednim dodirom, stvorite čaroliju.

HP digitalne kamere modernog dizajna sadrže najnoviju HP Real Life tehnologiju uz koju će Vam slikanje biti zabavnije, a Vaše fotografije bolje. Vaše fotografije možete obrađivati, štampati sa lakoćom bez korišćenja računara i deliti sa prijateljima i rodacima putem e-maila. Svaka od ovih kamera odlikuje se izuzetnim performansama i lakoćom korišćenja. Uz kvalitet i brzinu koju nude HP kamere, i Vašu kreativnost, stvaraćete čaroliju na svakom koraku.

HP PHOTOSMART M307

jednostavno do kvalitetnih fotografija

139 €

(preporučena maloprodajna cena
s dinarskog podmorednost bez poreza)

- 3.2 MP (2080 x 1544) rezolucija
- 15x zum (3x optički, ekvivalent 35mm: 40-111mm, 5x digitalni)
- 16 MB interne memorije
- SD/MMC slot

HP PHOTOSMART R507

Fotografije visokog kvaliteta
Sadrži HP Real Life tehnologije

209 €

(preporučena maloprodajna cena
s dinarskog podmorednost bez poreza)

- 4.1 MP (2320 x 1744) rezolucija
- 21x zum (3x optički, ekvivalent 35mm: 35-105mm, 7x digitalni)
- 32 MB interne memorije
- SD/MMC slot
- Li-ion baterija

HP PHOTOSMART R707

Najbolji kvalitet slike u klasi
Sadrži HP Real Life tehnologije

259 €

(preporučena maloprodajna cena
s dinarskog podmorednost bez poreza)

- 5.1 MP (2612 x 1968) rezolucija
- 24x zum (3x optički, ekvivalent 35mm: 39-117mm, 8x digitalni)
- 32 MB interne memorije
- SD/MMC slot
- Li-ion baterija

Posetite ovlašćenog HP partnera već danas i odaberite jednu od kamera iz vrhunske HP ponude.

POSETITE	**www.hp.co.yu** za više informacija o HP proizvodima
KLIKNITE NA	**«Kako kupiti»** za detaljan spisak ovlašćenih HP partnera

hp invent

©2004 Hewlett-Packard Company, L.P. All rights reserved.

događa da se iz finansijskih razloga promene i po tri agencije tokom školske godine. Postoje ustanove koje čuvare plaćaju iz sopstvenih sredstava. Neke škole se dovijaju da se u toku dana o deci brine školski policajac, a da po završetku nastave to čini profesionalno obezbeđenje. Školu najčešće obezbeđuju po dva čuvara koji se smenjuju. Obično stoje na ulazu i legitimišu goste, a za vreme odmora "patroliraju" kroz školsko dvorište. Sve to, čini se, nije dovoljno, jer i pored uvođenja obezbeđenja incidenti po školama ne jenjavaju. Stanje se možda promeni kada borilačke veštine postanu izborni predmet.

Pripreme

Iako je Mirjana Marković još 23. februara 2003. napustila zemlju, potrefilo se baš neposredno pre ubistva premijera Đinđića, a gotovo istovremeno kada se Vojislav Šešelj svojevoljno uputio u Hag, do dana današnjeg ostala je nedostupna domaćim organima gonjenja koji tvrde da nemaju pouzdanih podataka o tome gde se ona nalazi. Jedino što domaći "organi" pouzdano znaju jeste to da je Mirjana Marković sa Aerodroma Beograd otputovala za Moskvu, gde ju je Uprava za borbu protiv organizovanog kriminala poslednji put locirala preko mobilnog telefona. I dok u MUP-u Srbije tvrde da preduzimaju sve mere na privođenju

REUTERS

Mire Marković, a na direktna pitanja vezana za njeno kretanje odgovaraju da "to spada u domen operativnih podataka", verni prijatelji supruge bivšeg predsednika SRJ su i te kako upućeni ne samo u njeno kretanje već i u njene svakodnevne aktivnosti. Tako je Dragan Hadži-Antić, bivši portparol JUL-a, 23. januara sa puno emocija otkrio čitaocima "Blica" – kako živi Mira Marković ovih dana. Prema Hadži-Antićevim rečima, Mira Marković živi sasvim normalno, ne skrivajući se. Tu i tamo ode do prodavnice, sama je i vreme joj prolazi u čitanju i pisanju. S obzirom na to da nikada nije heklala, plela i kuvala, priča dalje Hadži-Antić, ona nema razloga da menja navike ni u izgnanstvu. Glasine o Mirinom povratku koje poslednje nedelje kolaju Srbijom, Dragan Hadži-Antić je negirao, jer "Mira zna da će prvo da je hapse, pa da je vode na suđenje". Ipak, na ličnu molbu Slobodana Miloševića, Tomislav Nikolić, zamenik predsednika SRS-a, "intenzivno radi" na njenom povratku.

Akonkagva

Pod pokroviteljstvom Skupštine grada Beograda, u utorak je krenula šesnaestočlana ekspedicija planinara u osvajanje Akonkagve (6962 m), najvišeg vrha Južne Amerike. Grupa je sastavljena od članova dva tima koji su prvobitno trebali ići odvojeno, ali su se pred polazak predomislili: "Mislili smo da je glupo da dve naše ekipe idu odvojeno i zato smo se ujedinili", izjavili su na konferenciji za novinare. Tročlana ekipa planinarskog društva Pobeda prvobitno je planirala da odvojeno krene istog dana kada i ekipa Ekstrim samit tima koju vodi Dragan Jaćimović. Samo dva dana ranije, iz Novog Pazara je na isti

prognoza vremena

od četvrtka 27. januara > do četvrtka 3. februara

Prognozu u utorak, 25. januara 2005. uradio Meteos, http://www.meteos.co.yu

min/max u °C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	-3/-1	-4/-2	-5/-1	-6/0	-5/1	-2/3	0/3
Vojvodina	-5/-2	-6/-2	-7/-1	-8/-1	-7/1	-3/3	-1/2
Centralna i juæna Srbija	-2/0	-3/-1	-4/-2	-5/-1	-7/1	-8/3	-3/3
Crna Gora	3/7	2/8	3/7	1/6	0/8	0/10	3/11

Hladno sa snegom

Prvih nekoliko dana hladno i uglavnom oblačno sa snegom. Doći će do povećanja visine snežnog pokrivača. Maksimalna temperatura oko 0°C ili par stepeni ispod 0°C. Početkom iduće sedmice malo toplije, ali nakon toga opet nešto hladnije vreme. Na Primorju će duvati bura sa malo kišnih padavina.

AMER ČAJ
IZUZETNO EFIKASNO I NOVO 011/ 1761-347 027/ 63-481
- AMER ČAJ u kapsulama i tabletama
- AMER USA - kapsule za ČIR na želucu i 12.palačnom crevu
- Kapsule za GASTRITIS i za pražnjenje creva (metabolizam)
- Kreme za HEMOROIDE i HERPES, kapi za SINUSE

uspon pošla ekspedicija planinarskog društva "Sandžak" koja je prošle godine osvajala vrhove vulkana Kilimandžaro u Tanzaniji i Ararat u Turskoj. Ekspedicija koju vodi Jaćimović pokušaće da postavi novi nacionalni rekord u frirajd snoubord vožnji, spuštanjem sa Akonkagve.

Korist

Deset dana pošto su lekari zapretili da će prestati da potpisuju smrtovnice, predstavnici Asocijacije nezavisnih i samostalnih sindikata, Radničkog sindikata i Sindikata lekara i farmaceuta Srbije zatražili su od Ministarstva zdravlja smenu v. d. direktora Hitne pomoći Borka Josifovskog. Sindikalci su protiv njega podneli krivičnu prijavu tvrdeći da sarađuje sa jednim od preduzeća za pružanje pogrebnih usluga odajući im adrese pokojnika. Dr Josifovski je takve informacije odavao dva do tri puta nedeljno a "vlasnica jedne firme nam je svedočila da mu je na ruke nedavno odnela 15.000 dinara", tvrdi Saša Jakiša, predsednik Asocijacije nezavisnih i samostalnih sindikata. U isto vreme i dr Josifovski optužuje zaposlene u Hitnoj pomoći za dojavu takvih informacija. Zbog tvrdnje da pojedine osobe na taj način godišnje zarađuju 8000 evra, sindikalci su najavili da će ga tužiti i za klevetu. V.d. direktora je optužen i za sklapanje štetnih ugovora, za pokušaj da JKP Pogrebne usluge stavi u monopolski položaj i za loše reforme. Josifovski je njima uzvratio optužbama za korupciju, nesavestan rad i krađu nafte. Ni jedna ni druga strana ne negira da među njima rade doušnici koji za jedan telefonski poziv pogrebnom preduzeću dobijaju 200 evra.

Bebe

Početkom januara postavljena je internet stranica *adoptedbabies.com* sa ciljem da pomogne u pronalaženju ukradenih beba u Srbiji i Crnoj Gori, ali i u svetu. Sajt su postavili Verica Jeremić-Blagojević i grupa roditelja sa nepotpunom medicinskom dokumentacijom o smrti svoje novorođenčadi koji sumnjaju da su im bebe ukradene. Njihov cilj nije gonjenje krivaca. Oni su se, iako veruju da je većina novorođenčadi mrtva, obratili za pomoć pre svega osobama kojima je rečeno da su napuštene kao bebe i njihovim usvojiteljima. Analizom genetskog koda dece i potencijalnih roditelja - koja na Biološkom fakultetu u Beogradu košta 12.000 dinara po osobi - na siguran način se može utvrditi da li je sumnja o krađi deteta opravdana. Postavljanjem rezulata analiza na *adoptedbabies.com* bila bi iskorišćena i mogućnost komunikacije putem interneta. Takođe, vlasnici sajta pozvali su roditelje dece koja su navodno umrla još u bolnici da od nadležnih potraže genetski kod deteta (koji se čuva 50 godina) i postave ga na internet prezentaciju. Pomoć se traži i od komšija, poznanika, osoba koje su napustile decu, medija, zakonodavaca, policije... Verica Jere-

nastavak na strani 9

Kurs istraživačkog novinarstva

Redakcija nedeljnika "Vreme" počinje novi ciklus kurseva istraži-vačkog novinarstva! Zainteresovani studenti, diplomci i postdi-plomci, novinari početnici (i iskusni) prijavite se do 31. januara 2005. i dostavite osnovne podatke o sebi elektronskom poštom na adresu **aciric@vreme.com** ili običnom poštom na adresu Mišarska 12-14, Beograd (možete doći i lično).

5 broj nedelje

Da organi javne vlasti, na koje se Zakon o slobodnom pristupu informacijama odnosi, nisu baš ažurni u primeni zakona potvrdilo je nedavno istraživanje nevladine organizacije Transparentnost Srbije. Na zatraženu informaciju o primeni zakona od 151 državnog organa odgovorilo je svega 23, a od toga je samo pet institucija imenovalo osobu zaduženu za pristup informacijama.

piše: Zoran Stanojević

Polo, polo, naokolo

Ma koliko nama koji živimo u Srbiji to bilo teško da poverujemo, u svetu se smatra da ima stvari koje nisu za emitovanje na televiziji. Još gore, to se odnosi i na reklame. Zapravo, naročito se odnosi na reklame. Verovatno mislite da je reč o reklamiranju duvana ili alkohola, međutim, nije tako. Na spisku „nepoželjnih“ reklamnih spotova prva mesta drže reklame za automobile, i to za naizgled bezazlene i simpatične male fordove i folksvagene.

Do pojave interneta o takvim reklamama se pričalo kao o urbanim mitovima, eventualno bi ih neki slučajni i odabrani gledalac prepričao onima koji nisu privilegovani da prisustvuju agencijskim projekcijama na kojima naručilac posla odlučuje šta će ga (a šta nikako neće) promovisati. Sa internetom, a naročito sa internetom velike brzine, pojavio se potpuno nov distributivni metod – elektronska pošta. Ali i potpuno nov pravac u reklamiranju, s one strane pristojnosti i korektnosti.

Radi se o takozvanom „virusnom marketingu“, nekoj vrsti lanca pisama. Reklamni spot koji je društveno neprihvatljiv šalje se određenom broju korisnika, koji se najpre zgroze (neki morbidniji se nasmeju), a potom pomisle da to moraju da vide svi njihovi prijatelji. Spot (ne veći od dva megabajta) kači se uz poruku i prosleđuje dalje. Ubrzo postaje opšte mesto, tema za uz kafu, što je san svakog kreativnog direktora (valjda) i firme koja se reklamira. Naravno, firme čine sve kako bi se javno ogradile od spota koji se (javno) smatra neprihvatljivim (ide se čak do tužbe). Najčešće se govori da je spot nakon odbijanja nekako procurio iz agencije (što uz internet nije teško), ili da ga je neko napravio na svoju ruku, bilo iz namere da „zabavi“ sebe i druge, bilo da naudi firmi. Pa neka veruje ko hoće.

Poslednjih dana zvezda virusnog marketinga na internetu je spot za folksvagen polo: bombaš samoubica, obavijen eksplozivom, seda u polo, vozi se do trga na kome su bašte pune sveta (majka s bebom itd.), detonira se, ali u automobilu samo sevne, polo malo poskoči, a niko na trgu i ne primeti da se nešto dogodilo, auto je spolja netaknut. Epilog spota je poruka: „Folksvagen Polo, mali ali čvrst!“

Ovaj spot je, navodno, napravio čuveni britanski duet Li i Den (www.leeanddan.com), na čijem sajtu je moguće videti još nekoliko sličnih primera subverzivnog reklamiranja, kojih se svi, osim pomenutog dueta, odriču. Internet azila za odbačene reklame ima još, evo da pomenemo i www.basementv.com, na primer.

Reklamiranje na internetu prolazilo je kroz razne faze. Krajem devedesetih bilo je euforično, usledila je faza nepoverenja, potom faza opreznog nastupa, a sada je na red stiglo istraživanje mogućnosti medija. Spam, kao oblik reklamiranja naročito popularan poslednjih godina, mogao bi biti zabranjen u većini zemalja (najavljene su i drastične kazne, čak i u Srbiji). Virusni marketing je naredna faza, a neka vrsta testiranja tržišta (spremnosti za dobrovoljno širenje poruka) obavlja se cirkularnim pismima najrazličitijih sadržaja.

CPU
Škola računara
Dečanska 14/V
(Dom Sindikata)
tel: 3234-317, 3233-528
e-mail: office@cpu.co.yu
Microsoft sertifikati

Broj ubijenih novinara u svetu

Priprema podataka: Centar za proučavanje alternativa, izvor: www.freemedia.at

Za poslednjih devet godina, uključujući i dosadašnje podatke za 2005. godinu, u svetu su ubijena ukupno 472 novinara i radnika zaposlenih u medijima. Prošle godine najviše novinara ubijeno je u Iraku – 22, i na Filipinima – 12. U 1999. godini desio se najveći broj ubistava, od toga 25 kod nas što je posledica NATO bombardovanja.

piše: Nadežda Milenković

nastavak sa strane 7

mić-Blagojević je 1980. godine u Novom Sadu rodila bliznakinje. Iako su obe bile navodno zdrave, jedna je umrla. Mesec dana kasnije poplava je odnela obdukcioni materijal a pacovi su pojeli kalup sa lešnim materijalom. Devojčica se u matičnim knjigama i dalje vodi kao živa a, kako majka tvrdi, dokument iz porodilišta je prepravljan.

Glumac

Protiv Gorana Markovića (46) iz Požarevca prošlog ponedeljka je podneta krivična prijava zbog falsifikovanja isprava i lažnog pedstavljanja. Marković je navodno ukrao tablice sa vozila Vojske Srbije i Crne Gore koje se u tom trenutku nalazilo u Beogradu i stavio ih, zajedno sa rotacionim svetlom, na mercedes 350 čija je krađa prijavljena u Leskovcu. Pod izgovorom da mu treba za praćenje kolone na putu za Mađarsku, rotaciono svetlo dobio je iz jednog beogradskog SUP-a, tvrdeći da je pukovnik Vojske SCG. Sutradan ga je vratio, ali je iz drugog SUP-a pozajmio novo. Glumeći pukovnika, Marković je putovao kroz Srbiju sve do 14. januara, kada je uhapšen u blizini Pirota. Kada ga je policija zaustavila zbog dojave da neko vojno lice švercuje cigarete, "pukovnik" je zahtevao da pozovu vojnu policiju odbijajući da razgovara. U mercedesu su pronađeni čekovi domaćih i stranih banaka u iznosima od 70 dolara do pola miliona evra, vojne legitimacije, saobraćajne dozvole i australijski pasoš sa njegovom slikom na ime Brus Vilis.

Reket

Uprave beogradskih hotela Hajat, Interkontinental i Moskva obratile su se nedavno Ministarstvu trgovine, turizma i usluga tražeći ukidanje name-

Ko to tamo desnom korača

Šta je naškije od velikih grudi

Dolaze teška vremena za svet. Barem kod nas. Da, da, svetu bogami neće biti lako, ja da vam kažem. Kad mu je zvanična politika okrenula leđa, još je i imao neke šanse, ali sad kad su i reklame koje su se klele u njega odlučile da ga se odreknu, svetu je zaista odzvonilo. Ako mi ne verujete, pogledajte nove spotove za "svetsko, a naše" MB pivo. Ne čini li vam se da je sve više "naško", a sve manje svetsko? Nekako više pljeskavica nego hamburger. A počelo je sasvim svetski. Onakva fabrika, pa instituti za pivo, pa strana tehnologija... Onda se pojavilo "zaštitno lice", glavni junak čiji bi se razvojni put mogao okarakterisati, onako naški, kao – leteo visoko, a pao na niske grane. Sećate li ga se kad je, kao, bio kandidat za neke izbore? Pa kad mu na *fensi* prijemu priđe ona super cica da mu oliže brkove (fuj! bljak!)? Pa kad je tešio Deda Mraza na krovu? A vidite ga sad – spao je na to da se u nekom kafiću kladi sa momcima koji bi mogli deca da mu budu. Mislim, šta je svetsko u tome da u po bela dana gluvariš u kafiću i to ne sa svojim društvom i ne iz švalerskih pobuda, nego samo da bi prešao neke klince i ogrebao se o džaba pivo? Ko treba da se identifikuje sa takvim likom? Mlađarija? Ona ista kojoj takvi služe za sprdnju? Ili je spot namenjen starijoj publici koja baš voli da se poistovećuje sa onim tipovima koji džonjaju po *kafičima* i otrcanim fazonima dočekuju i ispraćaju generacije hipika, rokera, pankera, darkera, brejkdensera, rejvera... bože, koliko se tih stilova izmenjalo dok smo mi negovali žulj od šanka.

A kad su jednom odlučili da naprave zaokret u strategiji i da publici ponude nešto *naškijeg* junaka, da ne kažem gubitnika, šta ćete *naškije* od onog vulgarnog aludiranja na velike grudi – mislim na spot sa Cecom, ne na onaj sa sudijom (kojeg, začudo, nije opisao aludirajući na, podjednako upadljivu, i podjednako veliku ćelavu glavu). Da je svetsko, to bi bilo polno i politički nekorektno. Da je naše, ali pre par godina, to bi bilo – po život opasno. Sada je opasno samo po brend. Stvarno, zašto se neko odlučio da toliko *ponaški* nešto što je primarno promovisano kao svetsko? Da li se samo dodvoravaju vladajućoj politici ili zaista ozbiljno procenjuju da ovde nema prođu ništa što je, pa makar i samo na rečima, svetsko? Ili je u pitanju običan nedostatak bilo kakve strategije u vođenju brenda pa se spotovi nižu onako kako kome padne na pamet? Ni to me ne bi začudilo. Kao ni neki naredni spot u kojem bi isti glavni junak nosio opanke, potpaljivao vekovno ognjište, na njemu pripremao nešto iz kosovskog kuvara i uopšte promovisao *wellness* na postan način. Što da ne, kad može "Gloria", magazin koji je takođe pretendovao na neki manje naški imidž (i na žensku publiku), da se reklamira tako što uz najnoviji broj poklanja i *Marš na Drinu* – "film o najsvetlijim trenucima srpskog naroda" (ovo obavezno pročitajte dramatičnim glasom), zašto bi MB pivo ostalo van trenda. Pa da ga danas-sutra neko optuži zbog kolaboracije sa svetom i odustajanja od naših najsvetlijih tradicija – da budemo sami i samodovoljni. Šta, kao, mislite da to nije moguće? Ajd' se kladimo! Ajd' u turu MB piva?! Ajd' u dve ture MB piva?! Ajd' u kamion MB piva! Mac!

ta na audio i video snimke dok se ne donese novi zakon o zaštiti autorskih prava i ne propiše

DRAŠKO GAGOVIĆ

jedinstvena nadoknada za autorska prava. Kako tvrde u hotelu Hajat, visoke naknade od njih potražuju dva različita udruženja u ukupnom iznosu od 28.000 evra, što je desetak puta više od cene koju plaćaju njihovi hoteli u Berlinu, Briselu ili Parizu. Uprave strahuju i od mogućnosti da im naknadu zatraži još neka od ukupno 26 organizacija koje postoje u ovoj oblasti, a kojima je to prema zakonu iz 1998. godine omogućeno. Kako je objašnjeno, udruženja sama određuju visinu nadoknade u procentima koja se odvaja za njih od ukupnog prihoda ugostiteljskih objekata. Ugostitelji ovo smatraju za svojevrsno reketiranje, te traže da visinu pomenute naknade određuje nadležna državna institucija kao što je slučaj u drugim zemljama. Od nameta nisu izuzeti ni lokali koji puštaju stranu muziku. ■

POŠTO EVROPSKA KARTA

Gužva na prv

Signale iz međunarodnog okruženja različite grupe različito tumače, jedni kažu da zemlja ode u propast i izolaciju, drugi kažu da je ipak otvorena evropska perspektiva, treći kažu da je možda otvorena perspektiva, ali da je ugrožena država

Oli Ren, evropski komesar za proširenje, došao je u Beograd da razgovara sa Borisom Tadićem, Vukom Draškovićem, Miroljubom Labusom, Vojislavom Koštunicom, Filipom Vujanovićem, Milom Đukanovićem, Svetozarom Marovićem i Rasimom Ljajićem. Za većinu sagovornika to je prvi susret sa evropskim komesarom koji se, koliko je poznato, do sada nije bavio pitanjima Srbije i Crne Gore. Razgovori, dakle, moraju imati karakter međusobnog upoznavanja i, kako je već previše glasno najavljeno, uslovljavanja.

To je prvi susret posle prebacivanja Srbije i Crne Gore iz nadležnosti evropskog resora za spoljne poslove u nadležnost resora za proširenje, što se tumači kao znak napretka.

Renova poseta pada pred šesti sastanak Unapređenog stalnog dijaloga Evropske unije sa Srbijom i Crnom Gorom, koji će se održati u Beogradu 27. i 28. januara 2005. godine. Tom prilikom raspravljaće se o tehničkim pitanjima pre finaliziranja i objavljivanja (negde na proleće) Studije o izvodljivosti integracije sa Evropskom unijom. Treba da se razmotre ključna pitanja u politici, u ekonomskom, trgovinskom, i drugim sektorima.

Studija izvodljivosti je obično analitički materijal na četrdesetak stranica kojim se ocenjuje zemlja koja se posmatra, odnosno njen sveukupni kapacitet (ekonomski, politički, demokratski i institucionalni) da postane pridruženi član EU-a. Studiju pišu briselski doktori, a naši uglavnom odgovaraju na pitanja. Usvojena Studija izvodljivosti zemlju uvodi u proces pregovora za zaključenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Vlada Srbije je 13. januara 2005. odredila svoj tim za pregovore sa Evropskom unijom. Šef tima je potpredsednik vlade Miroljub Labus, a čine ga ministar za ekonomske odnose sa inostranstvom Milan Parivodić, ministar privrede Predrag Bubalo, ministar finansija Mlađan Dinkić, savetnik premijera Slobodan Samardžić i sekretar Kancelarije za pridruživanje EU-u Radmila Milivojević.

U proteklom periodu bilo je inače nekoliko pozitivnih vesti o odnosima sa svetom - Beograd se sporazumeo s MMF-om i Svetskom bankom. Iz EU-a je došao još jedan signal - ublažavanje viznog režima za studente.

Važan signal za Beograd bilo je to što su 21. decembra 2004. Evropska unija i Srbija parafirale Sporazum o trgovini tekstilnim proizvodima koji će biti zaključen u okviru Procesa stabilizacije i pridruživanja Srbije sa EU-om, a stupiće na snagu u prvoj polovini 2005. godine. To je prvi sporazum koji je Srbija sa Evropskom unijom zaključila na principu tzv. dvostrukog koloseka.

Evropska komisija od 1. januara ukida kvote na uvoz tekstila iz svih zemalja članica Svetske trgovinske organizacije. Bez ovog sporazuma naši tekstilci bi se našli u nepovoljnom položaju u odnosu na druge izvoznike, s obzirom na to da Srbija još nije regulisala članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. To bolno mesto pritisnuo je američki ambasador u Beogradu kada je za srpsku Novu godinu na konferenciji za novinare pomenuo da će delimično zamrzavanje američke pomoći zbog nesaradnje s Hagom uticati i na regulisanje odnosa sa STO-om. Diplomatske provere pokazale su da je ambasador malo pojačao doživljaj te da Vašington ipak neće ometati regulisanje odnosa sa STO-om.

Posle razgovora sa potpredsednikom srpske vlade Miroljubom Labusom, Ren je ocenio da je Srbija i Crna Gora blizu pozitivne Studije izvodljivosti i da jedinu prepreku u nastavku procesa priključenja Uniji predstavlja saradnja s Haškim tribunalom, da Srbija mora da učini ne simboličan, nego značajan napredak u toj saradnji. Neki izveštaji kažu da je tražio da to bude ili odmah ili za nekoliko nedelja. Ukoliko se prevaziđe ta poslednja prepreka na putu ka EU-u, Ren je obećao da Srbija do 2012. godine može ponoviti "slovački scenario" priključenja po ubrzanoj proceduri.

Evropski komesar za proširenje je inače ocenio da je Srbija centar regiona i da je do sada učinila veliki napredak na ekonomskom planu, ali da je nedostatak političkog konsenzusa u zemlji doveo je do toga da Srbija značajno zaostaje u odnosu na Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Hrvatsku.

DRŽAVA I EVROPA: Pitanje je da li taj nedostajući konsenzus evropski faktori uvek pospešuju ili ga, naprotiv, otežavaju.

Izrada evropske "fizibiliti" studije je odavno počela, ali je rad na njenoj finalizaciji bio prekinut najviše zbog toga što Srbija i Crna Gore nisu mogli da se dogovore o pedesetak neusaglašenih carinskih stopa i još nekim elementima jedinstvenog tržišta, kao i oko pitanja u vezi sa osetljivim proizvodima i sa tzv. prelevmanima.

Posle dugih pregovora i briselske arbitraže (i razrešavanja šećerne afere), proteklog leta definisana je takozvana formula dvostrukog koloseka, kojom je predviđeno da se ekonomski sistemi Srbije i Crne Gore samostalno prilagođavaju evropskim okvirima, ali da se na kraju potpiše jedan ugovor o pridruživanju sa Evropskom unijom.

Savet za evropske integracije Srbije i Crne Gore je prošle jeseni bio arena u kojoj su se zapravo lomila koplja oko toga da li će i kako će na tom evropskom putu dalje egzistirati ta zajednička država na dva koloseka.

Od pojedinih crnogorskih političara se

om koloseku

UPOZNAVANJE: Boris Tadić i Oli Ren FONET

moglo čuti da je Crna Gora talac Srbije, zato što je po njihovoj oceni na samitu NATO-a u Istanbulu, zbog nesaradnje s Haškim tribunalom i zbog insistiranja na tužbi protiv zemalja NATO-a, izostao prijem SCG u Partnerstvo za mir.

Iz Srbije je insistirano na slovu Ustavne povelje koje predviđa neposredne izbore u svakoj od članica i napisali su i usvojili novi zakon o tim izborima. Premijer Koštunica je očekivao da će Havijer Solana, kao supotpisnik Beogradskog sporazuma, izvršiti pritisak na crnogorsku stranu da se drži ustavnog slova. Solana je najavio dolazak u Beograd, a onda je taj dolazak odložio saopštivši da nisu sazreli uslovi. Ren u razgovoru s Đukanovićem nije uslovljavao crnogorsku Studiju izvodljivosti izborima. Tako je pitanje legitimnosti predstavnika SCG, inače važnih za evropski proces posle 1. marta 2005, ostalo otvoreno.

Potpredsednik Labus je na tu temu počeo da vrda tvrdeći: "Beograd može Podgorici da prebaci krivicu za kršenje Ustavne povelje, a Podgorica Beogradu za nepoštovanje Zakona o saradnji s Tribunalom u Hagu, te se ne može reći ko je veći ili manji krivac."

Do povećanja tenzije došlo je i zbog Kosova. Pregovori s Petersenom u Beogradu sveli su se na ovog puta usaglašenu poruku šefu UNMIK-a da kosovske Srbe ne muči isključenjem struje. Predsednik Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju Nebojša Čović u Briselu traži ravnopravnost Beograda u dijalogu o Kosovu, traži odgovor šta je u Planu vlade za Kosovo prihvatljivo a šta nije, da je neophodno da se zaustave provokacije kao što je izbor Haradinaja za premijera, isključenje Srpske pravoslavne crkve iz programa obnove crkava, potom isključenje struje kosovskim Srbima, a na kraju biranje za ministra u kosovskoj vladi čoveka koji ne može da bude predstavnik srpske nacionalne zajednice. U Savetu Evrope delegacija SCG izražava nezadovoljstvo zato što se predlaže formiranje suda za ljudska prava na način koji isključuje ingerencije Srbije na Kosovu.

Što se tehnologije pridruživanja tiče,

neke političke pripreme su urađene. Skupština Srbije je 13. oktobra 2004. usvojila Rezoluciju o pridruživanju Evropskoj uniji u kojoj deklariše nameru Republike Srbije da u skladu sa svojim nadležnostima ispuni obaveze preuzete Deklaracijom sa Samita EU–Zapadni Balkan, održanog 21. juna 2003. godine, kao i Agende iz Soluna za Zapadni Balkan (Put ka Evropskoj integraciji). Skupština je konstatovala da polazi od člana 49. Ugovora o Evropskoj uniji (Ugovor iz Amsterdama), koji se odnosi na postupak i uslove prijema države koja je podnela zahtev za članstvo u Evropsku uniju.

Skupština je tada izrazila punu spremnost da ispuni sve neophodne preduslove potrebne za ubrzanu integraciju u Evropsku uniju, da poštuje prava čoveka i prava manjina, da ispuni sve međunarodne obaveze. Skupština je tada podržala stav da se sva lica osumnjičena za zločine počinjene tokom oružanih sukoba u periodu od 1991. do 2000. godine na teritoriji bivše SFRJ privedu pravdi, a u skladu sa pozitivno-pravnim propisima i međunarodnim obavezama.

BETA

ZA KOGA VAŽE EVROPSKI STANDARDI: Srpska sela na Kosovu bez struje

Potpredsednik Labus je 3. decembra, po povratku iz zvanične posete Briselu gde je razgovarao sa visokim zvaničnicima Evropske unije, objavio da politika duplog koloseka počinje da daje dobre rezultate. U januaru je u Karlovcima izjavio da će Srbija dobiti pozitivnu Studiju izvodljivosti.

HAŠKI FOKUS: Onda je fokus političke pažnje u domaćoj javnosti u finišu te priče pomeren sa svih meandara evropske priče na haško pitanje – kao pitanje svih pitanja. Demokratska stranka poziva G17 plus, SPO i NS da zbog toga napuste vladu. U prvom krugu ove stranke to odbijaju.

Posle razmene "ljubaznosti" s Demokratskom strankom i poziva da se i ona priključi vladi radi ispunjenja evropske agende, G17 plus ipak počinje da preti da će izaći iz vlade. Najavio je da će posle 27. januara pred svoj Glavni odbor postaviti pitanje opstanka u vladi, ako se ne dobije pozitivna ocena o Studiji izvodljivosti. Potpredsednik Labus, glavni pregovarač sa Evropljanima, pojačavao je pritisak na premijera Koštunicu da mu izručenjima haških optuženika olakša posao na početku pregovora.

Usledile su, naravno, spekulacije da li će Koštuničina vlada pasti ako uhapsi i izruči tražene generale, pa izgubi podršku SPS-a; ili će pasti ako ih ne izruči, pa izgubi podršku G17 plus. Pošto je DS u međuvremenu zatražio da vlada smeni ministra pravde Stojkovića i ministra policije Jočića, smanjila se i teorijska verovatnoća da bi DS mogao da da "rezervnu podršku".

Velimir Ilić iz Nove Srbije izrazio je nadu da će pitanje uskoro biti rešeno i obavestio novinare da traju konsultacije o zakazivanju sednice vlade o haškom pitanju. Pitanje je da li se može očekivati neki spektakularni obrt za Svetoga Savu 2005, kao za Vidovdan 2001. Opozicija bi volela da Koštunica uhapsi bolesnog generala i na Svetog Savu ga izruči haškom tužiocu, ali to teško da se može desiti. Koštunica je na spoljne pritiske do sada (slučaj Pavković) uglavnom reagovao tako što bar odloži inače spremnu odluku, da bi pokazao da je otporan na pritiske. Na američku poruku odgovorio je preko posrednika da njegova vlada svoje obaveze ne vezuje za materijalnu pomoć.

Koštuničin DSS je u ponedeljak 24. januara saopštio da ocene u javnosti da je baš ova nedelja za Srbiju presudna nisu tačne – da je rok za skidanje haškog bremena i za prihvatanje Studije izvodljivosti kraj prvog kvartala, dakle april–maj ove godine, da je DSS i dalje ubeđen da će u najskorije vreme uslediti dobrovoljna predaja generala Lukića i drugih optuženih, te da stabilnost Koštuničine vlade u ovoj godini neće biti dovedena u pitanje.

DSS očito stoji na stanovištu da još ima malo vremena za testiranje svoje formule o dobrovoljnoj predaji haških optuženika. Taj rok očigledno ne teče do sastanka s tehničkom komisijom 27. januara, ali ni do samog datuma završetka Studije izvodljivosti. Posle razgovora s Renom, Koštunica je najavio da očekuje nove predaje haških optuženika, a malo je verovatno da će se uskoro saopštavati nešto drastičnije.

S druge strane, pošto je Studija izvodljivosti ipak u izgledu, teško bi se moglo očekivati da G17 plus i realno ima interes da izađe iz vlade usred tog procesa. Ova stranka i potpredsednik Labus lišili bi se važne uloge u misiji koju smatraju važnom. Padom vlade stvorio bi se vakuum koji bi morao da se produži u izbornu kampanju i tri meseca ne bi bilo adrese kojoj bi mogla da se uruči evropska studija.

DSS, inače, ne može da se odluči na beskrajno odlaganje haške obaveze, bar ne preko termina u kome treba da se usvoji Studija. Skidanje Srbije sa evropskog koloseka bi u srpskom vagonu stvorilo teško stanje i gubitak perspektive i na Koštunicu bi u tom slučaju pala veoma velika krivica.

S treće strane, Koštunica može biti nezadovoljan ponašanjem G17 plus kad je u pitanju Kosovo i održanje državne zajednice, a to su teme koje je on u novogodišnjim porukama stavio dosta visoko, možda i više od evropske agende. DSS se za sada uzdržavao od prebacivanja koalicionim partnerima zbog kolebljivosti na tu temu, što ne znači da do toga neće doći ukoliko uslede žešće rasprave.

Najava da bi Koštunica mogao da napravi vladu s radikalima nije realistična, uprkos tome što i neki iz DSS-a time provokativno mašu (Šormaz). Prvo, da takvu vladu nije moguće sastaviti videlo se u januaru 2003. Drugo, neće radikali.

Koštunica će verovatno izbegavati i da se jače konfrontira s radikalima i socijalistima u trenutku kada još veruje da može obezbediti donošenje novog ustava. Iz G17 plus on je u toj oblasti upravo dobio signal suprotan od onog koji je proizlazio iz najave da Labusov G17 plus izlazi iz vlade. Predsednik Skupštine Srbije Predrag Marković, inače kadar G17 plus, najavio je u utorak da će u narednih mesec dana Skupštini biti predočen predlog novog ustava, da je potrebno još samo malo vremena da Odbor za ustavna pitanja završi s prečišćavanjem teksta. Ustavni predlog grupe stručnjaka koje je oformio predsednik Srbije Tadić, predsednik Skupštine Marković je odbacio tvrdnjom da je Skupština jednoglasno odlučila da Odbor za ustavna pitanja predloži tekst ustava i da svako ko priča drugačije samo traži izgovor da ne ispuni svoje obaveze da se do ustava dođe.

Sve u svemu, realno bi bilo, dakle, očekivati da se u Srbiji nastavi političko iznurivanje dok se čvor nekako ne razreši. ■

MILAN MILOŠEVIĆ

Zamka za insajdera

Kome više verujete: Bebi Popoviću, Čedi Jovanoviću ili Acu Tomiću?

A. ANĐIĆ

Neke ličnosti iz svedočenja

"Poverenje ima u mene, ja mislim, ako se to naziva poverenjem, samo iz dva razloga. Znao je da sam ja ogorčeni protivnik kriminala."

"Jedan veliki, onako debeo čovek sa ogromnom bradom, koji je jeo cigarete, jako nervozan i koji se strašno znojio."

"Sreten Lukić je formalno dao obezbeđenje Legiji uz dogovor sa Dušanom Mihajlovićem."

"Legija je predstavio Bracanovića kao najvećeg stručnjaka iz oblasti bezbednosti u našoj zemlji i načelnika bezbednosti Crvenih beretki." (...)"Vrlo je zaslužan (Legija) za postavljanje Gurija. Isključivo je odgovoran za postavljanje Boška Buhe." (...) Vlada ga je štitila i nije.

"Legija je za Andriju Savića rekao da je on neki profesor tamo, on je super, on je stručnjak."

"Radomir Marković verovatno jeste simbol najrepresivnijeg oblika vladavine Slobodana Miloševića."

Prošle nedelje su neke dnevne novine objavile vest da Vladimir Beba Popović, čovek iz senke Zorana Đinđića, piše knjigu u kojoj će otkriti mnoge tajne iz perioda pre i posle ubistva premijera. Umesto toga, Popović je odlučio da se ispovedi usmeno, u emisiji "Insajder" TV B92, u ponedeljak uveče. Dosledan svom imidžu, u besprekornom odelu i sa cvikerom male dioptrije, Popović je više od sat vremena govorio gotovo neprekidno, uz neizbežan kampari đus. Prethodnog dana, na konkurentskoj televiziji BK, u emisiji "Nije srpski ćutati" pojavio se Aco Tomić, bivši načelnik Uprave bezbednosti Vojske SCG, a iste večeri kad i Popović, u "Zamci" TV Pinka gostovao je treći insajder, bivši potpredsednik Demokratske stranke Čeda Jovanović. Tako je javnost Srbije u samo dva dana dobila priliku da od tri bivša važna igrača u nekim od najdramatičnijih trenutaka nedavne istorije čuje njihove verzije o uzrocima i posledicama ubistva Đinđića i o situaciji u kojoj se zemlja nalazi dva meseca pre dvogodišnjice atentata.

I dok su Tomić i Jovanović ponavljali ono što su i ranije javno zastupali, pažnju je privukao Vladimir Popović, pre svega zbog obilja informacija koje je izručio pred gledaoce. Voditeljka i urednica Brankica Stanković tek povremeno je uspevala da promoli nos iznad te bujice reči i da tu i tamo postavi poneko potpitanje. Štaviše, čuli smo samo polovinu Popovićeve priče: drugi deo "Insajdera" biće emitovan sledeće nedelje u istom terminu. Neke od stvari o kojima je Popović govorio bile su ranije plasirane u javnost kroz usta drugih sagovornika u ranijim epizodama "Insajdera" i sličnih emisija ili novinskih tekstova; neke su bile opšte poznate, a dobar deo je bio sasvim nov. Šta smo, dakle, novo čuli od bivšeg šefa Biroa za komunikacije Vlade Srbije i dirigenta brifinga za vreme operacije Sablja?

Saznali smo da, uprkos opštem uverenju, Zoran Đinđić nije bio u srdačnim odnosima sa Miloradom Ulemekom Legijom, i da je bio protiv toga da penzionisani pukovnik Jedinice za specijalne operacije bude pod zaštitom JSO-a; da je beogradska policija u jednom trenutku ranila člana Jedinice Milana Jurišića Juru, danas jednog od optuženih za ubistvo premijera, ali da je taj incident zataškan; da su Đinđić i Popović dugo posle 5. oktobra bili u redovnom kontaktu sa bivšim šefom Resora državne bezbednosti, a danas haškim optuženikom na kućnom lečenju Jovicom Stanišićem, te da su od njega dobijali razne savete, sugestije i molbe; da je funkcioner SPS-a Milorad Vučelić bio kurir koji je Stanišiću prenosio novac nekih bogatih sponzora pa je tom prilikom navodno skrajnuo nekih četrdeset miliona maraka; da je pokojni Milan Gavrilović, ubijen avgusta 2002, bio čovek za vezu između Stanišića i Vojislava Koštunice, a da su se Koštunica i Stanišić upoznali preko Dobrice Ćosića. Saznali smo i da se Koštunica odmah posle 5. oktobra navodno tajno sastao sa Slobodanom Miloševićem i ruskim ministrom spoljnih poslova Aleksandrom Ivanovom uz prisustvo Aca Tomića i jednog novinara Bete, kojom prilikom su između Koštunice i Milo-

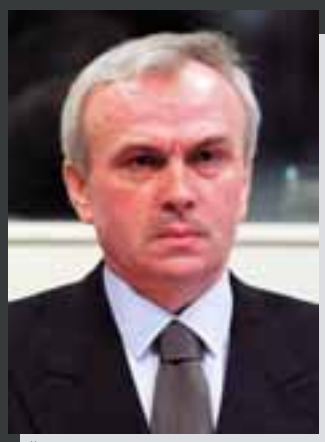
Vladimira Bebe Popovića...

"Goran Petrović se naljutio zbog paralelnih kontakata Jovice Stanišića sa Đinđićem i DB-om."

"Posle 5. oktobra Koštunica je zaštitio Miloševićev državni aparat, vojsku, mesije, institucije, članove porodice i sve ostalo."

"Jovica Stanišić je na jednom od tih sastanaka rekao Dinkiću da bi morao nešto da uradi po pitanju oduzimanja novca od Milorada Vučelića, koji je nekih 40 miliona maraka pokrao od DB-a." (...) "Meni je dao kasetu i rekao: 'Nemojte, Miloševića ne treba da jurite ovako, Miloševića treba da jurite na pljačku, to je ono što narod voli, evo ti kaseta.'"

"Zoran je bio i s Miloradom Vučelićem neka vrsta prijatelja, poznanika." (...) "Vučelić je jedan od ljudi koji je zloupotrebljavao poznanstvo sa Đinđićem da bi ostao na političkoj sceni i mogao da sačuva kapital."

"Vuksanovićev auto je upaljen da bi mu skočila popularnost u javnosti."

"Gavrilovićava funkcija bila je da s Koštunicom, s njegovom ženom, s njegovim članovima kabineta, njegovim najbližim saradnicima, pravi puzajući puč."

ševića pale neke teške reči, ali da je dogovoreno da se ključne Miloševićeve strukture ne diraju. Saznali smo, između ostalog, da je posle pokušaja da se Đinđić presretne kod hale Limes Bagzi Milenković bio pušten jer je ključni svedok čekao da mu isporuče nameštaj... Saznali smo da Popović nema dobro mišljenje o nekim članovima Vlade u čije ime je vodio komunikacije, na primer o Dušanu Mihajloviću, Nebojši Čoviću i Miletu Isakovu, ali da mu se ne sviđa ni sadašnji šef demokrata i predsednik Srbije Boris Tadić ("štitio Krgu, koji je isti kao Pavković"). Saznali smo, na kraju, da su i pokojni Đinđić i narator Popović bili pomalo naivni, i da nisu znali sa kakvim ljudima imaju posla kada su razgovarali sa Stanišićem, Legijom, Ljubišom Buhom Čumetom i njima sličnima.

"Ono što niko od nas nije znao, to je da je nas posle 5. oktobra sačekala ostavinska rasprava DB-a, Miloševićevih političara, Miloševićevih tajkuna koji su se prethodnih desetak godina pod mantilom rata i patriotizma na teritoriji SFRJ bavili biznisom. Mislim, svi smo to manje-više znali, ali smo mislili da ti odnosi nisu baš toliki kakvi jesu", rekao je Popović, da bi nešto kasnije istu tu ekipu prilično tačno opisao sledećim rečima: "Mi smo tad počeli da saznajemo, da dobijamo dokaze za ono što smo svi znali i svi sumnjali, da taj DB ništa drugo nije radio sem što se bavio organizovanim kriminalom poslednjih deset godina, što jeste tačno, štitio režim Slobodana Miloševića, učestvovao u tim ratnim zločinima tamo širom teritorije Jugoslavije. Politika tog rata... oni koji su učestvovali u tom ratu učestvovali su da bi vrh aparata DB-a i tog Miloševićevog aparata, znači Brana Crnčević, Kertes, Milorad Vučelić, Jovica Stanišić, bili ljudi koji su ovde javnosti predstavljeni kao patriote, po principu rat u Bosni, šleper na putu, jagnje na ražnju, pevaljka na stolu, a ja preko televizije patriota."

Problem je u tome što se ti patrioti, sa sve jaganjcima i pevaljkama, ni dan-danas ne skidaju sa malih ekrana, a našli su način i da se vrate u upravne i skupštinske odbore i poneko ministarstvo (iz DB-a nikada nisu ni otišli). Popovićeva priča, kao ni bilo čija priča, ne može tu bogzna šta da promeni, izuzev da izazove nečiji kontraintervju i eventualne tužbe za klevetu i uvredu. Istina nestaje u opštem nadvikivanju.

Bilo bi naivno tražiti od novinara da u plastu koji je Popović istovario pred gledaoce proveravaju slamku po slamku i tragaju za stenogramom razgovora Koštunica-Ivanov, ili da kopaju po švajcarskim bankama u potrazi za Vučelićevim, odnosno Stanišićevim milionima; bilo bi ništa manje naivno očekivati od kilavog domaćeg pravosuđa da se u to upusti. Ali ako posle svega što smo od 5. oktobra do danas doživeli i svega što smo se naslušali nije jasno da se ova zemlja neće pomeriti ni pedalj dok se podivljali bezbednosni sektor ne obuzda i učini podložnim državnoj kontroli, onda će se nadvikivanje nastaviti. Uz poneki pucanj iz mraka. ■

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

O ceni struje, nafte, Kosovu i budućnosti energetike

A. ANDIĆ

"Kada potpišemo sporazum o energetskoj zajednici, do 2015. godine mi moramo potpuno otvoriti naše energetsko tržište. Uprošćeno, to znači da se omogućava da i strani producenti energije ovde pronalaze potrošače i obavezu domaćih prenosnih sistema da im pružaju uslugu pod istim uslovima kao i domaćim kompanijama. Kvalifikovani kupci energije će veoma brzo moći da biraju od koga će kupovati struju, što će najbolje, automatski, kontrolisati nivo cena"

Jedna od prvih ozbiljnih domaćih vesti posle novogodišnjih praznika bila je da je, navodno, ministar energetike Radomir Naumov izjavio da će struja u Srbiji poskupeti u aprilu ove godine. Zatim je uzavrelo pitanje isključivanja struje, najčešće, srpskim selima na Kosovu, a već ranije je obnarodovano da će 2005. godina biti prelomna u procesu restrukturacije energetskih sistema u Srbiji. Tako se Ministarstvo energetike Vlade Srbije ponovo našlo u vidokrugu javne pažnje, mada se, inače, kao malo koje drugo u Koštuničinom kabinetu, može podičiti da je srećno preguralo proteklu godinu, to jest da je obezbedilo uredno snabdevanje građanstva i privrede strujom i naftnim derivatima (uprkos svetskom uzletu cena sirove nafte i sporadičnim "operetnim predstavama" koje za medije

ENERGETSKI ODNOSI SA KOSOVOM I METOHIJOM

Politička upotreba struje

Gospodine Naumov, sada je pitanje snabdevanja srpskih sela na Kosovu strujom, koja im je isključena, navodno, samo zbog neplaćenih računa, postalo jedno od najdominantnijih političkih pitanja. Kakva rešenja su tu moguća i šta predlaže Ministarstvo energetike Vlade Srbije?

Činjenica da neka srpska sela na Kosovu i Metohiji nemaju električnu energiju isključiva je odgovornost UNMIK-a i tamošnje elektrokompanije. To što međunarodna administracija isključenje srpskih sela pravda (ne)plaćanjem računa je, najblaže rečeno, licemerno i oslikava politiku dvojnih standarda. Zašto se, ako je problem u neplaćanju računa, isti aršin ne primenjuje i u Prištini. Tamo je apsolutno većinsko albansko stanovništvo, a procenat naplate jedva dostiže tridesetak procenata. S druge strane je evidentno da tamošnja elektroenergetska kompanija nije sposobna da obezbedi uredno snabdevanje potrošača i pored ogromnih sredstava koja su uložena u remonte proizvodnih i prenosnih kapaciteta. Podsetiću da je naš EPS, dok je upravljao elektranama i prenosnim sistemom na Kosovu i Metohiji, svima, bez diskriminacije, isporučivao električnu energiju, uredno i u kontinuitetu.

Želim da naglasim da su Vlada Srbije i ovo ministarstvo kao njen sastavni deo, Koordinacioni centar za Kosovo i Metohiju i EPS u svakom trenutku spremni da obezbede sve uslove za uredno snabdevanje električnom energijom tamošnjeg stanovništva, pod uslovom da im se to dozvoli. Tome u prilog govori i naš poslednji predlog za rešavanje pitanja urednog snabdevanja električnom energijom sprskih entiteta na Kosovu i Metohiji koji smo uputili Vladi Srbije.

Naime, mi predlažemo da EPS avansno isporučuje električnu energiju delu elektroenergetskog sistema u južnoj srpskoj pokrajini, što bi bila garancija za ispunjenje obaveza Elektrokosmeta UNMIK-u i kompaniji koju su oni tamo osnovali. Sve komercijalne i teničke detalje trebalo bi precizirati u direktnim kontaktima predstavnika EPS-a i UNMIK-a.

Na osnovu raspoloživih podataka, u srpskim sredinama egzistira oko 39.800 potrošača svih kategorija (domaćinstva, mala privreda, trgovine, privreda, UNMIK, KFOR i druge međunarodne organizacije), koji godišnje troše oko 370 miliona kWh, ili prosečno oko 30 miliona kWh mesečno. Prema trenutnoj situaciji u januaru ove godine, električna energija se troši snagom od oko 80 MW što na mesečnom nivou iznosi do 55 miliona kWh. Izraženo u novcu to iznosi oko 1,65 miliona evra računajući prosečnu cenu kilovat sata po tri evro centa.

Moram da naglasim da je EPS i do sada, kada god je to od njega zatraženo, ali i havarijski isporučivao električnu energiju tamošnjoj kompaniji i to po tržišnim, odnosno komercijalnim uslovima, odnosno po tada važećim cenama. Što se tiče plaćanja za isporuke i poslove regulisanja naponskih prilika, prema poslednjim podacima, UNMIK EPS-u duguje ukupno oko 750.000 evra i to za period od poslednjih godinu dana. ■

izvode naše privatne benzinske pumpadžije, nezadovoljne svojim profitima).

Razgovor sa ministrom Naumovim počeli smo pitanjem: o kakvom se to poskupljenju struje radi i da li se i ove godine može očekivati stabilna energetska situacija u Srbiji – a da cene ne odu u nebo?

RADOMIR NAUMOV: Pre svega hoću da kažem da smo mi izuzetno zadovoljni onim što smo uspeli da uradimo protekle godine – i to nije neka samohvala, jer su i međunarodne institucije ocenile da se prošle godine mnogo postiglo, skoro sve ono što se ranije obećavalo i pokušavalo. Pre svega, u Narodnoj skupštini je prošao novi, reformski zakon o energetici, pri kraju je procedura izbora regulatorne Agencije za energetiku, doneli smo energetski bilans, usvojili smo strategiju energetskog razvoja do 2015, posle 13 godina priključili se ponovo u elektroenergetski evropski sistem (zapadnu interkonekciju UCTE), pred potpisivanjem smo sporazuma o međunarodnoj energetskoj zajednici koja će biti treća po snazi u svetu (Panevropska energetska zajednica), regulisani su i reprogramirani stari dugovi za gas (Rusija) i za naftu (Kina) itd. Znači, sustižemo decenijska zakašnjenja i stabilizujemo proizvodnju i usluge, a istovremeno smo već pokrenuli i reformisanje energetskog sistema.

"VREME": Niko ne spori da se srpska energetika stabilizuje, ali ima mišljenja da se ona sporo reformiše?

Vidite, u našoj reformskoj retorici sve se suviše uprošćava, pa se na primer kaže da je ova godina "prelomna" u reformisanju i restrukturiranju. U energetici se ništa ne postiže i ne "prelama" preko noći. I ovo što smo postigli protekle godine, plod je dugogodišnjih priprema, praćenja međunarodnih trendova, primanja svetskih impulsa. Tako da se ja ne slažem sa pojedinim ocenama – da se naša energetika dosad ni u čemu nije reformisala.

Na primer, 2000. godine je u elektroprivredi Srbije bilo 60.000 zaposlenih, a sada ćemo ih imati oko 40.000. Posle doista dugih priprema, sada smo pred reorganizacijom u naftnoj privredi. Uopšte uzev, u toku su ne samo ekonomska nego i značajna tehnološka unapređenja ili procesi konsolidacije (kao u rudnicima sa podzemnom eksploatacijom). Sve promene, dakle, treba posmatrati zajedno i stalno imati u vidu da je reč o energetici i rudarstvu – gde reformski zahvati traže vreme i gde se uvek mora voditi računa o kontinuitetu snabdevanja. Uostalom i međunarodni faktori nas podržavaju u procesu energetske stabilizacije – jer bez nje se ništa drugo i ne može uraditi u privredi. Rečju, kada uskoro uđemo u spomenuti sporazum o panevropskoj energetskoj zajednici videće se da smo u ovoj oblasti već sada ispunili sve ono što se u energetici traži od svake članice Evropske unije.

Da li je to postignuto upravo zato što je Srbija posle demokratskih promena 2000. godine glavne ekonomske šokove doživela putem "cenovnih udara" u energetici? Tako se vraćamo na pitanje koje sam već postavio. Dakle, da li su naše cene energije realne ili "nerealno visoke" (kako neki kažu) i koliko će poskupeti struja?

Generalno, staro je pitanje šta su to "realne cene" u sektoru gde, na primer kod struje, nema slobodne tržišne utakmice ili, kao kod derivata, nema potpuno slobodne konkurencije na unutrašnjem tržištu. Ako, uprošćeno, kažemo da ta realna cena mora da sadrži ne samo pokriće troškova proizvodnje nego i nužnu akumulaciju radi servisiranja kredita, tekućeg i razvojnog investiranja i neophodnih dodatnih ulaganja u zaštitu okoline, onda je nemoguće reći da su naše cene "nerealno visoke". Tim pre što je po većini pokazatelja EPS jedna veoma efikasna kompanija. Ne zaboravite, na EPS je palo mnogo dugova, a on snosi i teret ranijih otpisa nekih krupnih potraživanja koje je isforsirala vlada. S tim u vezi spomenuću i da su državi, po sporazumu sa Pariskim klubom, otpisani spoljni dugovi (oko 66 odsto), ali da ona još nije benefit tog otpisa prenela na elektroprivredu – pa mi sada pokušavamo da nađemo neko rešenje. Ne zaboravite ni preko 400 miliona dolara stranog duga koji otplaćujemo za kosovske elektrane, a od njih nemamo prihoda. Na sve

to dodajte tekuću inflaciju, to jest tekuće klizanje dinara prema svetskim valutama.

Jednostavno, da ostavimo po strani šira nadmudrivanja, trenutne cene struje nisu "realne", jer jedva pokrivaju operativne troškove, pa će morati da se povećaju negde između deset i 14 odsto - ali ja nisam izjavio da struja mora da poskupi baš u aprilu, nisam precizirao postotak tog poskupljenja, niti sam rekao da je to već odlučeno, jer takva odluka podrazumeva ozbiljnu procenu niza drugih okolnosti i uračunavanje niza drugih parametara. Istina, takvo poskupljenje je planirano već za prošlu godinu, ali ga Vlada nije odobrila vodeći računa o tekućim ekonomskim kretanjima i socijalnim uslovima.

Znate, mnogi smatraju da samo mi vodimo računa i o socijalnim aspektima poskupljenja struje (pa se govori o "predizbornoj ceni" naše struje), ali o toj dimenziji i svi elektroprivredni sistemi svuda u svetu i te kako vode računa. Uostalom, juče sam ovde razgovarao sa ljudima iz Svetske banke, pa su i oni pitali o socijalnoj izdržljivosti cena struje, i čak su ponudili pomoć i podršku za izgradnju takvog tarifnog sistema koji će pri poskupljenjima štititi najugroženije kategorije stanovništva.

Otvoreno da kažem da nisam zadovoljan nivoom cene struje, ali mi u energetici moramo da se uklopimo u makroekonomsku politiku Vlade, pa se i dinamika i nivo poskupljenja struje u tu politiku moraju uklopiti.

Postoji jedan jednostavan, komparativni kriterijum za ocenjivanje "realnosti" cena struje. Na primer, da li građani Rumunije, Bugarske, Hrvatske skuplje ili jeftinije plaćaju struju?

Uglavnom mnogo skuplje, naročito u Hrvatskoj. U našem regionu jedino Makedonci imaju niže cene. A ne možete reći da su plate u Bugarskoj ili Rumuniji veće nego kod nas.

Kada se problematizuje poskupljenje energije mnogi ciljaju na to da najčešće država neće da se odrekne svog udela u tim cenama. Na primer, nekada je Milošević elektroprivredu koristio kao parafiskalni instrument - digne porez na njenu ogromnu imovinu i tako zakrpi budžet, a izbegava nepopularno povećanje poreza koje stanovništvo direktno plaća. Ima li prostora da država, u tom smislu, preuzme bar deo tereta poskupljenja struje i derivata?

Država doista dosta zahvata iz energetike i ponekad neki faktori zaboravljaju koliko ulaganja u energetiku imaju veliki značaj za ukupnu privrednu konjunkturu, koja, opet, državi indirektno mnogo donosi. Na primer, kada su pre nekoliko godina počela krupna ulaganja u elektroprivredu, ukupno je za to vreme, uglavnom iz inostranstva (iz donacija ili kredita), u tu vitalnu oblast uloženo oko milijardu evra - oživelo je niz industrijskih grana, uposleni su značajni kapaciteti građevinarstva i mnoge usluge. Procena je da energetika bitno utiče na 60 odsto srpske privrede.

Deo odgovornosti za cene energenata će po novom zakonu o energetici preuzeti regulatorna agencija. S tim u vezi iznosim utisak da je letošnje donošenje tog zakona nekako prošlo nezapaženo, mada je, po opštoj oceni, reč o jednom modernom, prema tržišnim kriterijumima koncipiranom zakonu - pa vas molim da naše čitaoce uputite u njegove ključne novine...

Doista je reč o Zakonu koji sadrži moderna evropska rešenja i mnoge novine. Ja sam ga jednom nazvao "bomba zakonom", jer on će neke stvari temeljno raščistiti. Prvo bih istakao da on celovito reguliše energetsku oblast, što do sada nikad kod nas nije bio slučaj. Zatim, Zakon suštinski uspostavlja preduslove za formiranje "tržišta energije", što treba da racionalizuje celu oblast. Nad tim tržištem nadzornu i kontrolnu funkciju imaju nove ili reosnovane autonomne institucije - to jest regulatorna Agencija za energetiku i Agencija za energetsku efikasnost - a njihova osnovna dužnost je da štite interese potrošača energije. Takođe je bitno da ovaj zakon daje pravnu osnovu za reorganizaciju naših energetskih sistema, to jest javnih preduzeća u energetici.

Zakon je lep, ali da li je počeo da deluje, da li je kompletiran. Da ne bude kao kod nekih drugih reformskih zakona koji stoje u izlogu prema Evropi, a uvek nešto fali da bi počeli da deluju?

Posle izvesnog kašnjenja, sastav regulatornog tela je ovih dana prihvaćen od nadležnog skupštinskog odbora i samo je potrebno da ga verifikuje Narodna skupština. Mislim da ćemo do kraja godine sve kompletirati i da će nadležna tela do tada usvojiti sva pravila igre po novom zakonu. Agencija će, na primer, usvojiti metodologiju za formiranje cena, izdavati licence za obavljanje energetskih delatnosti, sprečavati monopolsko ponašanje, predlagati tarifne sisteme itd.

Hoće li ta regulatorna agencija odoleti stranačkim pritiscima, bolje reći je li i u njenom formiranju delovala čuvena srpska stranačka aritmetika?

Sigurno ciljate na Savet agencije, koji ima pet članova, sa izvanredno krupnim ovlašćenjima i u kome se predsednik bira na pet godina, dva člana na četiri, a dva člana na tri godine. Sam zakon je postavio veoma stroge uslove za izbor u članstvo Agencije, odnosno njen savet i precizirao je kriterijume koji sprečavaju sukob interesa. Sastav Saveta predlaže Vlada, ali ga bira Narodna skupština. U tom smislu politika može imati nekog uticaja na Savet u fazi njegovog izbora, ali kasnije, to telo je po Zakonu nezavisno.

Eto, ja sam se zalagao za takvu poziciju Saveta, mada i sam kao ministar energetike gubim mnoga ovlašćenja posle konstituisanja Saveta Agencije za energetiku. Usuđujem se pri tome da tvrdim da je predloženi sastav Saveta biran pre svega po stručnom kriterijumu i da će po njemu i po integritetu članova Saveta, on biti možda najjači u našem regionu. Reč je, kako se to kaže, o ljudima sa međunarodnom stručnom reputacijom i velikim iskustvom u upravljanju energetskim sistemima.

Govorite da novi zakon omogućava tržište energije. Na koji način?

Zakon decidirano govori o otvorenosti i dostupnosti tržišta energije - a kada potpišemo već spomenuti sporazum o energetskoj zajednici, do 2015. godine mi moramo potpuno otvoriti naše energetsko tržište. Uprošćeno, to znači da se omogućava da i strani producenti energije ovde pronalaze potrošače i obavezu domaćih prenosnih sistema da im pružaju uslugu pod istim uslovima kao i domaćim kompanijama. Kvalifikovani kupci

Ko je Radomir Naumov

Za karijeru ministra energetike Radomira Naumova (DSS) moglo bi se reći da odgovara njegovom ličnom imidžu mirnog, strpljivog, promućurnog (i, naravno, pomalo ironičnog) Banaćanina, jer mu je Vlada Srbije tek druga firma u kojoj je zaposlen u proteklih 36 profesionalnih godina. Naime, kada je 1969. (u svojoj 23. godini) diplomirao na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu, zaposlio se u uglednom Institutu "Nikola Tesla" i u ovoj instituciji radio je sve do 2004. godine (sedam godina je bio i generalni direktor Instituta).

Uža specijalnost ministra Naumova je "visoki napon i elektromagnetna kompatibilnost" (koegzistencija energetskih sistema različitog nivoa) i u njoj je stekao respektabilno stručno ime (sa oko 60 naučnih radova i saopštenja), pa je već dugo i predsednik našeg Komiteta međunarodne asocijacije CIGRA sa sedištem u Parizu. Kaže da je voleo rad u naučnoj instituciji "jer u njoj nema formalne hijerarhije". Svake nedelje, kako ističe, sa zadovoljstvom peva u crkvenom horu.

energije će veoma brzo moći da biraju od koga će kupovati struju, što će najbolje, automatski, kontrolisati nivo cena.

Zar u prošlogodišnjem slučaju ispitivanja trgovanja strujom sa EFT kompanijom u Skupštini Srbije, baš u vreme usvajanja "modernog zakona", već nije poslata loša poruka onima koji ovde hoće da posluju energijom na profitni način, mada, koliko se sećam, o tome nisu doneti neki jasni i suvisli zaključci?

Moj je utisak da u tom Anketnom odboru nije utvrđen neki privilegovani položaj EFT-a u poslovima sa EPS-om i da se ispostavilo da skupštinski odbor nije pogodan za analizu niza drugih rafiniranih pitanja u ekonomiji upotrebe elektroresursa, dinamici proizvodnje i potrošnje i drugim stvarima.

Ja ću reći ono što vi izbegavate – videlo se da narodni poslanici malo šta tu razumeju. No, da sada proširimo ovo pitanje. S jedne strane uvodi se tržište energije, a sa druge još nemamo privatizovane domaće učesnike na tom tržištu. Koja koncepcija privatizacije je najprimerenija našoj situaciji?

Da pođem od nešto lakšeg dela ovog pitanja. Kada je reč o naftnoj privredi, mi u Ministarstvu imamo stav da prvo treba da modernizujemo našu državnu kompaniju, da bi joj podigli vrednost u procesu privatizacije. I tu stvari ne mogu da se "prelome" odjednom, pa prvo treba da idemo na jedan broj "zajedničkih ulaganja" sa stranim investitorima, koji će zbog interesa zajedničkog posla unapređivati našu tehnologiju. Na primer, mi smo do sada obnavljali naše rafinerije nafte bez ijednog centa stranih donacija – dok je, kao što sam već spomenuo, strana pomoć (donacije, povoljni krediti) za elektroprivredu bila obilata.

U regionu jedino Makedonci imaju niže cene struje. A ne možete reći da su plate u Bugarskoj ili Rumuniji veće nego kod nas

Modernizacija može ići paralelno sa privatizacijom, naročito u elektroprivredi. Na primer, ako neki privatni investitori hoće ovde da izgrade elektranu, mi ćemo u skladu sa zakonom to omogućiti. Uopšte uzev, elektrane se mogu privatizovati, a u nekoj kasnijoj fazi verovatno i distribucija – ali prenos i upravljanje sistemom treba da ostanu u državnom, odnosno pretežno državnom vlasništvu, baš da bi se ispunila obaveza da naše tržište energije bude dostupno i stranim isporučiocima. Niko od nas ni ne zahteva da privatizujemo vitalne delove energetskog sistema. U prethodnoj vladi bilo je loma oko ideje da se naši energetski sistemi isparcelišu – te da tako njihovi delovi postanu lak plen u privatizaciji. Mi smo protiv toga, osim kad je reč o *non core* (ne osnovnim) delatnostima.

Da spomenem ovde i liniju gasa gde mislimo da je najšire polje za privatne investicije – jer je reč o investicijama od tri-četiri milijarde dolara. Otvoreni smo za privatna i strana ulaganja i u distribucionu gasnu mrežu, jer bi bilo dobro da hitno gasifikujemo i centralnu Srbiju (Vojvodina je uglavnom već gasifikovana) i da se preko Niša i Dimitrovgrada povežemo sa novim sistemom napajanja gasom iz uvoza, kako ne bi zavisili samo od jednog.

Uvreženo je shvatanje da privatizacija ruši monopole, ali vidimo da su se naše veoma brojne privatne pumpadžije udružile i deluju kao neka vrsta kartela distributera derivata. Oni sve manje pričaju o ukidanju državnih uredbi koje štite domaće tržište od uvoznih derivata, a sve više traže od države da im namakne profit. Kako gledate na taj problem?

Kao što je poznato reč je o dve vladine uredbe – Uredbi o zabrani uvoza derivata i Uredbi o ceni derivata. One su donete, pre svega, da bi se obnovili naši razrušeni rafinerijski kapaciteti. Ta uredba ne ograničava samo privatnike, nego tera i našu državnu kompaniju da omogućava preradu privatnim uvoznicima nafte. Sve u svemu, te uredbe stežu ili štite nekog više, nekog manje, ali će se kroz godinu i po dana verovatno steći uslovi da se one više ne produžavaju. Tada ćemo videti koliko su koga one stezale, i da li će slobodan uvoz, sam po sebi, obezbediti opstanak svim pojedničanim benzinskim pumpama u privatnom vlasništvu. Meni se čini da je to pozadina današnjeg stava privatnika da država treba da im obezbedi siguran profit, sigurnu maržu. To je, naravno, nemoguće. Želje su želje, a ekonomska utakmica je nešto drugo.

U tom smislu je poslednji protest bio iracionalan. Mi nemamo nameru da ih uništavamo, ali mi im ne možemo obezbediti da imaju sigurnu dobit – bez obzira na to šta se dešavalo. No, sada smo u toku pronalaženja rešenja za trenutnu situaciju i pregovori idu u dobrom smeru.

Već smo govorili da se energetski sistem Srbije sve prisnije povezuje sa sistemima drugih država. Ipak, čuje se da ima zahteva iz Hrvatske za poskupljenje transporta nafte koju uvozimo preko nekadašnjeg Ju naftovoda. Da li sa Hrvatskom postoje i drugi problemi i neki "repovi" posle sporazuma o sukcesiji, to jest šta je sa tužbom INA oko Beopetrolovih pumpi?

Vlasnička pitanja oko naftovoda, a smatra se, i oko distribucionog sistema INA u Srbiji, rešena su sporazumom o sukcesiji, pa mislim da se na njih nije produktivno vraćati, jer to je priča bez kraja. Dok neki naši analitičari podsećaju na Naftagasova ulaganja u naftovod, u Zagrebu se govori i o nekadašnjem ulaganju SRH u termoelektranu u Obrenovcu, itd.

Inače, doista, mi imamo zahtev iz Hrvatske da se poveća cena transporta nafte kroz naftovod od Omišlja do Pančeva, koji se obrazlaže okolnošću da je reč o dosta starom cevovodu koji zahteva dosta skupo održavanje i koji je potrebno renovirati. Pregovori o tom problemu su u toku. Mislim da se ovo pitanje može rešavati i u svetlu koncepta izgradnje novog panevropskog naftovoda od Konstance do zapadnoevropskih tržišta, koji podrazumeva rekonstrukciju postojećeg naftovoda i izgradnju još jednog paralelnog cevovoda po istoj trasi. To je kapitalni projekat koji involvira širok krug država, a od velikog je značaja i za Srbiju.

Da završimo ovaj razgovor planovima za "lepšu budućnost". S tim u vezi, molim vas za zvaničnu procenu o tome – da li Srbija treba da počne da gradi neku novu elektranu?

Već sam istakao da smo doneli strategiju razvoja energetike do 2015. godine. Pošto nemamo strategiju razvoja cele ekonomije imamo dva scenarija – jedan sa prosečnom stopom rasta od 4,62 odsto, a drugi nešto sporiji sa stopom od tri odsto. Naš cilj je da imamo današnju prosečnu evropsku energetsku zavisnost ne veću od oko 45 odsto, dok sada manje zavisimo, jer smo na koti od 39 odsto. U tim okvirima možda bi u narednih deset godina bilo potrebno izgraditi jedan kogenerativan (i struja i grejanje) kapacitet na gas od 200-300 megavata. Kad je reč o kapitalnim objektima, verovatno ćemo 2010. godine osetiti potrebu za jednom većom elektranom od 800-900 megavata, a u to se uklapa odavno projektovana i započeta Kolubara B. Za taj kapacitet već ima zainteresovanih stranih investitora. ■

DIMITRIJE BOAROV

Država u avanturi

Deset iluzija koje otežavaju okončanje tranzicije

Sa ubrzavanjem civilizacijskih ciklusa, nezaustavljenim demografskim bumom (pre svega u nerazvijenom svetu), rastućom urbanizacijom i tehnologizacijom (pre svega u razvijenom svetu) stvaraju se novi ambijenti i otvaraju nove nedoumice za savremenu i kvalitetnu državu. Naravno, ta su iskušenja različita u odnosu na kvalitet savremene države, stepen njene razvijenosti i uspešnosti, kao i efektivnost relacija državnog, javnog i privatnog sektora. Konačno, na delu sa dva protivrečna procesa, jedan dominantniji, koji podstiče njenu konvergenciju, unifikaciju, standardizaciju i globalizaciju, i drugi, koji više veruje u prednosti diverzifikacije, održivost različitih tradicija i divergencija u pogledu dugoročnih i (samo)razvojnih ciljeva.

U toj epohalnoj konfrontaciji u modernom dobu kapitalizam je potvrdio svoj ekspanzionizam, ali je istovremeno i zauzdao socijalizam i do te mere ga degradirao da se o socijalizmu, nakon samo jedne decenije od njegovog (samo)urušavanja, govori i razmišlja taman koliko i o feudalizmu. U bloku i oko bloka nekadašnjih socijalističkih država nastala je prava pometnja oko izbora razvojnih pravaca i potencijalnih tranzicionih pribežišta. Za jedan broj bivših socijalističkih država izlaz je pronađen u postupnoj i pristupnoj evropeizaciji, korišćenjem zadatih supranacionalnih (EU) standarda, između ostalog i u domenu državne organizacije i javnog upravljanja.

Posebno se delikatan zadatak postavlja pred društva koja su bila zahvaćena teškom (samo)destrukcijom i koja su se ubrzano odvojila od dominantnih socijalnih kretanja, u kojima su nadvladale centrifugalne i dezintegracione sile i ispoljila nesposobnost da se nose sa rizičnim i kriznim stanjima. U takvoj avanturi, sa mnoštvom nepoznanica, protivurečnosti, našlo se srpsko društvo i srpska država.

Danas Srbija, srpska država, privreda i društvo, posmatrana izvan državne zajednice SCG, spada po mnogo čemu u jedinstvenu tvorevinu, sa nepovoljnim i teškim nasleđem i potpuno neizvesnom budućnošću, kako u teritorijalnom tako i u funkcionalnom smislu. Srpska država, što je bio slučaj sa gotovo svim tranzicionim državama, institucionalno je nedovršena i funkcionalno inferirorna, slaba i stoga potpuno neefikasna. Te slabosti se vide u svim sektorima vlasti, vladanja i upravljanja, odsustvu institucionalnih i personalnih kapaciteta da se postepeno stvara, nova i samoodrživa privreda otvoreno i zdravo društvo. Rad i atmosfera u republičkom parlamentu, sa hiperaktivnim kozerima i dezorijentisanim defetistima, izražava vernu sliku upropašćene i frustrirane zajednice, duboko podeljene i antagonizirane. Vladajuće i opozicione partije su u stalnoj i bespoštednoj borbi, a najčešće sa jalovim ishodom. Saradnja im je potpuno strana, jer ne postoji konsenzus o strategijskim razvojnim pravcima, nacionalnom interesu i zajedničkim ciljevima. Takođe je nepovoljna okolnost što ne postoje poverenje i politička konzistentost unutar samih "blokova" partija vlasti i partija opozicije. Tu je i *novus* stvaranja partijskih frakcija, nepomirljivih istomišljenika u kompeticiji za čelne partijske pozicije, koji političku scenu dodatno komplikuje a društvo objektivno udaljava od velikog i dugo očekivanog posla političke konsolidacije, pravne rekonstrukcije i ekonomske revitalizacije.

Odnos politički nekoherentnog parlamenta i nedovoljno kompetentne vlade, sa pojedinim karikaturalnim personalnim rešenjima, stvara ozbiljne probleme u funkcionisanju vlasti i pothranjuje sumnje da na vidiku nema nove prosvećene elite. Situacija je još nepovoljnija u pojedinim gradovima i opštinama Srbije, u kojima su se birači vratili "starim ljubavima", pivotalnom paternalizmu, arhaičnim i paganskim vrednostima. Personalni kapaciteti izvršnih i upravnih institucija i organizacija su preslabi za složeni zadatak noveliranja državnih funkcija i delatnosti. Naravno da opšte ruiniranje nije izbegla ni sudska vlast, a generalno govoreći nadzorni i kontrolni mehanizmi ostali su trajan hendikep i sadašnje države. Neizvesnu i veliku avanturu učvršćuje i stanje u javnom sektoru i javnim uslugama, programski dezorijetisanih i materijalno opustošenih. Kvaziprivatni sektor, komponovan od dramatično osiromašenih ljudi i ekstremno imućnih, uljudno nazvanih ekstraporofitera, nije realan i pouzdan partner ni prvom ni drugom sektoru – ni državnom ni javnom.

Tako se naša neefektivna država, sa još uvek prenaglašenim ingerencijama a preskromnim funkcionalnim kapacitetima, našla na suprotnoj strani od savremenih, efektivnih i efikasnih država, koje sužavaju područja svog intervencionizma, uz jačanje institucionalnih i funkcionalnih kapaciteta. Pri tome snaga, odnosno autoritet takve države ne slabi, već naprotiv raste. Naravno, takvo stanje nije jednostavno postići, lagodnim premošćivanjem brojnih i dubokih jazova, bez zadovoljavanja širokog kruga pretpostavki. Ali za našu situaciju bolje je imati i ekstenzivnu državu sa jakim institucijama nego ograničenu državu sa slabim institucijama.

Zaostajanje Srbije, za svojim starim ali i novim susedima, usled presporih, nekoherentnih i nekonzistentnih reformskih procesa, postaje sve očiglednije. Dogoročne interese srpske države ne prepoznaju ni njeni građani ni njene pojedine "elitne" institucije. Naravno da umesto nas to ne mogu učiniti ni drugi, jer su njihovi prioriteti uslovljeni parametrima drugih kategorija i projektovani drugačijom dinamikom. Umesto zaludivanja sa iracionalnim ambicijama da u kratkom vremenu možemo, u mnogo čemu (?), postati lider na Balkanu, nama realno preti opasnost da postanemo "crna rupa" na tom najnerazvijenijem poluostrvu Evrope.

Brojni, neposredni i posredni, empirijski pokazatelji upućuju na zaključak da građani Srbije nemaju poverenja u institucije vlasti i potrošenu strategiju raspodele siromaštva, kao i politiku populističkog ulagivanja i širenja mitomanije. Pokazalo se da dejstvo te narkoze ima kratko dejstvo. To nepoverenje prema vlasti nije izraz poverenja u vrednost misije opozicije i njene liderske kapacitete, već istrajavanje u nemirenju sa političkim establišmentom koji nema snage da započne stvaranje nove države i novog društva. Oponašanje prethodnog režima, njegovih instrumenata vladanja, pasioniranog osvajanja centara političke i ekonomske moći, održavanje modela stranačke meritokratije, zaposedanja medija, podsticanje primitivizma i kiča deluje kao uspela replika. Previše je dokaza o nesputanom kriminalu, nezaustavljenoj korupciji i drugim oblicima socijalne patologije nastale u vremenu autoritarne vlasti i zatvorenog društva. Sve to uka-

zuje da je pred nama dug put ka demokratskom, pravednom, prosperitetnom, humanom i modernom društvu.

Da bi se okončala avantura tranzicione države, potrebno je oslobađanje od čitavog niza raznovrsnih iluzija: prvo, da međunarodni položaj naše države možemo urediti isključivo po meri sopstvenih kriterijuma, nezavisno od strateških interesa EU-a i SAD; drugo, da se nefunkcionalna državna zajednica SCG može učvrstiti mimo volje njenih članica, uz podgrevanje nade u (ne)promenljivost vladajućih političkih garnitura; treće, da se Kosovu može podariti ustavnopravni položaj u okviru nove srpske države, mimo interesa većinskog kosovskog naroda; četvrto, da se autonomno ustrojstvo Vojvodine može urediti prethodno i nezavisno od konstitutivnih rešenja centralne vlasti; peto, da se može, na duži rok, izbeći regionalizacija srpske države i jačanje kapaciteta lokalne vlasti i lokalne samouprave; šesto, da se mogu u nedogled odlagati procesi dekoncentracije, devolucije i decentralizacije vlasti; sedmo, da se funkcionalna tržišna ekonomija može uspostaviti bez promene svojinskih odnosa, prestrukturiranja privrede i sveobuhvatne privatizacije; osmo, da se zamašni poslovi reinstitucionalizacije i reorganizacije celovitog sistema mogu uspešno obaviti u odsustvu vladavine prava, odnosno pouzdane pravne države; deveto, da se sa nedovoljno i neprikladno obrazovanim ljudima mogu ostvarivati krupni reformski ciljevi i pratiti standardi razvijenog sveta; deseto, da se društvo može vratiti u normalne sadržaje i tokove bez duboke etičke i moralne katarze.

Složenost i međuzavisnost spomenutih međuuslovljenosti, težina ostvarivanja ovih dugoročnih ciljeva, objektivno kod građana stvara osećanje bespomoćnosti, koja povratno podstiče njihovu frustriranost, samoizolacionizam i ksenofobiju. Pri tome, opstaje deficit poverenja kako građana u odnosu na vlast, njene institucije (često javno demonstrirana) tako i vlasti, njenih nosilaca u odnosu na građane (tajno nošena). To je, međutim, već problem kvaliteta stvarne demokratije koja ne može da funkcioniše bez podrške, poverenja, lojalnosti i kooperativnosti građana. ■

Autor je profesor Fakulteta političkih nauka u Beogradu

Gvozdena logika

Povodom teksta Dejana Ilića "Gvozdeno izdanje"; "Vreme" br. 733

Uhoda i islednik, javni tužilac i sudija – sve u jednom liku koji monstruoznim konstrukcijama, izmišljotinama, lažima u dobro smišljen ram-priču o objavljivanju *Gvozdenog rova* ubacuje, nasilnički i mene i time po onoj dobro isprobanoj staljinističkoj gvozdenoj logici smatra me odgovornim za taj necivilizovan čin i izdavačku provokaciju. Odmah da kažem da ta vrsta podmetanja, siledžijskog vređanja i mog dostojanstva, i mog ugleda, i moje časti – neće proći. Ostrašćeni paskvilant D. I. veoma dobro zna da sa takvom delatnošću nemam niti sam mogao imati bilo kakve veze. I pored toga što mu je to savršeno i apsolutno jasno – nije mu palo na pamet, bar reda radi, da to i lično proveri kod mene, urednika koji je ceo svoj radni vek uložio u bitku protiv svake vrste zla, zločina i zločinaca, ratnih i antiratnih profitera, protiv svake vrste intelektualnog i moralnog ološa, protiv svake vrste kiča, beščašća i svega onoga što nas je poslednjih decenija bacalo u ponor, beznađe i pakao. Sve to sam činio javno – i nije mi palo na pamet da bilo koga paušalno i bez argumenata difamiram. Zna to, ponavljam, savršeno dobro i kristalno jasno – izdavač i urednik D. I. Ali te činjenice njega ne zanimaju. Učinilo mu se da je veoma dobar povod da se na mene baci kamenjem i smećem – iako, još jednom ponavljam, veoma dobro zna da sa tim izdavačkim prestupom nemam ama baš nikakve veze – i sva moja saznanja da će se jedno takvo štivo pojaviti vezana su za list "Kurir". Do dana današnjeg nisam pokazao nikakvu vrstu interesovanja za takva pisanija – jer me ona naprosto ne zanimaju. Imam u životu i vaznijih i prečih poslova, i mnogo važnijih problema. A tu vrstu najopskurnijeg i najbezočnijeg podmetanja paskvilant će morati objasniti, u ovom slučaju, na jedino relevantnom mestu – na sudu.

Svom isledniku preporučujem da pretrese sve knjige koje sam potpisao kao urednik

Inače, u Narodnoj knjizi sam od 1995. kao honorarni urednik koji je pokrenuo sledeće biblioteke: "Alfa", "Kraj veka", "Trezor", "Izazov", "Bibliosfera", "Kontekst – Novi kontekst", "Napuklo ogledalo", "Delo", "Demokratiju" – a najviše uredničkog angažmana ispoljio sam u "Alfi", "Slučaju" i "Pojmovniku" – u tom poslu sam imao apsolutnu slobodu i podršku vlasnika i izdavača g. Milička Mijovića. Svom isledniku preporučujem da pretrese sve knjige koje sam potpisao kao urednik – i to je onaj angažman zbog koga može da mi sudi i presuđuje – a ne da me vezuje za jedan slučaj koji sa izdavaštvom nema mnogo veze i da me na osnovu svojih najbednijih i najprizemnijih konstrukcija ponižava i vređa. A pre toga morao bi da zaviri i u "Književnu reč" (1977-1984) ne bi li stekao potpuniji uvid o moje stvaralačke i intelektualne puteve. (Što se tiče "Demokratije", povodom koje sam se oglasio 19. 10. 2004 – čerečenje tog teksta istrzanjem i zloupotrebom citata nikako neće omesti objavljivanje, ne jedne, već dve knjige Zorana Đinđića – stvaraoca s kojim sam sarađivao još od 1977. godine i u čijim sam bitkama od njegovih početaka ranih devedesetih i lično učestvovao – u mojoj uredničkoj režiji!)

Ako bi paskvilant sledio svoju gvozdenu logiku, mogao bi da me optuži za mnogo toga što sam objavio u „Književnoj reči" – ko zna, možda će se i tog posla jednog dana latiti. I napokon, gvozdena logika D. I. promašila je metu – preporučujem mu da nastavi isledničke radnje ne bi li došao do pravog cilja – a mene neka ostavi na miru. Po njegovoj logici krivicu bi morali snositi drvoseče, proizvođači i prodavci papira, proizvođači mašina, svi oni koji su se našli u štampariji (to je "Alfa") koja je odštampala zloglasni *Gvozdeni rov*, knjižari koji knjigu prodaju – i ko zna ko još... A što se mene tiče, poručujem mu javno: Uskoro ćemo se videti na sudu! ■

GOJKO TEŠIĆ

Nacionalna klasa

Šta god na kraju učinio, Miletova bitka je izgubljena – to je bilo jasno od početka. Ali to nikako ne znači da neće biti vođena i dalje, samo će se Pružači Otpora možda drugačije zvati

Ko srećan a ko nesrećan, ali dočekali smo i taj dan: Mile Sa Čubure (jakako, u interpretaciji Zorana Cvijanovića, po scenariju Srđe Anđelića i u produkciji B92) okončava svoju gerilsku i neravnopravnu (deset s lukom na jednoga? O, zar se i to može?! Samo, Mile se odupirao mnogo većem broju dušmana!) borbu protiv pošasti Tranzicije i ritualno baca koplje u trnje. Ostalo je još samo da se u finalnoj epizodi serijala vidi kako će Mile to da izvede i, još važnije, čime će da objasni svoj poraz, ukoliko ga uopšte prizna: nije u Miletovoj tradiciji da priznaje jednu tako *nemušku* stvar, ta ipak je on odrastao u zemlji u kojoj *niko ne sme da potpiše kapitulaciju*... Zato će na kraju možda radije reći nešto u svom proverenom "nastaviće se" stilu, ali džaba mu sve to. Dalje se nema kud. Puk'o je k'o zvečka, mada se u zemlji Srbiji, doduše, ni tranzicija u poslednje vreme nešto ne oseća najbolje. No, to je već jedno drugo pitanje, lele i kuku. Sudeći, naime, po pejsažu "postdosovske" Srbije, reklo bi se da Mile i nije *lik*, pa još "izmišljen": više je, naime, *pojava*.

Kako se god okončalo Miletovo herojsko Pružanje Otpora bezmernoj silesiji Tranzicije – a ova, pak, i nije drugo nego lokalna/regionalna varijanta strateškog prelaza ka mrskom Novom svetskom poretku – jasno je već sada da se Mile afirmisao kao jedan od retkih Junaka Našeg Doba – sigurno, naime, ne mislite da su to one utvare iz domaćih sapunica, ili nakaradne, napadne i dozlaboga neuverljive zamlate iz srpske kinematografske produkcije poslednjih godina, opsednute kalkulantski "fascinantnom" eksploatacijom endemskog nasilja i prostakluka? Štaviše, nisu to čak ni likovi iz nešto starije, ali žilave škole "narodskih", "novokomponovanih komendija", upravo zato što su, brate, nekako drečavo i kerebečavo *prenatrpani*, što pate od nepodnošljivog viška majke-mi-realnosti koji ih čini kranje neuverljivim: bivajući karikiranim prikazom onoga što je već u startu karikaturalno – dakle, naivka i vrednosti koloritnih "našijenaca" – oni, bajagi paradoksalno, pate od neizlečivog deficita uverljivosti. Možda zato što oni prikazuju tek spoljnu, pojavnu stranu tog *kultur-kurcšlusa*, što je samo dodatno voajersko-egzibicionističko podilaženje onome što "ismevaju". Zato nam oni, koliko god rastorokani, uistinu ništa ne govore ni o svojoj sablasnoj egzistenciji, a kamoli o "nama": samo o gluposti i praznini svojih tvoraca. Dočim je Mile, sav onako (anti)stilizovan i *preteran*, mnogo bliži "realnom" fotorobotu Našeg Čoveka sada & ovde. Ne ličeći baš ni na koga pojedinačno – priznaćete da niste sreli suklatu takvog kalibra i onako živopisnog karaktera – on, kroz ono o čemu govori i na šta ukazuje kao na Bolno Mesto jednog polucivilizacijskog polufabrikata, postaje neizbrušeni srodnik "svih nas", manje ili više. Zato rado ističem da ne verujem nikome ko oholo tvrdi da ima "nula promila" Mileta u krvi: svi smo bar malčice zaraženi tim virusom (pa nismo se rodili i odrasli u senci Bakingemske palate!), stvar je samo u tome da li se *lečimo* ili smo baš srećni ovakvi kakvi smo.

Mile je srećni i ponosni baštinik "samoupravnog socijalizma"

Možda bi trebalo baš sad, kada se Mile sa "igranog programa" ponovo vraća na informativne emisije naših televizija i u sve moguće "realne prostore" naših života, porazmisliti o tome ko je uopšte taj čovek? Videli smo brlog u kojem živi, ulice kojima hoda, senku od njegove žene; takođe, bogme, i njegovog oca oficira, što je vala baš sasvim zgodan egzemplar arhetipskog odrastanja u okruženju autoritarno-patrijarhalne kulture, koja je sa gusala prešla na horove i sletove, a onda se vratila Izvoru. Sam nam je rekao da Nije Član Nijedne Partije, i do toga mnogo drži: gde ćeš boljeg dokaza Slobodnog Mišljenja?! Bajdvej, to što je baš "sa Čubure" možda i nije najsrećnije izabrana paradigmatska lokacija za ono što Mile jeste – njena je "portretišuća" snaga slaba, ona simbolizuje nešto sasvim drugo, i zapravo pre navodi na pogrešan trag. Ali on je u (pod)svesti gledalaca ionako jako rano izgubio taj sufiks i ostao samo The Mile, mentalna "nacionalna klasa" za jedno bljuzgavo postapokaliptično doba.

SREĆNI BAŠTINIK: Dobro, gde su Miletovi *izvori*, šta je to što ga je baš Miletom učinilo? E, to je veoma važno pitanje. Nipošto nećemo pogrešiti ako kažemo da je Mile odlutalo *dete titoizma* (ili pre – unuk), ali ćemo gadno slagati ako se zaustavimo na tome. Kao *everyman* jedne epohe, Mile je ipak pre svega zrcalni odraz jednog karakterističnog, i nesumnjivo dominantnog *konformističkog eklekticizma*: mozguckajući o svemu u jednoj postideologijskoj epohi, on štrpka od svega po malo, gde god i šta god mu se svidi, ličeći pri tome na veseljaka koji voli i vino i pivo, pa pije red jednog, red drugog – sve dok ne povrati. Kad pogledaš, čak i Buridanov magarac postupa pametnije: jeste da će umreti od gladi, ali se pri tome neće još i brukati. Ne, vaistinu, Mile je srećni i ponosni baštinik kulture svakodnevlja "samoupravnog socijalizma", ali samo u onim njenim aspektima koji mu prijaju, koji imaju dandanašnju "upotrebnu vrednost". Na drugoj strani, i on se pre desetak-petnaestak godina "nacionalno osvestio", Odbacio Zablude i na stari "samoupravljački" kulturni kod nakalemio novu Dominantnu Naraciju, onu o Naciji i Tradiciji, te iznad svega Našoj Posebnosti U Kosmosu. Glede te ekscentrične priče o mitologizovanoj "samobitnosti", koja glavninu korena ima u kojekakvim "desnim" ideologijama, valja napomenuti da jedan njen deo svakako izvire iz mantrički repetitivnog titoističkog narativa o Nama kao Nečemu Posebnom, što je *po defaultu* "bolje" i od tiranskog Istoka i od imperijalističkog Zapada. Uostalom, zato su diskriminišuće floskule o Drugom svih na-

DA LI JE REKAO ZBOGOM: Mile sa Čubure

VESNA ANDIĆ

ših tužnjikavih provincijalnih nacionalista od Vardara pa do Triglava tek "lokalizovana" i dodatno arhaizovana verzija opštih mesta titoističkog narcizma: "mi" smo i dalje Centar Kosmosa, samo se to "mi" još dodatno suzilo. A Mile veruje u to, i ta ga priča čini blaženo srećnim: dajte mu da bira između svih blaga sveta i opstanka iluzije da je kolektivni entitet (bilo koji!) kojem i sam pripada Nešto Posebno – i da njegovu *svetu tajnu* svi drugi žele da otuđe na kvarno – i on će izabrati potonje: bez toga, Mile bi bio nemoguć, njegov bi život bio monada, opsena.

A da li je Mile "miloševićevac"? Bio je to u početku, onda kada su "svi" to bili, kada je i na Čuburi i u Pamprckovici bilo jednako nepristojno ne biti oduševljen pojavom kočopernog Mesije; posle se – i on kao i toliki drugi – "razočarao", nije baš najjasnije zašto. Zato Mile, napadnut od tranzicije, rado ponavlja, kao svoj *legitimacijski etalon*, da nije on bio ni za "ono", nije on, bre, Pristalica Starog Režima; čak ga možemo zamisliti i kako ponekad šeta "medijskom trasom" 1997, a sasvim je verovatno da ni Petog oktobra nije bio nesrećan (nije još, jelte, znao šta će da ga snađe). Pa ipak, to ga ne sprečava da pred televizorom bodri "Slobu", Našeg Čoveka U Hagu. Kontradiktorno? Ništa više od onoga što govore i pišu i tolike Umne Glave, koje urođeni i neotklonjivi redikulizam zaklanjaju ružičićevski visokoparnim ili pak naučenjačkim žargonom. Bućkuriš u Miletovoj glavi nije ništa gori i uzmućkaniji od onog u glavama – te posledično i delima – onolikih lokalnih "nacionalno zabrinutih" *entelegenata*, Mileta samo njegov nesofisticirani "diskurs" čini ranjivijim.

SVETI GRAL: A šta je onda TO za čim Mile traga, to što bi imalo biti relaksirajuće suprotnim od Tranzicije, ako to nije ni "komunizam" ni "nacionalizam" u klasičnom smislu reči? Hja, moglo bi se reći da Mile očajnički traga za jednom izmaštanom mističnom supstancom Autentičnosti, za Svetim gralom za ekskluzivnu lokalnu upotrebu, uputstvo za korišćenje kojeg je preventive radi ispisano samo na ćiriličnom alfabetu. Dakle, ona Istorijska Lekcija koju je Mile najbolje zapamtio nakon komesarsko-pjesničko-popovskog drila jeste da bi predati se "tranziciji" bilo isto što i gubljenje unutrašnje suštine, koja obitava u nekim eteričnim prostorima, a manifestuje se kroz posvemašnju Neprilagođenost. Koja, opet, nije drugo nego hiperkonformizam prema "unutra", dakle prema merilima, standardima i zahtevima "zajednice" koja ga tlači, a on ju je već toliko "interiorizovao" da mu se či-

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

INTERVJU: ZORAN CVIJANOVIĆ

Espreso, bato

"Tajna Miletovog uspeha jeste to što na jedan posredan način podseća ljude na neko normalno vreme"

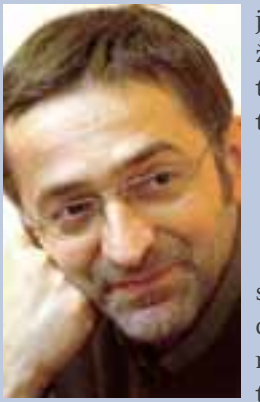
Posle tri godine emitovanja na televiziji B92, serijal "Mile protiv tranzicije" ušao je u završnicu. Glavni junak Mile sa Čubure, koji se svake subote na najinventivnije načine borio za očuvanje "autentičnog srpskog života" bespoštedno se suprotstavljajući svim silama "reda i poretka" koje tranzicija donosi - odlazi na odmor. Za sobom ostavlja niz antitranzicijskih izuma, džinglove za reklame i mnogo smeha. Protagonista najsimpatičnijeg srpskog heroja današnjice, glumac Zoran Cvijanović, čije se političke ideje i vizija budućnosti, koliko znamo, razlikuju od vizija i ideja paranoičnog i histeričnog Mileta, kaže za "Vreme" da svaki kraj, ipak, predstavlja neki novi početak.

"VREME": Kako se osećate pred završetak serijala?

ZORAN CVIJANOVIĆ: Još uvek ne znam, jer nismo emitovali dve poslednje epizode. Te epizode su, doduše, snimljene pre dve godine, a onda se, u međuvremenu, uspeh serije na svoj način gomilao i time učinio da praktično produžimo seriju na tri sezone, odnosno na tri godine. Moje kolege koje su sa zadovoljstvom prihvatile da uđu u seriju, i Raša Andrić i dva druga reditelja Pavle Vučković i Ivan Živković, zajedno sa piscima Srđom Anđelićem, Zlajom Fazlagićem, Velimirom Ćurguz-Kazimirom i ostalima koji su se pridružili seriji, razvili su je na pravi način i stvorili uslove za jedan novi početak u kome je Mile ostao Mile, ali su likovi oko njega pomogli da saznamo o njemu i o celoj situaciji mnogo više. Mislim da smo Miletov lik dobro razvili i da smo otvorili neke nove vizure. Mile je dobio porodicu i to je stvorilo neku potpuno novu situaciju. E, sada smo svi zajedno odlučili da je vreme da na tu situaciju stavimo tačku, s tim što ta tačka može da znači i neki početak, bar po mom osećaju.

Kada ste počinjali sa snimanjem serijala, da li ste očekivali da će ismevanje tranzicije biti toliko glorifikovano?

Nismo. Mile je možda pomogao da se ljudi rasterete. Cilj serijala bio je da se ljudi zabave bez neke preterane filozofije. Tajna Miletovog uspeha jeste to što na jedan posredan način podseća ljude na neko normalno vreme, a to je, bez obzira na to koliko to nekome može zvučati apstraktno, način na koji je serija rađena - školski i sa vrhunskom odgovornošću. Šteta je što se kod nas na to prilično zaboravilo, jer mi imamo dobru i dugu tradiciju igranog programa, a mislim da ljudi i dalje znaju da cene kada se nešto dobro i profesionalno uradi. Upravo na taj način Mile podseća ljude na to "normalno" vreme, jer su nekadašnje zabavne serije bile jedna varijanta i jedna dodatna nijansa komoditeta života. Mi smo nekada živeli uz jako kvalitetne serije i kvalitetan igrani program, a toga sada nema.

Da li ste ijednog trenutka pomislili da bi zbog Miletove "misije" ljudi mogli da vas poistovete sa Miletom sa Čubure?

Ne postoji čovek u kome su objedinjene sve Miletove osobine. Naša namera je bila da u Miletu sjedinimo sve najgore osobine našega mentaliteta ili ljudskog mentaliteta uopšte. Cilj je bio da ljudi u sebi prepoznaju te Miletove osobine i da ih mi na neki zabavan način upozorimo da ne smeju da im se prepuste, da izgube kontrolu i postanu - Mile. Moja veza sa Miletom je čisto glumačka, a moj doprinos prema njemu je da sam ja, glumački i profesionalno gledano, ostao bez ikakve kontrole. Moja interpretacija Mileta bila je jedno klasično glumačko divljanje. To je bilo zanimljivo iskustvo, zato što na taj način čovek dovede sebe u poziciju da pokaže sve što zna, a moja pretpostavka je da ako želim da ostanem u poslu, moram da krenem od nekog novog početka, jer me je Mile definitivno obeležio. Toliko, da mi se izdešavao niz simpatičnih događaja. Na primer, moj komšiluk i ja imamo običaj da kad odvedemo decu u školu i kad je lepo vreme, sednemo u kafiić u kraju. Jednom je neki čovek prolazio pored nas, a tada je bilo aktuelno ono "reklama, bato!", i kada je video kako mi pijemo kafu viknuo je "espreso, bato!". Pre neki dan sam, šetajući, naišao na ekipu nekih pivopija i jedan od njih je digao flašu piva i viknuo: "Mile!" Okrenuo sam mu se i rek'o mu: "Gde si?", a on mi onda onako polurazočarano kaže: "E, ti si?", jer je mislio da je video Mileta, a u stvari je video mene.

Da li očekujete razočaranje gledalaca i "sledbenika" Miletovog lika i dela zbog završetka serije?

Pa, očekujem da ponovo bude neka pobuna i da se traži nastavak, da se blokira neka saobraćajnica ili već nešto odgovarajuće. Šalim se.

Šta je pobedilo Mileta? Šta ga je nateralo da se pomiri sa tranzicijom?

Mile dobija nagradu kao najbolji Evropljanin i s obzirom na to da je nagrada u kešu, onda tu nema dileme - Mile okreće ćurak naopako i stvarno počinje da se ponaša kao Evropejac. Uostalom, videćete u subotu.

Da li, uprkos preobražaju, možemo očekivati Miletov povratak?

Miletu ne bi bio problem da se vrati, jer bi čovek kao što je on mogao bez ikakve griže savesti da izjavi kako vreme ovde na neki način stoji. ■

JASMINA LAZIĆ

ni da u tome baš meraklijski uživa, i da nikako ne bi mogao bez toga. Zato za njega opasnost (naime, od zastrašujućeg "gubljenja suštine") uvek, baš uvek dolazi Spolja, i to sa jedne, "tamne" strane sveta. Uostalom, nisu li ga svi i oduvek - i cvrkutave Drugarice Učiteljice, i komunistički komesari, i brkati zastavnici, i "nacionalni radenici", i četnici-početnici i jurodivi popovi, uveravali u jedno te isto: da je Zapad za poštenog Srbina/Balkanca ono đavolsko Drugo, da je on mesto i simbol obeščovečenja, Had od kojeg treba bežati ako želiš da sačuvaš Dušu. Ili "klasnu svest", sasvim svejedno. Otuda je Miletova tužna "neprilagođenost" sve samo ne nonkonformistička: cela je njegova nevolja u tome što nema snage da odbaci okove Zatečenog Kulturnog Stanja.

Šta god Mile učinio, njegova bitka je izgubljena - to je bilo jasno od početka. Ali to nikako ne znači da neće biti vođena i dalje, samo će se možda Pružači Otpora malo drugačije zvati. Spasa nam od Mileta nikako nema, tu ostavite svaku nadu: Mile je, naime, iznad svega jedan paradigmatični *mutant*, a takvi imaju običaj da mutiraju uvek iznova, u sve čudnijim oblicima i pravcima. Pa dobro, kakva će onda biti sledeća njegova inkarnacija? Hm, tu ću već morati da se poslužim njegovim lucidnim rečima: zini da ti kažem! ■

TEOFIL PANČIĆ

OBRAZOVANJE ROMA

Pravi poklon

Ceo tiraž nedavno objavljene *Glavolomke* poklonjen je deci u vrtićima Srbije i Crne Gore – kao novogodišnji poklon Švajcarske direkcije za razvoj i saradnju

Dekada obrazovanja Roma, kojoj upravo ističe prvi mesec, pokrenuta je u Evropi s namerom koja je jasna iz naslova akcije. Savet Evrope je proglasio 2005. godinu godinom uvođenja građanskog društva kroz obrazovanje s jednim od glavnih ciljeva - jednake šanse za sve, što je cilj i Dekade obrazovanja Roma.

Prvi doprinos su nedavno objavljene *Glavolomke*, komplet od četiri knjižice za predškolce na srpskom i na romskom jeziku, koje su napisale i objavile Olivera Todorović i Željka Martinovski. Prevodilac je Koko Ljuan. Ceo tiraž, 12.000 primeraka, poklonjen je deci u vrtićima Srbije i Crne Gore - novogodišnji poklon Švajcarske direkcije za razvoj i saradnju (SDC). Od toga, 4000 knjižica bilo je na romskom.

Knjiga za predškolce nema dovoljno, među njima je tek po neka na romskom, pa se zato važnost i dragocenost ovog izdanja podrazumeva. Inače, *Glavolomke* su prvo izdanje objavljeno na romskom istovremeno kad i na srpskom jeziku. Autorke kažu da im Dekada obrazovanja Roma nije bila povod. "Htele smo da napravimo knjigu za svu decu između pet i sedam godina, bez obzira na to kojim jezikom govore njihovi roditelji", kaže Željka Martinovski, a ideja da se knjige prevedu na romski rezultat je njenog rada u Odeljenju za razvojne programe, oglede i demokratizaciju obrazovanja pri Ministarstvu prosvete i sporta Srbije. "Cilj nam je bio da podstaknemo decu da nauče da razmišljaju, da ih na taj način pripremimo za školu kako bi kasnije mogli i u drugim disciplinama da koriste logičko razmišljanje i kritički način mišljenja, što je odlika građanskog društva", kaže Olivera Todorović, pozivajući se na svoje iskustvo autora udžbenika iz matematike, profesora i roditelja. "Možda će neko kazati da je osnova naših zadataka matematika, ona jeste matematička, ali osnova je ipak razmišljanje, podstrek deci da misle kroz igru."

Glavni junaci *Glavolomki,* Jeca i Neca, igraju se sa čitaocima - svojim vršnjacima: stablima pripajaju koren koji im je odvojen, traže put do sladoleda, crtaju krušku u plavom krugu, ali tako da nije u crvenom koji seče plavi, pa zatim na isti način ali u crvenom krugu i jabuku, zatim leptira izvan krugova, i na kraju cvet u zajedničkom prostoru, traže šare po kojima se razlikuju dva leptira, smeštaju tri životinjice u vagončić raspoređujući ih svakog puta na drugi način... Svi ti problemi su atraktivno vizuelno predstavljeni (autor ilustracija je Zdravko Zupan), što decu podstiče da ih rešavaju.

Dragica Pavlović-Babić iz Instituta za psihologiju sa Filozofskog fakulteta u Beogradu objašnjava da ove knjižice "demonstriraju različite matematičko-deduktivne modele mišljenja, a to je blisko deci. Zadaci se oslanjaju na dečje iskustvo, ali tako da ga rešavajući ih oni obogaćuju": "Autorke nisu vodile računa o nivou znanja romske dece u odnosu na srpsku, već samo na znanje koje imaju sva deca u tom uzrastu. A deca mogu slobodno da iskoriste onaj materijal iz knjižica koji im je tog momenta po volji, koji je dragocen njihovom trenutnom nivou obrazovanja. Zadatke mogu da rešavaju sama ili sa vršnjacima ili uz pomoć odraslih."

O. RADOŠEVIĆ - VEČERNJE NOVOSTI

LICE MESTA: Brankov most...

A. ANĐIĆ

... deca zapuštene generacije i knjiga kao poklon

Radmila Gošović, načelnica Odeljenja za razvojne programe u Ministarstvu prosvete, kao prednost *Glavolomki* navodi romski prevod. "Romska nacionalna manjina je izuzetno ugrožena kad je obrazovanje u pitanju. Ključ rešenja je u predškolskom obrazovanju. Romska deca ne znaju čak ni romski jezik a kamoli srpski. Srpski im je neophodan zato što treba da se uključe u obrazovni sistem koji je uglavnom na srpskom, a romski im je neophodan kako bi sačuvali svoj nacionalni integritet, kulturu. Zato mislim da ne treba posebno isticati koliko je 1000 kompleta *Glavolomki* na romskom bitan napredak u obrazovanju romske dece. Vrlo je verovatno da su mnogoj deci to prve knjige u životu."

Od trenutka kada je Švajcarska direkcija za razvoj i saradnju prihvatila da finansira projekat Olivere Todorović i Željke Martinovski pa do momenta kada je subotička Birografika završila štampu celog tiraža, odnosno kada je počela distribucija, prošlo je samo 20 dana. Švajcarska direkcija je zadovoljna saradnjom sa ovdašnjim partnerima u ovom projektu, i efektom celog posla. Po informacijama iz vrtića kojima su darovane *Glavolomke*, poklon je bio - pravi. SDC, organizacija koja u Srbiji od 1995. godine nastoji da pomogne privatni sektor u programima koji koordiniraju sa vladinim programima, pomogla je ovaj projekat zato što ga smatra delom evropske akcije i evropskog načina razmišljanja. "Švajcarska je vrlo stara i multietnička zemlja, pa smo odavno spoznali da poređenja među ljudima po poreklu počinju još u vrtiću. A deca, pa znači i budući ljudi, treba da imaju iste mogućnosti u razvoju", kaže Pjer Maurer, generalni menadžer SDC-a. ■

SONJA ĆIRIĆ

MALOLETNIČKO NASILJE

Zapušteni naraštaji

Stručnjaci kažu da na nasilničko ponašanje adolescenata najviše utiče okruženje u kome deca odrastaju i da su deca nasilnici po pravilu ona koja nasilje trpe

Prošlog četvrtka ujutro policiji je prijavljeno da je grupa mladića, po rečima dvojice očevidaca četvorica Roma starosti između 15 i 20 godina, viđena u trenutku kada je sa sredine mosta iz Brankove u Savu bacila ljudsko telo. Posle dvodnevne policijske istrage slučaj je rasvetljen: četvorica maloletnika, uzrasta između 13 i 15 godina, uhapšeni su zbog sumnje da su bacili sa mosta svog jedanaestogodišnjeg druga koji se zatim udavio u Savi, što su oni u istrazi i priznali. Trojica četrnaestogodišnjaka zadržani su u pritvoru, dok je trinaestogodišnjak, budući da u tom uzrastu ne može biti krivično gonjen, smešten u prihvatilište za decu i omladinu. Za telom ubijenog dečaka još se bezuspešno traga.

Na konferenciji za novinare održanoj ovim povodom načelnik SUP-a Beograda Milorad Simić opisao je kako se ovaj zločin odigrao. Dan pre ubistva ova grupa izvukla je deblji kraj u fizičkom sukobu sa nekim dečakom, takođe skitnicom, za koga se zna da je od njih stariji, ali ne i koliko. Kobnog jutra su ga tražili po centru grada da izravnaju račune. Prethodno su, kako je rekao načelnik, "najverovatnije duvali lepak". Nisu našli koga su tražili, ali su zato na Zelenom vencu sreli njegovog mlađeg jedanaestogodišnjeg brata, koga su pozvali da pođe s njima preko mosta. Kada su bili na sredini mosta, jedan od njih je predložio da sada već pokojnog dečaka bace sa mosta, što su druga trojica prihvatila. Kada su to i učinili pobegli su, prethodno se uverivši da dečak-žrtva nije isplivao.

UZROCI ILI POSLEDICE: Kao i u svim drugim slučajevima maloletničkog nasilja, povod za ovaj zločin je banalan i može se pripisati emotivnoj nezrelosti i vaspitnoj zapuštenosti, što krug odgovornih za njihov postupak sužava na njihove roditelje. Pitanje je, međutim, da li i društvo snosi deo odgovornosti što na ulicama ima dece bez roditeljskog staranja, a time i za ovaj tragičan događaj. Postoje, naime, specijalizovane službe koje su osnovane da bi se nezbrinutom decom bavile, pre nego što pređu u isključivu nadležnost policije, pravosuđa i vaspitno-popravnih ustanova.

Da su ove službe zakazale, postoji više indicija. Prva je da su ova četvorica uhapšeni u svom "staništu", šahtu toplovoda ispod Mostarske petlje gde su navodno boravili oko desetak dana. Često su ih viđali, kažu, prolaznici i stanari baraka u okolini. Ovo stanište dece-skitnica poznato je široj javnosti od prošle godine kada ga je "otkrila" ekipa televizije B92, koja je tadašnje "stanare" posle kraćeg intervjua odvela u nadležni Centar za socijalni rad. Lako je moguće, mada teško proverivo, da je reč o istim dečacima.

U policijskom izveštaju navodi se da su ubijeni dečak i četvorica njegovih ubica od ranije poznati inspektorima SUP-a, da su "vaspitno veoma zapušteni" i da su policajci s njima imali problema, uglavnom zbog prosjačenja i lutanja po centru Beograda, ali i zbog krivičnih dela, mahom krađa.

OPOMENE: Ovaj izveštaj neumitno navodi na zaključak da nadležni, od policije do socijalnih radnika, ništa nisu učinili da se ta deca zbrinu iako su za njih znali, već su ih ostavili na ulici prepuštene samima sebi. To što su ih roditelji zapustili jeste za svaku osudu, ali nije opravdanje da to isto učine i oni koji postoje baš da bi se njima bavili.

Maloletničko nasilje nije sporadična, već ustaljena pojava skoro svuda u svetu. Stručnjaci kažu da na nasilničko ponašanje adolescenata najviše utiče okruženje u kome deca odrastaju i da su deca-nasilnici po pravilu ona koja nasilje trpe jer, poznato je, nasilje rađa nasilje. Ovim dečacima nasilje je bilo svakodnevna i uobičajena pojava, počev od porodice od koje su odbegli do policajaca koji zasigurno nisu bili nežni u kontaktu s njima jer su im, kako u izveštaju piše, "pravili probleme". Kako im je bilo do sada, biće im i ubuduće: ni u maloletničkom zatvoru ni u prihvatilištima za decu i omladinu štićenike ne maze. Naprotiv. Začarani krug u kome su se krivicom odraslih našli, za njih je definitivno zatvoren. Za stotine drugih, njima sličnih, nade možda ima. Ova tragedija je svima, naročito nadležnima, ozbiljna opomena. ■

ZORAN MAJDIN

Kad vitezovi bankrotiraju

U Obiliću se dogodilo da zbog neplaćenih računa bude isključena voda na stadionu, da fudbalerima budu otkazani stanovi jer klub od septembra nije plaćao stanarine, da je jedino mesto gde igrači mogu da se hrane klupski restoran. "Kada su nam jesenas podelili po 7500 dinara izgledalo nam je kao da smo dobili po 7500 evra", konstatuje bivši fudbaler Obilića Aleksandar Pantić

A. DIMITRIJEVIĆ

BORILA SE KAO LAVICA: Ceca Ražnatović

Dom fudbalera Obilića u beogradskom naselju Vračar ovih dana izgleda sablasno i to ne smo zbog snega koji je počeo da pada. Zdanje koje je podigao Željko Ražnatović krajem devedesetih godina prošlog veka ostalo je nezavršeno. Planirana izgradnja "najmodernijeg stadiona u Srbiji" zaustavljena je još za života nekadašnjeg prvog čoveka FK Obilić. Otvorena plava kapija dozvoljava da se neometano pristupi u zonu koju su nekada obezbeđivali čvrsti momci iz nekadašnje Srpske dobrovoljačke garde. Ovih dana taj prostor napušta gro prvotimaca zbog nemogućnosti uprave kluba da im isplati novac koji im je obećala kada su dolazili u redove "vitezova".

Aleksandar Pantić, jedan od devetorice koji su raskinuli ugovor sa FK Obilić, kaže za "Vreme" da mu je bilo dosta čekanja i obećanja. On ovih dana trenira sa ostalim "bivšim vitezovima" samoinicijativno u želji da ostane u takmičarskoj formi do prelaska u neki drugi klub. "Ne znam gde bi ovde moglo da se igra i da se od toga živi", realan je Pantić i dodaje da su jedina dva kluba koja iole pristojno funkcionišu Partizan i Crvena zvezda. Poreklom iz Prokuplja, ovaj dvadesetšestogodišnjak je igrao u Radu i Zemunu. Kada je u leto 2003. godine došao u klub iz FK Zemun potpisao je ugovor koji mu je obezbeđivao mesečnu platu, premije, troškove smeštaja i kontinuirane rate od sume koju je trebalo da dobije za prelazak iz jednog u drugi klub. To se nije dogodilo, a predstavnici uprave Dragiša Binić i Svetlana Ražnatović neprestano su ponavljali da će se situacija srediti i da će dugovanja biti namirena. Prema Pantiću, situacija u klubu u poslednjih godinu i po dana bila je daleko od sjajne, ali su igrači verovali da će se stanje popraviti. U Obiliću se dogodilo da zbog neplaćenih računa bude isključena voda na stadionu, da fudbalerima budu otkazani stanovi jer klub od septembra nije plaćao stanarine, da je jedino mesto gde igrači mogu da se hrane klupski restoran. Pantić kaže da mesecima nisu dobijali ni dinara: ni plate, ni premije, ni rate od ugovora. "Kada su nam jesenas podelili po 7500 dinara izgledalo nam je kao da smo dobili po 7500 evra", konstatuje bivši fudbaler Obilića. Neki fudbaleri su prodali automobile da bi obezbedili preživljavanje sebi i svojoj porodici, oni koji nisu imali tu mogućnost snalazili su se kako su znali i umeli. Pantić ne zna tačno o kolikoj sumi je reč kada su u pitanju dugovanja kluba prema igračima, ali pretpostavlja da to nije više od 150.000 evra. On je mišljenja da bi tu sumu jedan takav klub trebalo da obezbedi i nije mu jasno zašto se dogodilo da igrači dođu na nivo socijalnih slučajeva. Njemu je jasno da živimo u zemlji gde većina ljudi oskudeva u osnovnim životnim potrebama, ali kaže da nikako nije lako igrati na vrhunskom nivou u trenutku kada ne znaš da li će te neko izbaciti iz stana i da li ćeš sutra imati šta da jedeš. On zna da je u Željkovo vreme bilo drugaćije: "Tad je sve bilo ekstra. Sve je bilo maksi, bilo je svega", kaže Pantić naglašavajući da to govori na osnovu onoga što je čuo od ljudi koji su dugo u klubu.

Daleko od evropskog sjaja koji je nekad obećavao Željko Ražnatović, njegov "sportski legat" našao se u situaciji da se, osam godina posle osvajanja šampionske titule,

Predistorija

Osnovan u crkvi Svetog Save na Vračaru na Svetog Iliju 1924. godine, fudbalski klub Obilić startovao je kao član treće tadašnje beogradske divizije. Četiri godine docnije bio je u prvoj diviziji. U tom beogradskom takmičenju Obilić se tokom tridesetih i tokom Drugog svetskog rata kotirao stalno u vrhu. Posle rata ime mu je bilo oduzeto do 1952. godine i nastupao je pod imenom Čuburac. Posle su se fuzionisali sa Šumadijom i vratili staro ime. Sa raspadom stare Jugoslavije, sa formiranjem novih fudbalskih liga, Obilić je uzleteo najpre do Međurepubličke, a potom do Druge savezne lige. U tadašnju grupu "B" Prve lige plasirao se u sezoni 1993/94. kada Željko Ražnatović dolazi na čelo.

Plasman

Sezona 1992/93: Druga liga – 9. mesto
Sezona 1993/94: Druga A liga – 2. mesto
Sezona 1994/95: Prva B liga – 5. mesto
Sezona 1995/96: Prva B liga – 5. mesto
Sezona 1996/97: Prva B liga – 1. mesto
Sezona 1997/98: Prva A liga – 1. mesto
Sezona 1998/99: Prva A liga – 2. mesto
Sezona 1999/00: Prva A liga – 3. mesto
Sezona 2000/01: Prva A liga – 3. mesto
Sezona 2001/02: Prva A liga – 4. mesto
Sezona 2002/03: Prva A liga: 7. mesto
Sezona 2003/04: Prva A liga: 6. mesto

bori za opstanak u svakom smislu. Sportski direktor Obilića Ljubiša Jeftić kaže da su svi svesni koliko je situacija teška i da će se svim silama boriti da "prežive proleće i ostanu u najvišem rangu takmičenja". Obilić je posle jesenjeg dela šampionata bliži ispadanju nego sredini tabele, a takmičenja u Evropi ostaće samo u sećanju. Više niko ne broji trenere koji se menjaju "kao na traci". Poslednjeg od njih, Dragoljuba Bekvalca, uprava želi da zadrži. Prvi operativac kluba Dragiša Binić u razgovoru za "Vreme" izražava nadu da će Bekvalac povući ostavku i da će u narednu nedelju otputovati sa ekipom na već zakasnele pripreme na Kipar. Binić takođe realno sagledava situaciju: "Nije Obilić jedini koji ima finansijske probleme, takvo je stanje u celom fudbalu." On očekuje da se "situacija normalizuje" i da se od ostalih igrača i nekih pojačanja napravi tim koji će spasiti "vitezove" od potrage za "svetim gralom" u fudbalskom šampionatu SCG. Njemu je žao što nije napravljen dogovor sa nezadovoljnim igračima, ali mu je jasno da se mora raditi sa onim što je na raspolaganju.

Borbenosti nikada nije nedostajalo na Vračaru. Predsednica ovog udruženja građana (videti registre Privredne komore Srbije i Trgovinskog suda), koje je u javnosti bilo predstavljano kao privatni klub porodice Ražnatović, Svetlana Raznatović Ceca, najveća "estradna umetnica i zvezda" u Srbiji, neprestano je poručivala da su deca i Obilić njene najveće ljubavi, pored preminulog Željka, i da se u njegovu čast nikada neće odreći fudbalskog kluba koji je stvarala sa pokojnim suprugom. Do zaključenja ovog broja nismo stupili u kontakt sa Ražnatovićkom, jer niko u klubu nije smeo da dâ njen broj telefona. U svojim ranijim nastupima ona je od trenutka kada je, ne samo formalno, postala predsednica kluba govorila otvoreno o teškoćama koje ima pri obezbeđivanju sredstava za normalno funkcionisanje kluba. "Kada je reč o pričama o mojim 'fudbalskim milionima', volela bih da svim tim nevernim tomama dam Obilić na jedan mesec. Situacija je sad mnogo teška, kako u privredi tako i u sportu. Klubovi se bore za egzistenciju. Svi bi držali klubove da se radi o milionima. Ja sam želela Obilić i grčevito se borim, kao lav, sa svima koji su u fudbalu po sto godina i koji znaju sve o njemu", govorila je još u jesen 2001. godine. Na borbi joj se ništa ne može prigovoriti. I dalje je aktuelna sumnja (slučaj je još otvoren u Okružnom tužilaštvu u Beogradu) da je na prodaji fudbalera Obilića inkasirala 22 miliona nemačkih maraka (ondašnjih) i oko pola miliona dolara. Protiv nje i njene rođene sestre sprovedena je istraga koja je zapela negde u Rusiji, preciznije, domaće tužilaštvo nije dobilo tražene "papire" od ruskih kolega. Što zbog te sumnje, što zbog neovlašćenog posedovanja oružja i sumnje da je prikrivala lica optužena da su učestvovala u atentatu na Zorana Đinđića, "Ceca nacionale" je provela u pritvoru čitavo proleće 2003. godine.

Svetlana Ražnatović je od početka bila formalni predsednik kluba sa Vračara, jer njen suprug nije mogao da putuje u inostranstvo. Kada je 1993. godine Ražnatović "preuzeo" Obilić to je bio mali beogradski klub sa dugogodišnjom lokalnom tradicijom koji se nikada nije uzdigao dalje od republičke

"SVE JE BILO MAKSI, BILO JE SVEGA": Željko Ražnatović Arkan

lige. Važio je za glavnog suparnika ekipi sa Lekinog brda - Sinđeliću. Dva srpska junaka bi verovatno i danas ukrštala koplja da na igralištima podno Centralnog zatvora u Beogradu tadašnji vođa Srpske dobrovoljačke garde nije odlučio da se sa mesta vođe navijača Crvene zvezde preseli u fotelju gazde nižerednog kluba koji je "nosio sveto ime Obilića". Samo pet godina je trebalo Ražnatoviću da Obilić dovede do predvorja najelitnijeg klupskog takmičenja u Evropi - Lige šampiona. Sezona 1997/98. ostaće upamćena po tome da je tim koji je prvi put igrao u prvoj ligi osvojio titulu najboljeg ispred standardnih Partizana i Crvene zvezde. Raznatović je slavio sa svojom ekipom, a zaverom ćutanja okovana fudbalska branša istrpela je brojna poniženja od čoveka koji se kladio "sa gospodinom Bracom" iz UFA medije u 100.000 maraka da će Obilić biti šampion. Priče o nameštanju utakmica, o sudijama koje su "morale da sude samo pošteno", o maltretiranju protivnika u poluvremenu, nikada nisu javno obelodanjene i dokazane. Na optužbe da se fudbaleri Obilića dopinguju, Ražnatović je lakonski odgovorio da je to tačno i da je on primetio da njegovi fudbaleri jedu luk i slaninu pre utakmica. "Luk i slanina - to je srpski doping", konstatovao je "komandant". Likovanju "prvog srpskog viteza" nije bilo kraja. Najavljivao je izgradnju stadiona za 16.500 ljudi, investiciju od 25 miliona maraka. Prema jednom intervjuu iz tog doba koji je Ražnatović dao za "Večernje novosti", u upravi je bilo ljudi koji su bili spremni da ulažu u Obilić: "Ja ulažem u fudbal. Moji finansijeri ulažu u fudbal. Znači, cela uprava je za klub i niko ne gleda da izvuče nijedan dinar iz kluba." Sa pogibijom prvog čoveka kluba kao da su nestali i pominjani finansijeri. Uspeh iz prve sezone u eliti nikada nije ponovljen i klub je lagano tonuo. Na fudbalsku pijacu izneti su svi igrači za koje je postojalo interesovanje, što se nekako nije uklapalo sa početnim obećanjima Ražnatovića da će iz kluba ići samo oni "vitezovi" koji nisu neophodni. Danas "prva dama srpskog fudbala" između profesionalnih i porodičnih obaveza pokušava da održi priču o "vitezovima sa Vračara". Jedino je nejasno da li će biti dovoljno oklopa i mačeva za neki novi pohod na "sveti gral". Sa štitonošama je cilj nedostižan. "Nadam se da ću naći neki povoljan angažman u inostranstvu", pomiren je Aleksandar Pantić, "vitez" u odlasku. ■

SLOBODAN GEORGIJEV

NUSPOJAVE
piše Teofil Pančić

Organ na prodaju

Postajemo duboko drugorazredna zemlja, društvo i kultura, s tendencijom da ispadnemo u Treću ligu

U celoj onoj masi lumpen-tiskovina nema ničega što bi se bar na puškomet približilo modelu Ozbiljne Štampe

U zemlji u kojoj niko ništa ne čita bez preke potrebe & nužne samoodbrane, kiosci se povijaju pod težinom vaskolikih šljaštećih magazinčića za prostotu opseniti, a bogme i crno-belih ili šarenih pa razlivenih dnevnih tiskovina, posvećenih mahom istom civilizacijsko-prosvetiteljskom projektu. Evo, koliko tokom prošle nedelje, svi relevantniji Hramovi Loše Pismenosti postali su bogatiji za dve publikacije sa više nego zanimljivom istorijom: radi se o kadgod gromkom *organu* Komunističke partije Jugoslavije (*established* 1920!) te smernom glasilu Srpske pravoslavne crkve! Ne'š ti paradoksa: vekovni ideološki neprijatelji "Borba" i "Pravoslavlje" istodobno krenuli u osvajanje i pokoravanje srpskog tržišta štampe, koje je inače samo na njih čekalo, sve nešto osećajući kako mu Nešto Fali. E, sad ima i to.

Šalu na stranu, sve su to nuspojave "tranzicije", ovako ili onako. Što se "Pravoslavlja" tiče, njegovu pojavu treba notirati i pozdraviti, bez obzira na bliskost ili pak udaljenost pogleda: vaistinu je bilo krajnje vreme da Crkva izađe iz svojevrsnog info-geta i ponudi i laičkoj javnosti na neposredan uvid ono što ima da kaže. Tako je to bilo i u drugim ex-komunističkim zemljama, s tim da je Crkva drugde bivala mnogo brža: u Hrvatskoj je, recimo, "Glas koncila" *sišao* na profane, svetovne kioske, ako se dobro sećam, dok još ni Berlinski zid nije ljudski pao. Sve, dakle, ide na ravnopravnu tržišnu i demokratsku (populističku?) *pijacu ideja*, pa ko hoće da kupi – neka nosi kući, njegovo je, eno mu ga tamo.

E vesela naša "Borba" već je malko komplikovaniji slučaj, ali ona "po sebi" odavno nije bitna. O istoriji tog lista znamo već "sve": o višedecenijskoj bezbojnosti i anonimnosti najposlušnijeg komunističkog *organa*, i o časnom bljesku krajem osamdesetih, kada je upravo "Borba" bila jedini "stari" list u Beogradu koji je izmakao novokomponovanom naci-populističkom glajhšaltungu nastupajuće Ere Prostaštva. I tako je "Borba" nekoliko godina lepo i časno svetlucala u jednoj poprilično gustoj mrakuši Prolupale Srbije od "događanja naroda" pa sve do famoznog Dejtona, a onda su na nju pušteni Miloševićevi press-aparatčici tipa stanovitog Brčina i tužnog Anđelić Teodora, razvalili bakandžom vrata i posadili svoje Patriotski/Partiotski Svesne pozadine u šefovske fotelje. Jakako, ono što je vredelo napustilo je *objekat* iz ekoloških razloga i osnovalo "Našu Borbu", a ono ostalo je tavorilo u bizarnoj tiskovini kolokvijalno (ne)poznatoj kao "crvena Borba", nečemu što sam valjda samo ja kupovao: normalan svet to ne da nije čitao, nego nije registrovao ni puko postojanje tog bezobličnog Štampanog Materijala. Posle prevratnog Petog oktobra – a tog je zaguljenog popodneva i na Trgu Nikole Pašića bilo urnebesno zabavnih *evakuacija* u stilu "bež'te noge, evo me za vama" – "Borba" se traljavo, bezuspešno i neiskreno *prestrojavala u hodu*, pa menjala koncepcije, formate, urednike, direktore (koje postavlja nepostojeća Savezna država, njen formalni vlasnik) lutala i bauljala u svim pravcima, štrajkovala, palila se i gasila, i na kraju se sasvim utulila do nepostojanja.

I taman kada sam srećno zaboravio na to čudno posmrče jedne neslavne epohe, "Borba" je opet vaskrsla – a da je pitaš "zašto, ćerce, i u koju svrhu?" ne bi ti odgovoriti znala – i to u ogrooomnom formatu, praćena reklamnom kampanjom, deljena besplatno prvih dana, uz optimističko uverenje da čitaoce treba samo *namamiti* na džabalesku – posle će sve ići samo od sebe: ta, zar će iko moći da odoli da ne pročita zbrčkani servis bajatih agencijskih vesti koje je čuo sinoć na TV-u, garniran umnim promišljanjima narečenog Anđelića (ili nekog sličnog)?! How Yes No, nova će "Borba" a sa starim sadržajem (tj. odsustvom istog) i postojano bez relevantnih autora privući možda i duplo više čitalaca nego ranije, mada se ne bih usudio da nagađam gde bi to pronašli još tog jednog, jednu ili jedno.

A zašto je sve to važno? Kako već rekoh, "po sebi" je stvar beznačajna, čudna mi čuda. Međutim, taj me veliki format nove "Borbe" iznova bolno podsetio na jedan fakat: ovo je zemlja bez Velikih Dnevnih Novina. U celoj onoj masi lumpen-tiskovina nema ničega što bi se bar na puškomet približilo modelu Ozbiljne Štampe, onakve kakvu danas u ozbiljnom svetu reprezentuju, recimo, The Guardian, Le Monde, El Pais, La Repubblica. *Štampe za pismene*, to jest. Koja, pri tome, to nije samo u mogućoj nameri i mutnom nagoveštaju (kao najviše dva-tri naša lista), nego jedan-kroz-jedan. Ma jok, sve sami tabloidi, u boljem slučaju večernjaci, u najboljem novine koje bi nešto 'tele, ali ne znaju baš kako, od čega i s kim. Okej, nije li i to tipično tranzicijska rabota? Pa jeste, to zvuči kao dobra vađevina, ama opet... nije li i Mihnjikova "Gazeta viborča" tranzicijski produkt?! Prostije i brutalnije kazato, *kretenizacija štampe* – koja kanda prati kretenizaciju vaskolikog života – može se retorički pravdati "tržišnim zakonitostima", ama jedino pod uslovom da (mi) se dokaže kako u Britaniji, Francuskoj, Italiji ili Nemačkoj još nisu čuli za tržište. Zato je prava priča nešto drugo: to je priča o tome kako postajemo duboko drugorazredna zemlja, društvo i kultura, s tendencijom ispadanja u Treću ligu. Što će reći da su za nas dobri samo trivijalni političari-urlatori i pevaljke-urlatorke, dočim je sve Bolje rezervisano za neki drugi svet. "Život je negde drugde", štono veli Kundera, pa se o njemu Drugde i piše i čita! ■

Izjava nedelje

"Labus će u vladi ostati do kraja, ili dok ga njegovi ne iznesu odande."

Ljiljana Baćević, istraživač javnog mnjenja, na temu opstanka G17 plus u Vladi Srbije (Vesti "TV-B92")

Mila Arsić,

TV voditeljka, o sebi i svom životu kaže:
"Moj ljubavni život je tužna priča. Privatan život skoro da i nemam pošto radim i spremam ispite. Imam vrlo malo slobodnog vremena i to muškarci teško razumeju. Nemam vremena da se čujem sa nekim po deset puta dnevno. Kada nije ispitni rok, izlazim subotom, a najčešće ostanem do ponoći jer, ukoliko sutradan snimam emisiju, vide mi se podočnjaci. Kada izađem, prilaze mi svi odreda, hoće da me upoznaju i često me pitaju za broj telefona.
Treniram šest-sedam puta nedeljno. Idem u teretanu i na aerobik. Takođe, pokušavam da vodim računa o ishrani. Ne jedem posle osam sati uveče, pa mi se ponekad desi da se probudim u tri sata noću i budem veoma gladna. Iskreno, smatram da izgled nije bitan u životu, a posebno u poslu kojim se bavim. Nije poenta da gledaoci samo vide kako izgleda voditeljka i promene kanal, već da obrate pažnju na to šta govori." ("Blic")

A. ANDIĆ

Ana Bekuta,

pevačica, tvrdi da već dve godine živi sama i da joj nikada nije bilo bolje:
"Zadovoljna sam sobom i emotivno sam ispunjena. Imam dečka, ali ne planiram da se udajem. Lepo mi je da se zabavljam. Eh, da mi je ova pamet bila! Ranije bih se osamostalila i živela bih onako kako sam oduvek želela. Lepo sam organizovana, niko mi ne smeta, niti ja kome smetam. Ispunjavam sebi neke male želje za koje ranije nisam imala vremena: pročitam knjigu, prolutam po internetu, natočim sebi čašu šampanjca, odigram partiju pasijansa..." ("Blic")

A. ANDIĆ

Bogoljub Karić,

"jedan od najuglednijih i najkontroverznijih Srba", govori o opasnosti koja preti mladim Karićima:
"Znate šta, Karići su brojna familija i svaki naš član mora da se pridržava pravila. Sve naše žene se lepo slažu, ali Bojan i Jugoslav, koje smo školovali u inostranstvu, još nisu shvatili da moraju da poštuju tradicionalne porodične standarde. Oni i njihove izabranice nisu imali iskustvo zadružnog života, pa su malo razmaženi, ali svoje žene moraće da ukrote! Zna se - u krevetu, alatkama koje im prezime daje! Ako nisu moćni u krevetu, biće izopšteni iz familije."
O Maršićaninu i Severini u emisiji "Utisak nedelje" u vreme predsedničke kampanje:
"Maršićanin se pokazao kao pravi licemer: Severinin pornić mu je sramota, a nije mu sramota što se razveo od žene, zbog trideset godina mlađe devojke! Svi mi volimo seks, zato nam je Bog dao post i ispovest da se očistimo od grehova. Podržao sam Severininu umetnost, jer je to veličanstveno! Ona je bila u pravu u tome, probila je neke granice i ja joj na tome iskreno čestitam! Da je ona Srpkinja, ja bih je pozvao kod mene u stranku, da bude u parlamentu, kao Čičolina u Italiji." ("Kurir")

Mima Karadžić,

poznati glumac, čudi se:
"Nikad za sebe nisam rekao da sam zavodnik, niti sam pričao

VESNA ANDIĆ

na tu temu. Ako to neko napiše, ne može da mi smeta, ali to nije nešto čime bih se ponosio. Ne znam zašto sam zanimljiv takozvanoj žutoj štampi? Niti se depiliram niti idem bez gaća!" ("Ilustrovana politika")

Ognjen Amidžić,

"popularni voditelj" TV Pinka, priča o organizaciji zajedničkog života sa devojkom Milicom: "Njoj to bolje ide. Kako bih se oslobodio osećanja beskorisnosti, pitam šta treba da uradim. Obično usisavam i izbacujem smeće, dok njoj prepuštam ostalo. U stanju sam svašta da uradim kako bih izbegao pranje sudova. Spreman sam i da joj organizujem zabavu, bilo šta, samo da izbegnem tu akciju, pa često uzmem gitaru i sviram joj u kuhinji, kako bih joj olakšao pranje i brisanje sudova. Još nisam utvrdio da li joj moje muziciranje pomaže." ("Glorija")

Filaret,

"vladika koji je javno rekao 'hvala' i Slobodanu Miloševiću kada je omogućio da eparhija dobije vladičanski dvor, i generalu Pavkoviću kada je vojska pomogla da se raskrči šiblje oko manastira, gde su sada pašnjaci, kaže da će svakome ko pomogne, ne njemu, već ovoj eparhiji, uvek ljudski zahvaliti":
"Osnovni je red reći hvala. Savest je najveći sud svakom čoveku, a Hristos uči da moramo imati ljubavi za svoje bližnje. Svakome ko nam pomogne da svetinje zaštitimo od propadanja uvek ću zahvaliti."
Na pitanje "odakle mu tolika energija i boli li ga kada ga osporavaju, kad o njemu svašta pišu i govore", odgovara:
"Onoliko si vredan i onoliko ćeš ostati u narodu koliko budeš radio. Posvetio sam se tome da čuvam srpske svetinje. Priznajem da sam nemirnog duha, da uvek želim više i bolje. Nekad kažem: neću više da gradim, obnavljam, da se trošim. Onda pomislim: još samo ovo. I tako, čitavog života. U početku, bolelo me je kada o sebi svašta čujem ili pročitam, ali onda sam sebi rekao: Filarete, o Hristosu su svašta govorili, a ko si ti da neće o tebi. Zato radim po svojoj savesti, i znam da oni koji su zlonamerni ne mogu ni ovaj manastir ni moju crkvu voleti više od mene. Ta ljubav, to je ono što mi pomaže da istrajem. I kad narod sa svih strana dolazi da se divi ovim svetinjama i pokloni moštima svetog Save, vidim da dobro radim." ("Ilustrovana politika")

Mirjana Pejak,

novinarka na reporterskom zadatku kod vladike Filareta, dočekala je tu pravoslavnu Novu godinu i zapisala:
"Dok slušamo pojanje, uživamo u fresci Belog anđela. U slikarstvo se ne razumemo preterano, u dobrotu da. Iz njegovih očiju, osenčena malom podrugljivošću, zrači beskrajna dobrota. Ostali bi tu do jutra, da se iz ovog nepresušnog izvora napijemo plemenitošću. Da, to je onaj anđeo koji se na Hristovom grobu javio apostolima i mironoscama da im kaže da je On vaskrsao. Po teoriji počivšeg vladike Danila budimskog, Beli anđeo se, podsećajući na Hristovu žrtvu i pitajući želimo li da živimo večno, svakom od nas javlja u momentu kada napuštamo ovaj svet. Potvrdan odgovor, bez obzira na konfesiju, predstavlja vizu za večnost. Zakleli bismo se da je Beli anđeo budno motrio i čuvao sve one koji su se ove večeri zaputili u mileševsku portu.
Ponovo se divimo Belom anđelu, simbolu po kome čak u Americi prepoznaju Evropu. Pitamo kako je moguće da nešto što može da bude naša lična karta u svetu, i što ni zulumćari nisu uspeli da unište, bude izloženo laganom propadanju. Vladika vrti glavom i kaže da je pre dve godine restaurirana freska svetog Save. Veli, nada se da će i ostale urgentno biti zaštićene, jer je to jedini način da naša kulturna baština bude sačuvana za buduće naraštaje."
("Ilustrovana politika")

A. ANDIĆ

Rambo Amadeus,

muzičar, zalaže se za kupovinu novih automobila iako on to nije uradio:
"Zašto sam bio tako glup?
Pa uzroci su duboki. Godine krize, nemaštine, nesigurnosti u tržište rezultirale su zapravo stečenim strahom od novog. Kao – novo je skupo, kredit se ne isplati, velika je kamata, mnogo će da bode oči, ukrašće ga neko itd. Dok mi je auto kod majstora, razgovaram sa taksistima o omiljenoj temi. Svi koji su kupili novo, na kredit, vrlo su zadovoljni. Čak i oni koji su kupili rumunsku 'dačiju'. Kažu ljudi – najzad o autu ne razmišljam. Sipam gorivo i radim. Mušterija imam više, svi vole da se voze u novom. Dakle, poučen bolnim iskustvom, citiraću gospodina Forda, kralja auto-industrije, koji je na pitanje koji je auto najbolji na svijetu – odgovorio: 'Nov.' Dodajem ja, nije samo najbolji, nego i najjeftiniji. Pa ako nema para za „mercedes", ima za „dačiju" na lizing." ("Blic")

VESNA ANDIĆ

Radmila Živković,

glumica i ovogodišnja dobitnica nagrade "Žanka Stokić", govori o svom temperamentu i o nagradi:
"Zbog britkog jezika mogu da me ne vole, ali je zadovoljstvo što me i takvi poštuju. A to je nada i za mene i za njih. To što sam dobila najveću nagradu za sve ono što sam uradila tokom tridesetogodišnjeg rada, ne može da me učini spokojnom i zadovoljnom. U suprotnom, bila bih frustrirana, dosadna glumica kojoj je trebalo odati priznanje radi nje same i radi njene sujete. I jedino radi njenog postojanja u profesiji. Naša crna rupa je i dalje poimanje kulture: svrstavamo je u prateće životne elemente, propratne pojave. A kultura je suština života iz koje proizlazi sve ostalo." ("Večernje novosti")

Milan St. Protić,

bivši ambasador u SAD, kaže da mu je poznato da švajcarske vlasti nisu baš bile zadovoljne izborom Dragana Maršićanina za ambasadora SCG u toj zemlji, ali ističe da to nije imalo veze sa njegovim bračnim stanjem, ni sa ljubavnim avanturama iz prošlosti:
"Bili su iznenađeni da na mesto izvrsnog diplomate i čoveka Dragoljuba Popovića dolazi čovek daleko nižeg kalibra, koji ne govori nijedan od tri zvanična jezika u Švajcarskoj i pritom samo natuca engleski. U razvijenim, emancipovanim evropskim zemljama obično se ne obraća previše pažnje na bračno stanje ambasadora, pa ne verujem da je to bio problem kod prihvatanja Maršićanina. Dešavalo mi se, tako, da dok sam bio ambasador u Vašingtonu srećem kolege ambasadore koji žive sa svojim muškim drugom ili ljubavnicom." ("Kurir")

DOSIJE: DŽONI ŠTULIĆ

Debela i ćelava istorija

Kako su Džonijevi stihovi u "Vremenu" uzbudili duhove od Grenlanda do Novog Zelanda

Nakon objavljivanja delova autobiografije Branimira Džonija Štulića i uzorka njegovog istoriografskog opusa u tri decembarska izdanja "Vremena" (broj 726, 727, 730–731) usledio je čitav niz pisanih reakcija kako vernih čitalaca iz svih delova sveta, od Grenlanda do Novog Zelanda, tako i zainteresovanih medija diljem bivše Jugoslavije. Plus vest da je jedan australijski radio imao prilog posvećen ovoj temi. Dve su vrste reakcija ima – zanimljive i nezanimljive. Najnezanimljivije, i najbrojnije, jesu one najpozitivnije. Kako je često u njima reč o emocijama izazvanim neočekivanom pojavom u medijima osobe koja je pravo niotkuda početkom osamdesetih banula i tokom jedne decenije ključno obeležila čitavu ovdašnju popularnu kulturu, da bi zatim početkom devedesetih nestala sa horizonta u pravcu nizozemske Holandije – u ovim pismima je puno uskličnika, pozdrava, izraza zahvalnosti, kako pesniku tako bogami i redakciji, uz otvorene pozive na klopu i piće. Tu je naravno i radoznalost u pogledu eventualnih Džonijevih koncerata i novih pesama, ali i pitanja gde mogu da se kupe aktuelne Štulićeve knjige. Za ove čitaoce, evo jedne radosne vesti – "Vreme" u saradnji sa autorom sprema veoma prijatno specijalno iznenađenje. Šta? Čuće se.

Onih zanimljivijih reakcija, opet, ima nekoliko vrsta. U prvoj se naširoko raspravlja o tome ko je tu u stvari prolupao. Jedni stoje na stanovištu da je to Štulić, drugi tvrde da je to "Vreme" koje objavljuje ovakve stvari, a treći da je to narod koji je stoka bezrepa i da bi i oni, poput Džonija, zapalili odavde sve u vidu lastinog repa, ako već nisu. Druga polemička ravan u pristiglim reakcijama tiče se četnika i ustaša. Za jedne je Džoni četnik, za druge je "Vreme" ustaško, za treće je "Vreme" četničko, a za četvrte je sve skupa reč o partizanima, pa psovka uz to.

Treća i najzanimljivija vrsta reakcija, koje se nije setio niti jedan čitalac, potekla je povodom jednog napisa u zagrebačkom "Večernjem listu". Ali ovde smo već prešli na javna glasila. Krenimo redom.

Nakon pojavljivanja u "Vremenu", najpre je bosanskohercegovački politički magazin "Start" opširno preneo delove Džonijeve autobiografije, iskazujući pritom "iznimno zadovoljstvo", i ilustrujući ga karikaturama Marija Brancaglionija. Stiže i zagrebački "Jutarnji list" koji je ovim povodom doneo tekst novinara Miroslava Kuskunovića, zatim delove iz Štulićeve "Najstarije istorije Srba i Hrvata", kao i prigodnu izjavu urednika "Vremena". Ovaj tekst, što nije nezanimljivo, počinje ovako: "Frontman nekadašnje kultne grupe Azra, Branimir Johnny Štulić, koji je od svojeg davnog preseljenja u nizozemski Utrecht izgubio vezu s muzama i zdravim razumom, već je treću godinu zaredom čitatelje beogradskog tjednika 'Vreme' obradovao svojim blago rečeno neobičnim pisanim uracima."

Par dana kasnije pravu bombu doneo je zagrebački "Večernji list" – sa povelikim zajedljivim i mučnim tekstom, koji inače sadrži brojne materijalne netačnosti, ali je zato

ekskluzivno naslovljen: "Johnny Štulić je sad ćelav i debeo". Autor članka Jasna Babić počinje ga rečima: "Prema posljednjim vijestima koje stižu iz Utrechta, Branimir Johnny Štulić, legenda "novoga vala", očelavio je i nataložio kilograme. Danas je 52-godišnjak. Ne sliči portretima s omotnica slavnih ploča i CD-a koji ga predstavljaju kao vječno mladog rockerskog boga." Prenoseći delove Džonijeve autobiografije iz "Vremena", Babićeva dalje donosi mišljenje i sudbinu Berislava Jankovića, koji je jedan od likova koji se pominju u drugom nastavku Štulićevih "Sećanja": "Prije petnaestak godina bili su prijatelji. Janković je obavljao poslove menadžera, a Štulić ga od bijesa prozvao 'ćatom'. Za razliku od Štulića, koji u uređenoj europskoj zemlji živi prilično udobno, 47-godišnji Janković još nema mirovinsko, socijalno ni stalne izvore prihoda. Sa Štulićem vodi maratonski sudski proces. Godine 1987. na nekom je koncertu Azre ustanovljen poveći manjak od prodaje ulaznica. Suprotno predodžbi o buntovniku bez financijskih potreba, Jankovića je optužio za pljačku. Njihov spor do danas nije završen zato što su različite sudske instancije sad jednoj, sad drugoj strani davale za pravo." Babićeva u istom stilu nastavlja pokušavajući da nečim nešto objasni. "Uostalom, malo nakon tih novčano-trgovačkih razmirica raspala se Jugoslavija, počeo je rat i Štulić je pobjegao u Nizozemsku. Domaći 'domoljubi' u tome su prepoznali akt nacionalne izdaje. Genezu su tumačili time što mu je otac bio oficir JNA i 'Jugoslaven', doduše Hrvat iz Nina. 'Za Drugog svjetskog rata vi ste klali njih, a oni će sada klati vas', izjavio je Štulić kada su prema Hrvatskoj nagrnule srpske trupe. A onda je netragom nestao, onako ljudski i potpuno apolitično prestravljen slutnjom rata." Autorka dalje priča o Štulićevim studentskim danima i navodi izjave njegovih davnašnjih poznanika i devojke po kojoj je nastala pesma *Marina*, koja danas "lakše od glazbenih legendi svoje mladosti podnosi otkucaje realnog vremena", da bi poentirala u skladu sa naslovom teksta, navodnim Štulićevim "intimnim problemom starenja".

Još jedan časopis sa prostora bivše Jugoslavije posvetio je veliki prostor Štulićevoj autobiografiji. U sarajevskom nedeljniku "Dani" izlazi tekst Ahmeda Burića pod naslovom "Balkanski Odisej u šesnaestercu", takođe sa prenetim delovima Džonijevih sećanja. Štulić je, za razliku od napisa u hrvatskoj štampi, za Burića OK, no je "Vreme" ćelavo i debelo. "List koji je nekada važio za respektabilan, a onda u tami okruženja samo prestao da sjaji, beogradsko 'Vreme' je donijelo dva nastavka njegovih sjećanja, te nešto kasnije treći dio stihovnog uratka koji istovremeno plijeni i nasmijava", piše novinar "Dana". Ali, tri decembarska broja "Vremena" su istinski obradovala Burića, šta je nama baš milo. "Opće oduševljenje ovim tekstovima koje je nastalo nakon izmjene e-mailova svuda gdje žive naši ljudi, od Aljaske do Australije, definitivno znači da je pedesetjednogodišnji gitarist i pjevač još u srcima generacija. Tih oko osamsto stihova su tragična i smiješna povijest junaka i zemlje koju je on neosporno volio. (...) Groteskni dio njegove ličnosti proizlazi iz činjenice da je on duboko svjestan tragike prostora sa kojeg dolazi, ali mu unutrašnji impuls ne da mira i gura ga u otvorenu borbu protiv toga. Džoni Štulić je istovremeno bio i jedan od najboljih pjesnika svoga vremena, sklon klasicističkim obrascima, prvo slab, potom vrlo pristojan instrumentalist okružen sjajnom ritam sekcijom, i luzer sklon beskrajnim šetnjama po zagrebačkim ulicama i igranju lopte gdje mu se za to prilika ukaže. I klasik i običan momak iz kraja, u isto vrijeme. Odisej u šesnaestercu, reklo bi se. Nezainteresiranost za bivšu Jugoslaviju, koju tako transparentno želi pokazati od 1991. godine – kad je za rat u Hrvatskoj rekao da 'neće da se ganja s budalama po kukuruzu', a za rat u BiH 'da što se čudite, pa trgovali ste oružjem na sve strane, jesu li vam Iračani ulazili u Unis na jedna vrata, a Iranci istovremeno izlazili na druga' – zato mu se i oprašta."

Vraćajući se na Džonijeva "Sećanja", Burić pita: "No, i jedna mrvica njegovog rada očigledno uvijek iznova rađa pitanje: 'Hoće li Johan ikada više zasvirati?' Nadajmo se da neće čekati 20 godina, koliko je Odisej proveo u izgnanstvu. Ovaj njegov obožavalac bi pješke otišao na bilo koju tačku u Evropi samo kad bi se majstor s jednim od najljepših osmijeha koji se daju sresti i glavom punom fiks-ideja popeo na binu i krenuo sa stihom *Da li lažem kada kažem da je sreća u tri stvari.* Jer, što bi se reklo: Johane, da oprostimo – il' mi tebi, il' ti nama! Treće nema." I za kraj: "Da je neke sreće, i da smo mi nešto bitni, bio bi slavljen kao što je, recimo, Bob Dylan u Americi. Ovako, ostaje nam da čekamo sreću. A kad bi ga se pitalo, on bi, sto posto, odgovorio u stihu: 'Niti je moj prijo Bog tako milostiv niti Bob / tako naivan da od pozemljara traži što im je / već podario kažem ti ja hajmo na utakmicu'."

Izbor iz pisama čitalaca pristiglih elektronskom poštom na adresu "Vremena"

"Zahvaljujem se Džoniju na njegovoj Autobiografiji, još jednom dokazu da je emigracija bolest neizlječiva i da ovo moje apatridsko ludilo nije nipošto usamljen slučaj."

MLADEN VASILJEVIĆ

"Džoni nam je ost'o vjeran svojoj harizmi iako je malo stil promijenio. Ali neka ga, dobar je vala."

SKILE

"Ovaj Štulić je potpuno bre prolupao!"

MILORAD ŠLJIVANČANIN

"Super da još neko voli Džoni osim ja. Pozdrav iz Skopja."

ILIJA KOCOSKI

"Hajd', ako je se cijenjeni intelektualac Štulić malo sprdao na račun nekih novijih hrvatskih i srpskih lakrdijaša iz istorije, onda je to u redu. Jer ti komendijanti sa srpske strane vele da su porijeklom Egipćani (čime bi razložno pravdali da su stariji od Hrvata), a ovi drugi sa hrvatske se dosjete da su iz Irana, dakle Persijanci i još stariji od Srba. Sve u svemu, zezanje od Džonija uvijek ima i svoju obrazovnu i pametnu težinu. Mene uvijek raduje njegovo oglašavanje."

MURAT BALTIĆ, pisac u egzilu

"Šta je on istripovao da ako prevodi Homera i bleji u Holandiji može i istoričar biti?"

DEJAN KLAJN

"Izašao je članak o Štulinom tekstu u 'Jutarnjem listu', izgleda da su svi mediji zainteresirani za Džonija 'do jaja'. Svi govore da je ciknuo, da je lud, da ovo da ono, pa se ovdje priča, koji k**** piše u Srbiji, zašto ne ovdje... Gdje ovdje??? U 'Gloriji' ili 'Areni'? Ima li ikakve ikakve ikakve šanse da se vrati i gdje bi pjevao prvo, u Beogradu ili Zagrebu??? Hvala najljepša, pozdrav iz Hrvatske."

ANTE REŠETAR

"Književni i politički ukus redakcije 'Vremena' nije bolji od onog koji uzgajaju majmunčići glupe njuške i crvenog predela okolo čmara."

PROF. DR VLADIMIR KONEČNI, profesor psihologije Kalifornijskog univerziteta

"Hrvati vole Štulića i Azru, no pseudopovijest i isprazna 'filozofija' ovdje su u najmanju ruku bizarne. Glazbu štujemo i sociološko-političke stavove do Domovinskoga rata cijenimo, na naknadnu 'pamet' mogli bi mu u njegovom stilu sarkastično i cinično nadugačko, ali 'uzalud vam trud svirači'..."

HRVOJE MILETIĆ

"Pred raspad one 'druge' Jugoslavije, predsednik Tuđman je izjavio da su Hrvati prvo vikinškog porekla, pa pošto je to bilo istorijski nelogično, onda je izjavio da su Hrvati iranskog porekla. Ovaj 'istoričar' danas tvrdi da su Srbi 'iranskog' porekla, što na kraju znači da su Srbi=Hrvati ili Hrvati=Srbi, što je i teza mnogih današnjih srpskih istoričara. Znači da bez ikakvih pretenzija ovaj hrvatski historičar potvrđuje ono što je Tuđman komentarisao kao 'srpski šovinizam i fašizam'."

DRAGAN RAKIĆ

"Iznenađuju me pojedine izjave od ovako inteligentne osobe kao što je gospodin Štulić. On se, naime, predstavlja kao posljednji Titofil i jugonostalgičar. Sentimentalan je prema Makedoniji, a o svom pravom porijeklu boji se i progovoriti. Ne mogu baš povjerovati da se konstantno šali kad daje izjave. Razočaran je, da-ali tko to nije. Ljudi ga bez obzira na sve to još uvijek vole."

DORA

"Nema komentara, pozdravite Majstora u dva akorda kad se Zagreb probudi iz sna, ima pola sata dobrog filma."

KOSTA NIKOLIĆ

PREDRAG TODOROVIĆ

Jugoslovenski krug kredom prvi put je zatvoren kada je ovdašnji tabloid "Kurir" pod naslovom "Ofucana rokenrol ikona" preneo pisanje hrvatskih medija, po kojima: "Džoni Štulić se plaši povratka u Hrvatsku jer je uplašeni, debeli, ćelavi matorac koji vozi taksi", a onda u potpisu stare Štulićeve fotografije u svom stilu napisao "Mogu da ga povuku za - gitaru". "Kurir" kao ekskluzivno donosi vest da Štulić "zarađuje za život vozeći taksi u Utrehtu, u slobodno vreme prevodi grčke epove i jezuitske spise, a na ove, balkanske krajeve podseća ga samo vruć burek sa mesom, koji jede u pekari čiji je vlasnik sa ovih prostora".

A onda - hrvatski mediji kreću u ofanzivu. "Jutranji list" u broju od utorka slavodobitno objavljuje: "Nakon 15 godina novinari 'Jutarnjeg lista' prvi su razgovarali s najobožavanijim hrvatskim rockerom, Branimirom Johnnyjem Štulićem!" Novinari "Jutarnjeg lista" su se probili do same "istinske legende hrvatske glazbe, pjevača i vođe kultne grupe Azra". Najpre su satima kružili autom oko njegove kuće u Holandiji, a onda upali u nju. I zaključili sledeće: "Ćelavost i višak kilograma definitivno nisu razlozi što Branimir Johnny Štulić uopće ne dolazi u Hr-

vatsku. S nekoliko bora i par sijedih više danas izgleda jednako kao i prije 15 godina... Legendarni je pjevač nakon početnog izljeva bijesa i par ružnih izraza... odbio intervju, fotografiranje, otvoreno izrazivši gađenje spram novinarske struke. 'Zašto ne radite u rudniku ili ne čistite mine?', zanimao se", piše novinarka Marija Lokas. Pošto mu je u kući oduzet fotoaparat, fotograf "Jutarnjeg" je načinio par fotografija loveći Štulića kroz prozorsko staklo. Još smešnije je što je u isto vreme oko kuće u autu kružila i novinarska ekipa zagrebačkog nedeljnika "Globus", koja je pola sata posle kolega zakucala na ista vrata. Njihov izveštaj se očekuje u ovonedeljnom izdanju.

Dobro, a šta Džoni kaže? Evo pesme koju je napisao, pošto je video isečke iz novina i karikature u bosanskom "Startu":

UZ MALU POMOĆ MOJIH PRIJATELJA I KOKERA

Mnogo lepo žena me teši da nisam toliko
Ćelav koliko izgledam ali da imam lepše
Dupe da joj poverujem (upućeno prilikom
Primitka isečaka iz novina elektronskom
Poštom smešnih slika iščumijehalog rokera)

Nemoj (posle dvadesetčetverosatnog dumanja)

Pravi bi odgovor bio mene pitaš (opet će
Prvi) ne pravi bi odgovor bio ča je život
Doli fantazija (hitrije će ovaj put drugi)
S reči na dela (i tu stane ova prepiska)

A stihovi su da rečemo široka lakonska ■

Ilustracija: "START", MARIO BRANCAGLIONI

Priredio: NEBOJŠA GRUJIČIĆ

KONCERT: R.E.M., 21. JANUAR, SAJAM, HALA 1, U BEOGRADU

Eksplozija sna

U Beogradu se u prošli petak konačno, posle dugo čekanja, dogodila R.E.M. eksplozija. Jedan od najvećih, najinteresantnijih i najzagonetnijih bendova na svetu, nakon 25 godina od svog osnivanja prvi put je svirao u Srbiji, u hali 1 beogradskog Sajma. Nakon poluča sovnog nastupa specijalnih gostiju, mlade litvanske grupe Brainstorm, počinju prve note pesme *Finest worksong* i Beograd tone u R.E.M. fazu. Pesma idealna za početak koncerta, sa albuma *Document* iz 1987, albuma koji je imao jaku političku notu svog vremena i koji se savršeno uklapa sa političkim aktivizmom poslednjeg albuma. Slede dve brze pesme sa albuma *New adventures in HI-Fi* i tu više nema povratka, san vas drži čvrsto u svojim rukama. Koncert u Beogradu je po mnogo čemu bio jedinstven na čitavoj dosadašnjoj turneji benda, između ostalog, i zbog specijalnog izbora pesama koji se bitno razlikovao od uobičajene set liste koju momci sviraju na svom aktuelnom putešestviju kroz Evropu. R.E.M. su nas proveli kroz čitavu svoju karijeru, i to bukvalno od svog prvog singla *Radio Free Europe* (kao posebna posveta Radiju B92), pa sve do najnovije još neobjavljene pesme *I'm gonna DJ,* koja najavljuje povratak benda energičnijem, čvršćem zvuku gde će hipnotička distorzija gitare Petera Bucka ponovo doći u prvi plan kao nekada na albumu Monster.

Akcenat koncerta bio je na novom, trinaestom studijskom albumu *Around the Sun,* povodom kog je turneja i započela. U pesmi *Outsiders* citiran je Martin Luter King: "Ja se ne plašim!" Čak i sporije pesme poput *Hi-Speed Train* sa novog albuma, uživo zvuče snažno i ubedljivo. Snaga ovog benda iz Džordžije leži u tome što znaju da pronađu tačne akorde, tačan broj nota i reči koje su potrebne da bi se stiglo da vašeg srca.

Nakon antimilitarističke *Orange Crush* (što je bila želja Borisa Tadića, koji je prethodnog dana primio članove grupe), R.E.M. su nas pesmama *I wanted to be wrong* i *Final Straw* podsetili da veliki broj Amerikanaca ne podržava odluke koje Bušova administracija donosi u njihovo ime a ponajmanje one koje podrazumevaju ratne akcije.

Treba podsetiti da je evropskoj turneji benda prethodila severnoamerička turneja kao i oktobarski koncerti u okviru kampanje "Vote for Change", na kojima su R.E.M. zajedno sa Bruceom Springsteenom, grupama Bright Eyes, Dixie Chicks, Pearl Jam, Dave Matthews Band i drugima pružili snažnu podršku demokratskom kandidatu za predsednika Džonu Keriju. Kada je ovo prvi put saopšteno u javnosti, mnogim obožavaocima benda ova odluka nije ličila na onaj R.E.M. koji tako dugo vole i kome su verovali. Možda bi bilo bolje da su R.E.M. stali samo na stranu promena, ali ne i na stranu Kerija ili nekog drugog predsedničkog kandidata. U svakom slučaju, opredeljivanje benda R.E.M. za Demokratsku stranku bitno je promenilo sliku koju smo imali o ovom bendu, a ovaj potez grupe ostavio je otvoreno pitanje da li su oni još uvek bend koji simboliše bunt, postavljanje pitanja svakoj politici, bend budne svesti, kakvim su mogli da se učine na početku karijere.

Slika benda R.E.M. koji podržava Džona Kerija i slika Bono Voxa sa Džordžom Bušom pomalo nas podseća na sliku udebljalog Elvisa koji se rukuje sa Ričardom Niksonom. Istina, slične akcije preduzimala je i administracija Bila Klintona, a politika Džona Kerija (koga bend podržava), u slučaju da je bio izabran za predsednika, verovatno se ne bi bitno razlikovala od Bušove politike.

R.E.M. kao Američki državljani nose izvestan osećaj krivice, i osećaju da moraju na mnogo toga da odgovaraju kad otputuju na turneju. U prethodnih godinu dana samo spominjanje imena ovog benda pokretalo je raspravu o politici, a ne o muzici. Naravno, o politici na samom koncertu i ne razmišljate previše - muzika benda je tu mnogo važnija.

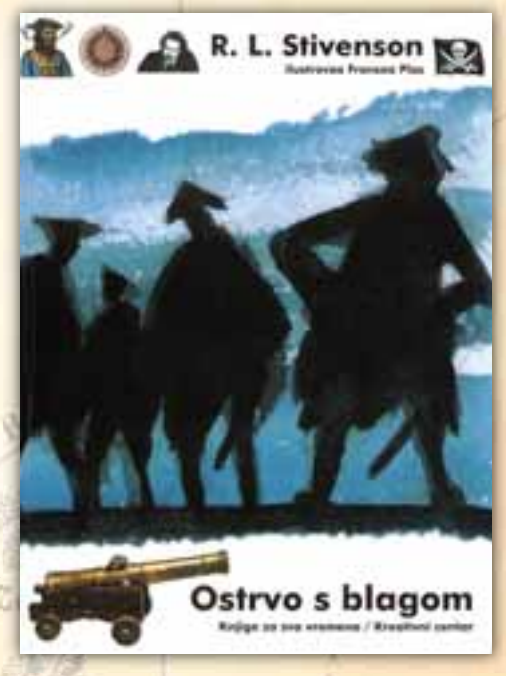
Magičnoj atmosferi koncerta značajno su doprinosili osvetljenje, za koje su odgovorni Michael Stipe i Susanne Sasic, kao i video momenat, za koji je zadužen mladi Britanac po imenu Blue Leach. Svaka pesma bila je novo putovanje kroz vreme i prostor. Kada su Michael Stipe Mike Mills na klaviru i izveli *Nightswimming*, na trenutak smo osetili atmosferu kasnog avgusta.

Specijalan momenat koncerta bile su pesme za koje R.E.M. kažu da više i ne pripadaju njima: *Losing my religion*, *Everybody hurts*, *The One I love* - sa zvukom koji je godinama bio životni saundtrek mnogih u publici. ■

SAŠA MIHAJLOVIĆ

Romantični gusari i okrutni dečaci

U izdanju Kreativnog centra pojavilo se novo, raskošno, bogato ilustrovano izdanje romana Roberta Luisa Stivensona *Ostrvo s blagom*, remek-dela takozvane omladinske književnosti, knjige koja u ličnom tumaranju po Gutenbergovoj galaksiji lakše od drugih zadobija status najdraže

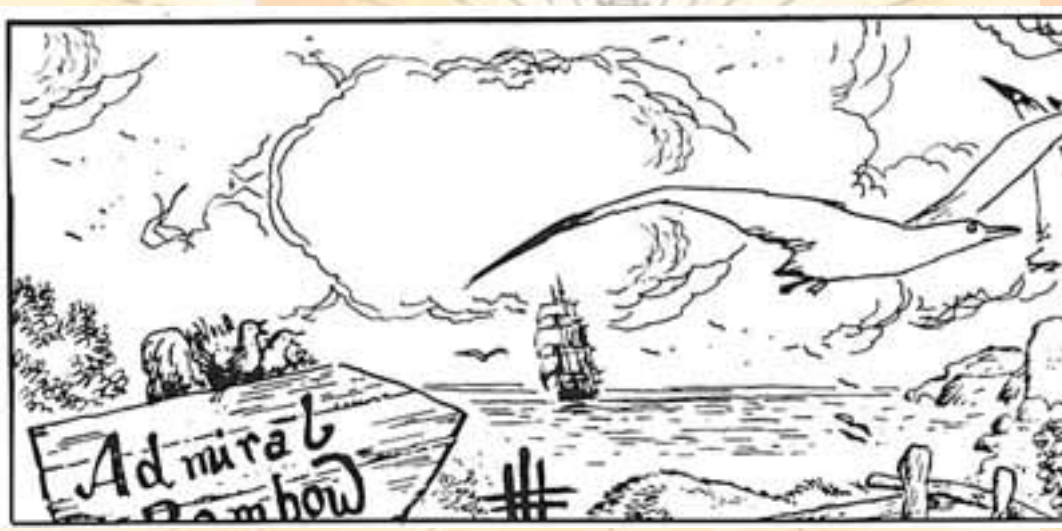
Sixteen men on a dead man's chest
And I've been drinking from a broken cup
Tom Waits, *Jockey Full of Bourbon*

U spektru opsena kojima nas daruje prevrtljiva umetnost memorije, jedna od najzanimljivijih je iluzija koja nas navodi da verujemo da smo nešto sačuvali u sećanju, pri čemu zapravo pamtimo nešto sasvim drugo. Takav je slučaj - da sada ostavimo po strani primere pogubnijih zabluda - sa knjigama koje pamtimo, ili mislimo da pamtimo iz detinjstva ili iz nekih drugih ne manje nežnih godina. Protivno uobičajenom mišljenju, ono čega se sećamo iz tih knjiga po pravilu nije priča koja je u njima ispričana, već neka druga, mnogo manje opipljiva dimenzija: boja, zvuk, miris. Tako *Doživljaji Toma Sojera* trajno nose u sebi zamamnu atmosferu dugog letnjeg raspusta, dok se iz *Orkanskih visova* širi ledena studen jorkširskih magli, strašnih i odbojnih samo na prvi pogled. Šta se u ovim knjigama događa, odavno je prestalo da bude važno: priča nam je bila potrebna tek kao mamac za ulazak u svet iz koga, srećom, pravog odlaska nema. U slučaju romana *Ostrvo s blagom* Roberta Luisa Stivensona taj mamac čak i nije priča, već pesma, ona čuvena: "Petnaest mornara na kovčegu mrtvaca, haj-ho i boca ruma". Tu će pesmu većina strastvenih poklonika Stivensonovog dela navesti kao svoju prvu, a često i poslednju asocijaciju na *Ostrvo s blagom*. Gusar u *Odi moru* Fernanda Pesoe svoj status prekaljenog morskog vuka potvrđuje upravo pomenutim stihovima, koje će nekoliko decenija kasnije citirati i Tom Vejts (istina, netačno) u dramatičnoj ispovesti džokeja nalivenog burbonom. Negde između njih, Italo Kalvino kaže da "voli Stivensona zato što on ostavlja utisak kao da leti", dok Horhe Luis Borhes borhesovski originalno ističe: "Od najranijeg detinjstva Stivenson je za mene uvek bio jedan od oblika sreće."

Povod za nastanak romana *Ostrvo s blagom*, međutim, nije bila pomenuta gusarska pesma, već jedna mapa. Izmišljena mapa, naravno - one prave Britancima su oduvek služile za mnogo konkretnije i isplativije poduhvate. Mapu je Robert Luis Stivenson sačinio da njome jednom dečaku prekrati kišno avgustovsko popodne. Ta šarena geografska karta obilovala je detaljima i neobičnim toponimima u kojima se već krila priča: trebalo ju je samo zapisati. "S nesvesnošću čoveka sudbinski predodređenog za nešto", svedoči Stivenson, "ostrvo sa mape nazvao sam Ostrvo s blagom. ... i odjednom sam zatekao sebe kako na listu papira ispisujem nazive poglavlja."

Imao je Stivenson pre toga, naravno, i manje nesvesnih književnih poduhvata. Zapravo, ako već govorimo o predodređenosti, on po mnogo čemu jeste bio sudbinski predodređen za pisanje. Jedan od čestih motiva za tu ne uvek korisnu aktivnost jeste nastojanje da se razreše paradoksi vlastite egzistencije - a paradoksa je u Stivensonovom naizgled ne preterano uzbudljivom životu bilo napretek. Od malena praktično invalid, često mesecima prikovan za postelju, bio je poznat, pored ostalog, i po svojim dugim putovanjima, sasvim dostojnim junaka njegovih pustolovnih priča; u mladosti boem i buntovnik protiv krutih prezviterijanskih verskih i životnih načela, kasnije će svoju iskrenu religioznost dokazivati i u pojedinim svojim književnim delima; perfekcionistički zaokupljen pitanjima umetničke forme, svoj najpoznatiji roman - onaj koji je povod za ovu priču - napisao je neverovatnom brzinom; konačno, poput mnogih drugih velikih putnika u istoriji svetske književnosti, čitavog je života izvore nadahnuća za svoja dela pronalazio u provincijskoj toplini sredine iz koje je krenuo na putovanja po stvarnim i izmišljenim svetovima.

A krenuo je iz Edinburga 1850. godine, iz okrilja ugledne i dobrostojeće porodice u kojoj nije bilo nikoga ko bi čamotinju bolešljivog sina jedinca razbijao geografskim kartama i sličnim izmišljotinama. Zbog toga je rano zaključio da mu čitanje dela Voltera Skota i Aleksandra Dime neće biti dovoljno, i da će svoju neutaživu potrebu za paralelnim svето-

vima morati da zadovoljava pričama koje će smišljati sam. Formalno školovanje, kome se povremeno podvrgavao tek da učini po volji roditeljima, nije mu u tome oduzimalo mnogo vremena: za ono što je od samog početka video kao svoj jedini mogući životni poziv, on se školovao kroz druženje s poznatim književnicima toga doba, poput Edit Sitvel ili Leslija Stivena. Ono što nije ni znao da mu u pisanju nedostaje – dimenziju strasti – pronašao je kada je u dvadeset petoj godini upoznao Fani Ozborn, desetak godina stariju Amerikanku koja je već imala dvoje dece s čovekom s kojim više nije želela da živi.

Sa Stivensonom, međutim, jeste; zajednički život, a potom i brak sa Fani, oslobodili su u izdajničkom telu tuberkuloznog pisca prostore kreativne i fizičke energije koji su do tada postojali tek kao bolna slutnja nedohvatnog. Osamdesetih godina Stivenson je mnogo pisao i još više putovao. Kao neumoran pisac, stvorio je dela kao što su *Doktor Džekil i mister Hajd*, *Crna strela*, *Gospodar Balantrija* – romane koji su mu pomogli da ne ostane upamćen samo kao tvorac *Ostrva s blagom*. Kao strastveni putnik, preplovio je veliki deo Atlantskog okeana, a kao rođeni usamljenik, metafizički smisao svojih putovanja najčešće je pronalazio na ostrvima. Na jednom od njih, na ostrvu Samoa, poželeće 1889. godine da se nastani, a ostaće i mnogo duže no što je prvobitno nameravao: tu je, naime, sagradio sebi dom u kome je nenadano naglo i umro 1894. godine. Među domorocima, koji su ga sahranili na jednom planinskom vrhu, ostao je upamćen pod imenom Tusitala – Onaj koji priča priče. Gospođa Stivenson umrla je dvadesetak godina kasnije. Kuća na ostrvu još odoleva vremenu – kao i Stivensonove priče.

Onaj koji priča priče, dakle, povremeno je crtao i mape. U onoj koju je spominjanog kišnog dana stvorio za svog desetogodišnjeg posinka, Lojda Osborna, Stivenson je združio dva mita: mapu kao jedan za Britance neosporno mitski predmet povezao je s viktorijanskim mitom o bogatstvu koje je, baš kao zakopano blago, uvek negde na dohvat ruke. Strast Britanaca prema geografskim kartama svih vrsta nije lako razumljiva pripadnicima manje pomorskih, manje istraživačkih i manje osvajačkih nacija, ali je lako uočljiva u delima mnogih britanskih pisaca. Tako, na primer, Konradovog Čarlsa Marloa u *Srcu tame* mistično privlače beline na geografskoj karti, koje će ga namamiti u istraživanje podjednako neznanih, ali tamnih mesta na mapi ljudske duše, i to ne samo njegove vlastite. Konradov sledbenik Grejem Grin, takođe neizlečivo tumaralo, jednu od svojih ranih putopisnih knjiga nazvaće *Putovanje bez mapa*; mapu će nabaviti nešto kasnije, da uz njenu pomoć omogući svojim junacima da upoznaju najraznolikije delove zemaljskog šara. Ovi zbog toga neće postati srećniji, kao ni dečaci u Goldingovom *Gospodaru muva*, koji pokušavaju da načine mapu "svog" pustog ostrva, da bi u svetu koji je otišao do đavola ponovo uspostavili kakvetakve koordinate reda i smisla. Na njihovom ostrvu, naravno, blaga nema – tu je samo, kao podrugljivi simbol sveta iz koga su potekli i kome će se vratiti, svinjska glava nataknuta na kolac. Mit o blagu pretvoren je u antimit, kao i toliki drugi mitovi u dvadesetom veku. U devetnaestom, međutim, u Stivensonovo vreme, taj mit je na vrhuncu svoje moći, nedodirljiv i naizgled večan.

Roman *Ostrvo s blagom*, dakle, ma koliko na prvi pogled delovao kao benigna eskapistička priča čija se radnja zbiva u već tada davnom osamnaestom veku, utemeljen je pre svega na svesti o bezgraničnoj moći viktorijanske civilizacije kojoj pripada, i rigidnoj disciplini kojom se ta moć održava. Osnovni oslonac i pokretač tog sveta jeste, naravno, novac. Zbog toga se mali Džim Hokins u svojoj priči o gusarima češće bavi finansijskim proračunima – ko je kome koliko dužan i po kom osnovu – nego nekakvom njihovom mističnom dimenzijom koja bi, podrazumeva-

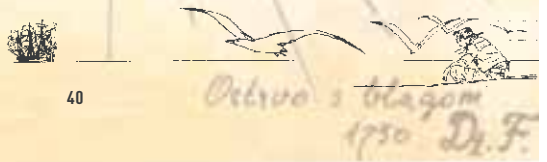
ILUSTRACIJE: Hugo Prat

no, trebalo da mu bude zanimljivija. Motiv časnog i duboko uvažavanog gospodina Trelonija prilikom polaska u lov na zakopano blago svodi se na činjenicu da će postati neizmerno bogat, uz karakterističan usputni zaključak da će na taj način biti od koristi i svojoj domovini. Takav licemerno koristoljubivi stav viktorijanaca prema svetu neizbežan je, izgleda, i u avanturističkom romanu. Otud će se Džimova majka, odnedavno udovica, postarati da uredno opljačka mrtvog gusara, uz neoboriv zaključak: "moramo uzeti ono što je naše". Vođen istom logikom, njen sin će nešto kasnije živog gusara pretvoriti u mrtvog. Trenutak u kome dečak, oslobođen suvišnih moralnih nedoumica, upucava gusara, trenutak je trijumfa viktorijanske pravde, koja je brza, spektakularna i nemilosrdna. Čovek je čoveku morski vuk. Slepi i hromi gusar u *Ostrvu s blagom* neće se - kao ranjenici u partizanskim filmovima - međusobno pomagati na putu u svetlu budućnost, već će svesrdno nastojati da jedan drugog ubiju i opljačkaju.

Na temelju ovakvih detalja, nije teško zaključiti da je u sistemu vrednosti viktorijanskog sveta čak i zakopano blago dostupno samo onima koji na život umeju da gledaju dovoljno trezveno i pragmatično. Upravo se tu krije dragoceni elemenat subverzije koji Stivensonovu priču o blagu čini tako posebnom. Njen je pripovedač, naime, dečak - neko ko, uprkos svemu, još nije izgubio sposobnost da sanja. Ta će ga sposobnost na kraju i dovesti do blaga - do bogatstva, dakle, uspeva da stigne neko ko pre svega ume da sanja, pa tek onda da misli. Mnogo je značajnije, međutim, to što čitava priča ne bi bila ni izbliza tako uzbudljiva da nije sagledana razrogačenim očima deteta i ispripovedana isto tako detinjim, zagrcnutim glasom. Zahvaljujući tom glasu, Long Džon Silver izrasta u prototip neodoljivo privlačnog zločinca, a zakopano blago u mitski entitet koji je, poput svetog grala, oslobođen svake obaveze da bude i konkretno upotrebljiv.

Zbog toga se priči Džima Hokinsa tako rado vraćamo. Takva kakva je, ona je namenjena čitaocima svih epoha i svih uzrasta, svima koji čame u svojim virtuelnim životima ("zure u prazno i trule"), pateći od hroničnog nedostatka uzbuđenja, osećanja, kosmičke pravde. Za beg iz takve čamotinje ponekad je dovoljno imati dobru lozinku, poput one o petnaest mornara na kovčegu mrtvaca. Boca ruma se podrazumeva. ■

ZORAN PAUNOVIĆ

piše: Dragan Ilić

Nema ceka, Lazo

Da nije televizije, ne bih znao da se u Srbiji vodi obaveštajni rat. Od svih teorija zavere, najkomplikovanija mi je ona koja sve događaje u ovoj zemlji tumači kao deo večite bor**be obaveštajnih službi**. Nikada mi nije jasno ko tu za koga radi i gde su linije razgraničenja sukobljenih strana. Akteri su, međutim, **izuzetno živopisni likovi**, neverovatno zahvalni za televizijsku eksploataciju. Nakon serije emisija "Insajder" na TV B92, danima se najavljivala ispovest Bebe Popovića. Onda se nekako preko reda, na BK televiziji u emisiji "Nije srpski ćutati", pojavio bivši načelnik vojne obaveštajne službe – general Aca Tomić. Ti bivši bezbednjaci uvek su na televizijama u svojstvu penzionera i bivših, pa tek tada propevaju. Dan kasnije, u "Insajderu" se zaista pojavio i Beba, takođe, pa smo u dva dana čuli dve verzije naše skorašnje istorije. Pošto nemam nikakva obaveštajna znanja i ne verujem nikome (nužda me naterala, a realnost potvrdila), ova dva svedočenja mogu da uporedim samo kao **dva tv-spektakla**. Aca Tomić, vojnik u civilu, a civilka ga žulja, ima tokom razgovora karakterističan smešak sveznajućeg i nepoverljivog bezbednjaka. Tako su me gledali oficiri u vojsci, rahmetli JNA, kad dobiješ pismo iz inostranstva, čitaš "Mladinu", ili slušaš muziku na stranom jeziku. Vidi se odmah – **zeznut baja**, ne kapira te uvek najbolje, ali moraš dobro da paziš da ga ne iznerviraš. Kad mu voditelj postavlja nezgodna pitanja, on se samo misteriozno osmehne i **pravi se mutav**. Nije srpski ćutati, ali ponekad je i ćutanje sasvim jasan odgovor. Nije se znalo šta će Beba da pevne, pa čisto preventivno, da damo svoju verziju prvi. Beba Popović je savim druga priča. Emotivac i propagandista, **picnut i dizajniran**. Za razliku od sivkastih i ledenih, duboko usađenih okica Ace Tomića, Beba **koluta i zvera okolo**, gestikuliše i pada u afekt. Red pajtanja, pa red isleđivanja – čist advertajzing. Otkrio je mnogo detalja, naročito onih o vezama sa Čumetom i surčincima. Beba je nova škola, izrasla van Službe, pa o obaveštajnim detaljima govori **kao o filmovima** koje je gledao. Mi smo, naravno, gledali montirane verzije iz kojih su izbačene nepoželjne sekvence. Ukupan utisak ove **bezbednosne rašomonijade** ipak se može povezati i izjednačiti u jednoj reči. Moć. Prvi put sam taj utisak imao kada je Bora Jović objavio svoje memoare. Zgrozila me i uplašila činjenica da se o sudbini jedne zemlje i miliona ljudi odlučivalo u kabinetima, **uz cirku i pošalice i nedovoljan koeficijent inteligencije.** O odgovornosti neću ni da govorim. Iz ispovesti oba penzionisana bezbednjaka puši se sirova i nekontrolisana moć opasno koncentrisana kod samo nekoliko ljudi. Jasno mi je da se o tim stvarima ne odlučuje referendumski, ali je takođe očigledno da svi akteri pre ili kasnije postaju žrtve tereta tajni i manipulacija, ili u krajnjoj liniji žrtve večite Službe. Ne mogu da kažem da mi ih je žao, samo sam se uverio koliko se suštinski stvari **nisu** promenile.

Verovali ili ne, ovaj bezbednosni rat ima i svoju humorističku seriju. Na 3K emituje se ciklus monodramskih minijatura "Alo ođe mobilni". Ja se tog fenomena sećam kao pozorišne predstave koja je tezgarila duž crnogorske obale tokom sezone i bavila se pojavom mobilne telefonije među đetićima. Kada sam video jednu od epizoda iz tv-serijala, shvatio sam da je junak monodrame crnogorski pandur (da ne kažem bezbednjak) izbačen iz policije. On postaje privatnik, valjda detektiv, ali ostaje u kontaktu sa kolegama iz branše. Eto kako laka komedija preko noći posta aktuelni politički i špijunski triler. Ovde se doduše ne pominju imena i lokacije, ali rečnik i atmosfera potpuno odgovaraju aktuelnom trenutku. Pošto je glavni lik Crnogorac, nisam uspeo da provalim da li drži stranu Aci ili Bebi, ili **pak radi za Milove**.

Dok se vode bitke raznih družbi prstenova, u Srbiji se pojavljuje sasvim prizeman problem nasilja. Grupa maloletnika, koji žive pod mostom pored cevi za grejanje, uduvana lepkom **baca svog vršnjaka sa Brankovog mosta** naočigled prolaznika. Posle na televizijama psiholozi objašnjavaju korene asocijalnog ponašanja. U Beogradskom programu RTS-a video sam snimak učiteljice kojoj su mangupi razbili glavu jer je pokušala da tokom odmora **odbrani osnovce**. Dečak je stradao zbog navijačkog šala, a drugi je ostao bez testisa, jer ga je drugar pozdravio po naški – nogom među noge. Imam utisak da će stvari biti još drastično gore, ukoliko glavni medijski događaji budu televizijska, a ne sudska svedočenja bivših bezbednjaka i skupovi poput onog u Sava centru. Tamo je Kosta Čavoški akademski **bacao kletve** na Haški sud, a pesnik Nogo odrecitovao praizvedbu svog dela posvećenog haškim čengelima. Hoće li se ikada završiti ovaj maratonski grand šou, narodno veselje sa tužnim krajem, ili bar da nam neko kaže ko je generalni sponzor? **Nema ceka, Lazo!** ■

KNJIGE

Gerila u bekstvu

Andžej Stasjuk: **Beli gavran**
prevele **Agnješka Lasek i Branislava Stojanović**
Clio, Beograd 2004.

Andrzej Stasiuk: **Devet**
prevela **Ivana Maslač**
Fraktura, Zaprešić 2003.

Dobra, uzbudljiva i na razne načine "nama bliska" recentna literatura srednjoistočne Evrope – bivših "S. E. V.-skih ostrva", kako ih je gorko nazivao Đerđ Petri, jedan zdravo veliki mađarski pesnik! – poslednjih se godina skandalozno nedovoljno prevodi u našim osirotelim i kulturološki blago anesteziranim krajevima, valjda zato što lakomi, oprezni, neodvažni ili naprosto neobavešteni izdavači misle da to nije dovoljno atraktivna roba za onu preživelu, a osirotelu šačicu ovdašnjeg čitajućeg sveta: jednima to kanda nije interesantno jer tu nema ništa o Velikoj Zaveri Protivu Srpskoga Naroda i Vaskolikog Slovenstva i Pravoslavlja, druge ne tangira jerbo nema mnogo veze sa sterilnom recepturom anglosaksonskih paraliterarnih uspešnica za *polukratnu* upotrebu. Tja. A iz onoga što ipak do nas dođe, čini se da se u trouglu, recimo, Plovdiv-Drezden-Kaunas odavno nije pisalo tako dobro, da *scene* dugo nisu bile tako živahne; ovo naročito važi za poslednjih pet-šest ili nešto više godina, dakle otkad je komunizam otišao u pravedni poluzaborav (gde ga se, naravno, dočepala literatura, ali sada ne više u "disidentskom" a kamoli apologetskom ključu, nego u ironično-kvazinostalgičnom, gde služi kao *mizanscen za bildungsromane*!), a ovo nedefinisano tranziciono stanje ljudima ušlo dovoljno pod kožu da postane "načinom života", te samim tim i objektom relevantne literarne obrade.

Megatalentovani poljski osobenjak Andžej Stasjuk (rođ. 1960) jedna je od tih od nas predugo skrivanih istočnoevropskih tajni. Ipak, njegovo se ime polako probijalo među Srblje, mahom kroz prevode u časopisima, a pojava romana "Beli gavran" (iz 1995) valjda će ga napokon etablirati i južno od Horgoša. Stasjuk je jedan od onih spisateljskih likova sa "starinski" burnim biografijama: napustio je srednju školu da se nikada više ne vrati (garant mu bilo dosadno, kao i Josifu Brodskom!), odležao svoje u zatvoru zato što je odbijao da ide u vojsku... I potom postao jedan od najboljih poljskih pisaca! U šta se možete lako uveriti čitanjem "Belog gavrana": u pitanju je, naime, eksplozivno punjenje koje sadrži tristotinak strana visoko koncentrovane Proze Prvoga Reda, u većim dozama opasne za preosetljive duše. Roman nas od starta zabljeskuje snežnom belinom zavejanih južnopoljskih brda, po kojima dva prijatelja na pragu "krize srednjih godina" uporno bauljaju, a sve u nekakvom nejasnom bekstvu, bog te pita od koga – ili, pre će biti od čega. Pa zapravo, o tome se, o tom *doslovno gerilskom* bekstvu iz vlastitih "urednih" života u "Belom gavranu" i radi. Stasjuk majstorski prikazuje *egzil*, društveno "odmetanje" nekolicine starih varšavskih drugara, koji su se povukli u "partizane" zato da bi se "daleko od svega" zapravo suočili sa samima sobom i svojim životima koji su negde i nekako počeli nahero da rastu; paralelno s njihovim "odmetničkim" doživljajima – koji izgledaju čas dramatično, čas groteskno – pisac filuje priču izobilnim flešbekovima (a negde u njima je ona Prava Priča "Belog gavrana"!), razmotavajući živote junaka unazad, prikazujući njihove međusobne odnose sve do detinje dobi, uzgred i prikazujući jedno društvo kakvog više nema i neće ga biti, a koje je udarilo pečat ne milione ljudskih egzistencija. I tako sve do uzbudljivog finala, u kojem će se – ili se možda neće, otkrijte sami – razrešiti nedoumice i naći načina da se živi dalje, ili da se pošteno odustane... Kako god bilo, teško da je prošle godine objavljeno više od pet-šest prevodnih romana koji mogu da pariraju "Belom gavranu", što će reći da je njegovo *upražnjavanje* neophodno, a ignorisanje bi trebalo kažnjavati društvenim prezirom...

Verujem, otuda, da će čitaoci "Belog gavrana" nestrpljivo tražiti *još*, ali po to će morati da odu čak u Zagreb, no to više nije tako komplikovano kao nekad: sednete ujutru na voz, proverite jeste li se setili da zaboravite svoj omiljeni portret Draže Mihailovića kod kuće, i već rano popodne u prvoj boljoj ZG knjižari pazarite "Devet", jedno upravo očaravajuće čitalačko-putničko iskustvo, zbog kojeg je dolepotpisani čak kupio plan grada Varšave, ne bi li se bolje snalazio u surfingu kroz ovu knjigu. Jer "Devet" je jedna fascinantna celodnevno-celonoćna vožnja kroz savremenu Varšavu, i to uglavnom tramvajima i drugim javnim gradskim prometalima; kombinujući roman i mapu grada, postao sam priručni ekspert za metropolu na Visli: ako vas zanima kako da najbrže stignete od Mokotowa do Zoliborza ili od Ochote na Nowu Pragu, slobodno me pitajte... Bez sve šege, "Devet" je pravi trijumf Stasjukovog "zavodničkog" umeća, neka vrsta kvazi-krimića kojim defiluju likovi jedne podzemne, ili jedva-nadzemne, lumpenproleterske, ovisničke, sitnokriminalne i novobogatunske Varšave, upetljani u delirično klupko međusobnih dugovanja i potraživanja. To nije krimić, nije triler, nije nekakav balzakovski "društveni roman", a opet je sve to i štošta još pomalo, a ponad svega je dinamična i "filmična", maestralno komponovana oda Gradu, roman kakav bi svaka ozbiljna varoš valjalo da ima. A malo kojoj je pripao. Pisci kao Stasjuk su dakle *hit*, a ne ono što vam nude liferanti visokoispolirane i praznjikavo zvečeće konfekcije, domaće ili uvozne, ne mari! ■

TEOFIL PANČIĆ

SCENA

NAGRADA ZA PREVODILAŠTVO

Tradicionalnu nagradu iz Fonda "Dr Jovan Maksimović" za najbolji prevod ruske književne proze objavljen u dvogodišnjem razdoblju 2003/04. dobile su Neda Nikolić-Bobić za prevod dela Ljudmile Ulicke Slučaj Kukocki (u izdanju "Filipa Višnjića") i zbirke *Providne priče* (Paidea) i Sonja Bojić za prevod dela Borisa Akunjina *Azazel* i *Levijatan* (Informatika). Nagrade je jednoglasno dodelio žiri u sastavu Lidija Subotin, predsednik, Mirjana Grbić i Zorislav Paunković.

Nagrada "Dr Jovan Maksimović" ustanovljena je pre trideset godina u spomen na čuvenog prevodioca Dostojevskog, Tolstoja, Koroljenka... i do sada ju je dobilo više od dvadeset prevodilaca ruske književnosti među kojima su Petar Vujičić, Milica Nikolić, Olga Vlatković, Milivoje Jovanović, Nikola Nikolić, Vera Zogović.

R.K.

BUŠOVA DOKTRINA, DRUGI ČIN

Govori tiho i nosi – veliki štap

Predsednik SAD je nedvosmisleno poručio da u svom drugom mandatu neće biti *lame duck*, "ćopavi patak", kako u žargonu Amerikanci zovu odlazećeg političara,: nastaviće sa radikalnim potezima i na međunarodnom i na domaćem planu

Sve je išlo po uobičajenom vašingtonskom scenariju: vazduh je bio leden, Mol je bio prepun ljudi u tamnim kaputima, prva dama u beloj *Oskar de la Renta* kreaciji, svečana zakletva sa podignutom desnom rukom, leva ruka na porodičnoj *Bibliji* i Bušove reči u kojima se pominju sudbina, Zvono slobode, misija koju mu je poverio Bog i mandat koji mu je dao američki narod... Jedan pakosni komentator primetio je da su iz Bušovih usta ove krupne reči padale kao cepanice, Bog ga nije obdario govorničkom veštinom, za razliku od Bila Klintona.

Bilo kako bilo, Džordž Buš je poslao svoju poruku i izgleda prestravio pola zemaljske kugle. Oni su razumeli da im američki predsednik poručuje, čak preti: "Dolazim da uspostavim slobodu, bili vi spremni ili ne!"

Bušova najava nastavka politike "širenja slobode" imala je nekoliko osnovnih poruka: Amerika neće biti ravnodušna ni prema jednoj tiraniji i neće praštati tiranima, vladari koji zabranjuju slobodu drugima ne zaslužuju je ni za sebe, u demokratskim refor-

matorima, kojima trenutno ne ide najbolje, SAD vide buduće lidere slobodnih zemalja. Amerika će biti na strani onih koji se bore za slobodu, napredak i pravdu, i posebno je važna poruka: "Svi saveznici SAD treba da znaju da cenimo njihovo prijateljstvo." Cilj Bušove politike biće konačno zaustavljanje tiranije u svetu. Ovaj cilj nije, kako je precizirao Buš, "neminovno povezan sa upotrebom oružja, ali će Amerika posegnuti za oružjem, kad god zatreba, da odbrani sebe i svoje prijatelje". I na kraju, Buš je pomalo smrknuto poručio svetu: "Kad Amerika da reč, Amerika održi reč!"

POSLEDNJE URA: Reakcije na Bušov inauguracioni govor bile su, kao što se može i pretpostaviti, vrlo različite: istoričar Erik Hobsbaum odbija i samu ideju da se demokratija može svuda primeniti na "standardizovani (zapadni) način", da može svuda da uspe, da će svuda doneti mir, a ne haos i nerede. Uslovi za demokratiju su, smatra Hobsbaum, retki. Ovaj naučnik smatra da "širenje demokratije" kako ga vide sledbenici i poštovaoci Bušove doktrine "zaoštrava etničke konflikte i dovodi do dezintegracija država u multinacionalnim regionaima... Tako je bilo i posle 1898. i posle 1918..." Po njemu, mnogo je bolje narod "ne usrećivati" na silu.

Čak je kralj neokonzervativaca Pol Volfovic, Bušov pomoćnik ministra odbrane, rekao u magazinu "Prospekt" da Amerika "neće izvoziti demokratiju", da će se zapravo baviti ohrabrivanjem onih vlada koje su na putu da izgrade demokratiju, jer je to najbolji način da se spreči kataklizma. Tako je na Filipinima srušen Markosov režim.

Volfovic poručuje ono što većina demokratski orjentisanih ljudi voli da čuje, ali suštinsko pitanje je - šta stvarno misli?

Simor Herš, poznati publicista, veteran koji je svetu svojevremeno otkrio masakr koji su američki vojnici napravili u vijetnamskom selu Mi Laj, ovih dana je u časopisu "Njujorker" publikovao članak gde njegov poverljivi izvor iz vrha američke obaveštajne službe, otkriva da "... Amerika gleda na Iran kao na veliko ratno poprište... Na redu je sada ratni pohod na Iran... Ovo je poslednje Ura!, imamo četiri godine i treba da dokažemo da smo pobedili u ratu protiv terorizma..." Mnogi su zbunjeni ovim signalima iz Vašingtona pogotovo što i sam Volfovic poručuje da je iranska jednačina vrlo teška, ali da se može primeniti formula koja u Severnoj Koreji nije primenjiva: "Ima više mesta za političke procene, nego u mnogim drugim diktaturama... slobodu treba izabrati..."

Bušovi kritičari kažu da su te "jednostavne" formule teško primenjive: skandali u zatvorima Gvantanamo i Abu Graib bacaju ozbiljnu senku na ovo "oslobađanje" i "uvođenje slobode". Posebno s obzirom na činjenicu da nikome na odgovornoj funkciji u američkoj vojsci nije pala ni dlaka s glave posle skandala u Abu Graibu: svet je izgubio poverenje u političke govore garnirane onim lepim retoričkim pasažima o vrlinama slobode. Neki analitičari sada kažu da je poslednji trenutak da se postavi pitanje - zar socijalna pravda ne treba neminovno da prati i političke slobode.

Fokus Bušove spoljne politike biće Bliski istok, ili tačnije "širi Bliski istok" gde će, kako je nagalasio 43. predsednik SAD, "Amerika nastaviti da širi slobodu, nadu i demokratiju".

Sada analitičarima ostaje da nagađaju u kojim će pravcima Amerika "širiti slobodu"? Svojevremeno je Buš stavio Iran, Irak i Severnu Koreju pod zajednički imenitelj "osovina zla", a sada su "predvorjima tiranije" nazvane Kuba, Burma, Zimbabve i Belorusija: dakle, još šest zapaljivih tačaka na četiri kontinenta.

Nekim analitičarima se ovaj Bušov inauguracioni govor učinio izuzetno "aktivističkim", ali i "najinternacionalističkijim" u poslednjih četrdesetak godina. Svet pažljivo meri svaku reč kad govori prvi čovek jedine svetske supersile. Buš je očigledno nešto naučio od svog prethodnika Harija Trumana: govori tiho i nosi - veliki štap.

DOMAĆI FRONT: Džordž Buš je nedvosmisleno poručio da u svom drugom mandatu neće biti *lame duck* ("ćopavi patak", kako u žargonu Amerikanci zovu odlazećeg političara), nastaviće sa radikalnim potezima i na domaćem planu: posle najvećeg smanjenja poreza u istoriji, najvećeg provetravanja obrazovnog sistema, Buš kaže da je čio i oran da nastavi sa reformama, da jedva čeka da prione na posao. Počeće, kao što se moglo i očekivati, od Vrhovnog suda: nekoliko sudija koji se biraju doživotno, ozbiljno su bolesni, pa je to sjajna prilika za Buša da ovo vrhovno telo SAD "konzervatizuje", neki čak tvrde da napravi teokratski Vrhovni sud.

Buš ambiciozno i samouvereno nagovešava da će on biti otac republikanskog *New Deala*: suština ovog radikalnog projekta je privatizacija jednog dela američkog sistema socijalne zaštite, a zatim i zdravstvene. Buš namerava da pojednostavi poreski sitem i da kreira ono što on naziva "vlasničko društvo" (*Ownership Society*).

Buš je u inauguracionom govoru naglasio da namerava da Sjedinjene Američke Države napravi najboljom zemljom za biznis na čitavom svetu. Sve počinje od poreza, a završava se odgovornošću pojedinaca da imaju više kontrole i više odgovornosti za svoju sopstvenu zdravstvenu zaštitu, ali i za penziju. To konkretno znači da bi glavni američki penzioni sistem (*Social Security*) bio temeljno rekonstruisan.

Desničarski aktivisti sada govore o "konzervativnom *New Dealu*", što bi značilo da će Džordž Buš promeniti lice Amerike kao što je tridesetih godina prošlog veka to učinio Frenklin Ruzvelt. Demokrate optužuju Buša da namerno izaziva krizu u penzionom sistemu da bi uništio samo tkivo moderne demokratske Amerike.

Sistem socijalne zaštite poznat kao *So-*

Buš i Galup

Galupovo istraživanje javnog mnjenja pokazuje da Džordž Buš, koji je po drugi put izabran za predsednika SAD, po oceni Amerikanaca dobija najslabije ocene od svih svojih prethodnika od 1948! Većina Amerikanaca kritikuje Buša zbog rata u Iraku, ali i rasta nezaposlenosti. Ispitivanje javnog mnjenja odmah posle inauguracionog govora pokazuje da čak 60 odsto Amerikanaca ne veruje da je moguće ostvariti Bušov cilj: zaustavljanje tiranije u svetu. Neka međunarodna istraživanja pokazuju da je Buš vrlo nepopularan u svetskom javnom mnjenju. Svemu uprkos, Džordž V. Buš je jedan od retkih američkih predsednika kojima je pošlo za rukom da osvoje i drugi mandat: to je uspelo samo sedamnaestorici od 41 njegovog prethodnika.

NEZADOVOLJNI: Demonstracije u Vašingtonu tokom inauguracije

cial Security, koji je 1935. kreirao Frenklin Ruzvelt, predstavlja najveći i najpopularniji program američke vlade i obezbeđuje penzije starim i invalidima. Zahvaljujući ovom programu, siromaštvo među starima je gotovo eliminisano i većina Amerikanaca dobrim delom računa na ovaj program kao izvor prihoda kada se penzioniše. Sada penzija prosečnog Amerikanca iznosi oko 42 odsto njegovih primanja pre nego što se penzionisao, dok bi, ako se primeni novi Bušov program "vlasničkog društva" penzioneri 2075. dobijali tek 20 odsto svojih primanja, a kasnije čak i manje.

Mlađim Amerikancima se dopada ideja da plaćaju manje poreze i da sami, na berzi, planiraju svoje penzionerske dane. Stariji su obazriviji i kritičniji: najveći lobi penzionera vodi kampanju protiv ove rizične šeme privatizacije. Neki zli proroci ukazuju da bi ovaj svojevrsni rat na domaćem frontu Buša mogao skuplje da košta od avganistanske i iračke avanture. Koliko će Bušu poći za rukom da rekonstruiše penziono i zdravstveno osiguranje ostaje da se vidi: mnogi već vuku neprijatne paralele, ukazujući da je to bio Klintonov "Vaterlo" u daleko povoljnijim privrednim okolnostima.

Ni tu nije kraj: Buš junior namerava da se uhvati u koštac i sa složenim problemom ilegalne imigracije i uvede svojevrsni status američkih "gostujućih radnika", što bi mi rekli - gastarbajtera. Na Bušovoj listi prioriteta je i zaustavljanje sistema sudskih nadoknada za najrazličitije stvari - od psihičkog bola do one vrele šoljice kafe koja je trapavoj mušteriji koja je kafu prosula u krilo i opekla se u jednom restoranu, donela lepih tri miliona dolara odštete! U Americi su slične parnice dostigle zaista neverovatne razmere.

Trenutno, kongresna matematika ne izgleda dobro za Džordža Buša: kongresmeni koje iduće godine čekaju izbori prestravljeni su od same pomisli na radikalno reformisanje sistema socijalne zaštite i zdravstvenog osiguranja. Da bi se izbegla politička šteta, republikanci su poručili Bušu da za ovaj projekat mora da obezbedi i podršku demokrata. Reforma sistema socijalne zaštite biće očigledno duga i teška bitka, možda najteža u drugom Bušovom mandatu. Ako propadne, biće na kraju ipak "ćopavi patak". Ako mu kojim slučajem pođe za rukom ovaj radikalni projekat, "biće uz Ronalda Regana pravi revolucionarni konzervativac", smatra ugledni londonski "Ekonomist". ■

SLOBODANKA AST

INTERVJU: ŽAK RUPNIK, CENTAR ZA MEĐUNARODNA ISTRAŽIVANJA I ANALIZE

Svi upiru pogled u Brisel

"Smatram da je na vama da odlučite da li da pogled uprete u Prištinu ili u Brisel. Znam da su to teška pitanja i da se od ljudi traži da se odreknu mnogo toga. Jedini način da se teritorijalna pitanja ovde reše jeste da se ljudima ponudi nešto veće za uzvrat"

U Beogradu je nedavno boravio Žak Rupnik, direktor istraživačkih projekata u pariskom Centru za međunarodna istraživanja i analize, autor velikog broja radova na temu tranzicije i evropskih integracija. S gospodinom Rupnikom razgovarali smo o budućnosti Evropske unije i o evropskoj budućnosti Srbije.

"VREME": Pošto ne krijete da ste zakleti pristalica proširenja, prošle godine ste nesumnjivo imali veliki povod za slavlje. Ona je i inače bila jedna od najuzbudljivijih u istoriji EU-a, ne samo zbog toga što je EU primila čak deset novih članica. Sada, kada su se emocije malo stišale, u kom taboru ste se zatekli - među onima koji smatraju da EU mora malo da uspori i da "svari" sve te velike odluke ili među onima koji smatraju da su nova poglavlja tek otvorena?

RUPNIK: Da, sada kada je san postao stvarnost, kada je Evropa ujedinjena a "nasleđe Jalte" prevaziđeno, uistinu je mnogo onih koji se pitaju - kuda dalje? Međutim, oduvek sam tvrdio da je proces proširenja EU-a tesno povezan sa procesom produbljenja njenih institucija. Svako uspešno proširenje EU-a nepobitno za sobom povlači i produbljivanje institucija unutar Unije. To se dobro vidi na primeru Nacrta ustava EU-a. Naravno da je nakon tako velikog proširenja, kada je broj aktera udvostručen, postalo neophodno da se osmisli novi sistem odlučivanja u EU-u, jer bi u suprotnom sistem bio paralizovan. Prema tome, tekst Ustava predstavlja ogroman napredak u procesu produbljivanja institucija, u uvođenju reda u mehanizme odlučivanja, ali je dokument pre svega posledica ovako velikog proširenja.

Ipak, čini se da EU-u tek sada predstoji zadatak da osmisli kakvu ulogu želi da igra u svetu. A kao što se ugled i uticaj UN-a najviše meri po uspehu njenih mirovnih misija, tako se i ugled EU-a meri po snazi njene zajedničke spoljne i bezbednosne politike. Razlike su bile primetne i pre proširenja, hoće li se one produbiti nakon proširenja?

> Srbija se nalazi pred dilemom koju nikako ne uspeva da reši: ili da se suoči sa nasleđem rata i da kao svoj prioritet odredi učvršćenje demokratije i evropske integracije, ili da ostane opsednuta onim što se ovde doživljava kao ratni gubitak i da se u nedogled bavi takmičenjem ko će biti najpatriotskiji zaštitnik kosovskih Srba

Najpre da podsetim, praktično pola veka od njenog nastanka, svi žele da budu u EU-u. Teško da od toga ima veće počasti! Svi vole da kritikuju EU, ali se svi utrkuju da postanu njen deo. EU već ima 25 članica, u redu čekaju Rumunija, Bugarska, Hrvatska, Turska, Makedonija i ostale zemlje bivše Jugoslavije. I Ukrajina je dobila tu perspektivu, SAD predlažu da se u obzir uzmu i zemlje Kavkaza! Međutim, došlo je vreme da EU preispita sebe, da ponovo pronađe smisao postojanja, jer se onaj stari u

procesu izgubio. Uvećana EU nije više ona stara, samo znatno veća. Zbog toga ima nostalgičara za "starim, dobrim vremenima", kada je sve bilo mnogo jednostavnije.

Mislite na vreme "hladnog rata"?

Da. Oni koji su mislili da je pad Berlinskog zida tek jedan događaj, a ne ogromna prekretnica koja je iz korena promenila poredak u Evropi, grdno su se prevarili. Ono što se sada dešava u Evropi posledica je pada Berlinskog zida. Otuda nostalgija kod jednih i slavlje kod drugih. Međutim, dogodio se zanimljiv paradoks. U geografskom smislu, centar teže se pomerio na Istok, ali se u institucionalnom smislu, kao nikada do sada, on pomerio na Zapad. Danas su svi pogledi uprti u Brisel! Pogledajte samo šta se dogodilo u Ukrajini i kako je jasna evropska perspektiva promenila političku dinamiku u Turskoj. Uzgred, Ukrajina nostalgičarima služi kao podsetnik da se proces ni izbliza nije završio. Vidite, vremena za slavlje nakon proširenja zapravo nije ni bilo, događaji su počeli da se odvijaju vrtoglavom brzinom: evropski ustav, evropski izbori, odluka o početku pregovora s Turskom, i preokret u Ukrajini...

A. ANDIĆ

"Svi vole da kritikuju EU, ali se svi utrkuju da postanu njen deo" — Žak Rupnik

Prema tome, evropska perspektiva jeste najmoćnije oruđe EU-a, ona ima snažnu moć transformacije čitavog društva. U tome leži snaga takozvane meke moći EU-a. Danas je aktuelna priča o "promeni režima". Neki smatraju da u bivšoj Mesopotamiji demokratiju treba uvesti vojnim sredstvima. Videćemo da li će uspeti. U Iraku su sada izbori i ja sam veoma skeptičan. Zato tvrdim da perspektiva članstva u EU-u ima neuporedivo snažniju moć demokratske transformacije društva. Opet da se vratim na Tursku: od kada je 1999. u Helsinkiju dobila zeleno svetlo za priključenje, dinamika transformacije se ubrzala vrtoglavom brzinom. Isto se dogodilo ranije u Češkoj, u Slovačkoj, u Poljskoj... Pogledajte ko je u opoziciji u tim zemljama - zakleti "evrofobi" - ekstremna levica i ekstremna desnica.

Ali, moram da podsetim da podele unutar Evrope u poslednje vreme nisu podele zbog rata u Iraku, kako se to često kaže, već zbog odnosa EU-a i SAD. Neki, poput Britanije, smatraju da će EU imati mnogo snažniji uticaj u svetu ako se u spoljnoj politici čvrsto drži SAD, a ja se s tim ne slažem. Međutim, ne slažem se ni sa onima koji smatraju da se upravo udaljavanjem od SAD, preko čvrste okosnice Nemačka-Francuska, može osnažiti uticaj EU-a u svetu. U tome se jasno ogleda činjenica da EU traži svoje mesto...

Međutim, Balkan je mesto gde se interesi i politike EU-a i SAD konačno susreću, što pre jedne decenije nije bio slučaj...

Upravo tako. Evropa jeste stravično podbacila na početku raspada Jugoslavije, ali danas je situacija drugačija. Upravo je Balkan područje gde zajednička spoljna i bezbednosna politika EU-a može mnogo toga da učini. Setimo se Makedonije, gde je Evropa uspešno suzbila sukob. Težnja Hrvatske za priključenjem dovela je do toga da vlada premijera Sanadera, uprkos nacionalističkom predznaku, nije srušila tri ključne politike koje su odredile put ka Evropi nakon Tuđmana: politika prema Bosni i Hercegovini, prema saradnji s Hagom, i prema povratku srpskih izbeglica.

Nažalost, po onome što ovde vidim, Srbija na tom putu stravično nazaduje. Srbija se nalazi pred dilemom koju nikako ne uspeva da reši: ili da se suoči sa nasleđem rata i njegovim konačnim rezultatom - raspadom Jugoslavije, i da kao svoj prioritet odredi učvršćenje demokratije i evropske integracije, ili da ostane opsednuta onim što se ovde doživljava kao ratni gubitak i da se u nedogled bavi takmičenjem ko će biti najpatriotskiji zaštitnik kosovskih Srba. Ako ovaj drugi put prevlada, Srbija će ponovo da propusti voz u kojem se sada već svi nalaze. A Brisel će na to da kaže - to je vaša stvar.

Smatram da je na vama da odlučite da li pogled upirete u Prištinu ili u Brisel. Znam da su to teška pitanja i da se od ljudi traži da se odreknu mnogo toga. Jedini način da se teritorijalna pitanja ovde reše jeste da se ljudima ponudi nešto veće za uzvrat. Zato rešenje teritorijalnog pitanja mora jasno da se veže za izglede za priključenje EU-u. Da bi se to dogodilo, neophodno je da i Brisel i Beograd na taj problem gledaju na nov način. Brisel ne sme da čeka u nedogled da ove zemlje postanu spremne, da ispune sve uslove oko harmonizacije zakona s jedne strane, ali i Beograd mora da bude spreman da uskoči u taj voz. ■

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ

Revolucije sa "dečjim" potpisom

Rušenje ostataka sovjetske imperije rok muzikom i komičnim performansima predstavlja društvenopolitički fenomen početka XXI veka

Za sve omladinske pokrete koji se pojavljuju u bivšim komunističkim zemljama krajem devedesetih godina karakteristično je da su čuvari glasova i mobilizatori birača. Mladi nisu više sudenti anarhisti iz doba tajnog pokreta "Narodna volja" carske Rusije XIX veka koji se atentatima i tiranocidom bore protiv autokratije. Nasuprot tome, savremena istočnoevropska omladina zalaže se za fer i transparentne izbore, podstiče građansku svest i aktivnost birača. U postkomunističkim zemljama mladi su spremni da se bore za demokratiju nenasilnim putem organizujući rok koncerte, performanse i komične akcije koje "razgolićujju" autokratske režime spremne da protiv omladine primene silu. Sociološka ispitivanja dr Vladimira Ilića pokazuju da je u rušenju režima Slobodana Miloševića u redovima Otpora učestvovalo 70 odsto omladine mlađe od 24 godine, polovina onih koji su bili punoletni.

REUTERS

DOMINO-EFEKT: Demokratski protesti u Tbilisiju

SLOVAČKA – ROK IZBORI (ROCK VOLIEB): Slovačka je prva postkomunistička država u kojoj su primenjene zapadne metode angažovanja omladine u demokratskim političkim procesima – za izlazak na izbore. Po uzoru na američku kampanju *Rock the Vote* – mladi Slovak Marek Kapusta 1998. godine organizuje kampanje *Rock volieb* iliti Rok izbori, akciju koja je preko raznih koncerata imala cilj da na izbore izvede mlade ljude, nezadovoljne opštom situacijom u društvu koji do tada nisu bili zainteresovani za politiku. Akcija *Rock volieb* uspeva da učetvorostruči odaziv omladine između 18 i 21 godine, čija je zainteresovanost prethodno bila samo 20 odsto. Slovačka omladina je u znatnoj meri uticala na odlazak sa vlasti autoritarnog režima pedsednika vlade Vladimira Mečijara. Kasnije Kapusta pomaže političkim procesima u Hrvatskoj, Bosni i Srbiji posebno pri stvaranju kampanje Otpora."

HRVATSKA – GONG KAO "ČUVAR GLASOVA": GONG (Građani Organizirano Nadgledaju Glasanje) jeste nevladina organizacija utemeljena 1997. godine radi podsticaja građana na aktivnije učestvovanje u političkim procesima (nestranačko nadgledanje izbornog procesa, edukacija građana). Hrvatska je vlast skoro dve godine odbijala da usvoji zakon o transparentnosti izbora, za šta je bila kritikovana od strane OEBS-a i međunarodne zajednice, a izbori su bili često smatrani nedemokratskim. Takozvnim narandžastim amandmanom 1999. godine stvoreni su uslovi za prisustvo na izborima nezavisnih domaćih i stranih posmatrača. GONG nije u potponosti omladinski pokret, iako kampanje organizuju mladi ljudi u obliku performansa i koncerata, a GONG-u su se pridruživali i ugledni hrvatski intelektualci. Rezultat aktivnosti kampanje GONG-a jeste masovni izlazak na izbore za hrvatski Sabor krajem 1999. godine, kada se odazvalo oko 80 odsto birača. Odlazak sa vlasti režima Franje Tuđmana i HDZ-a povezuje se sa jačanjem aktivnosti GONG-a.

GRUZIJA – KMARA I REVOLUCIJA RUŽA: Kmara, što u prevodu znači "dosta", započela je svoju delatnost u borbi za reformu gruzijskog visokog školstva. Inspirisana i obučavana od strane aktivista srpskog Otpora (čak je i simbol stisnute pesnice direktno preslikan), Kmara iz nevladine organizacije prerasta u narodni pokret, da bi u novembru 2003. godine bila jedan od osnovnih pokretača takozvane Revolucije ruža – novoizabrani predsednik Gruzije Mihail Sakašvili trijumfalno je istupio pred masom držeći u ruci ružu. Kmara je bila jedna od osnovnih inicijatora izlaska građana na ulice gruzijske prestonice Tbilisija i zbog navodne izborne krađe zahtevala se ostavka gruzijskog predsednika Eduarda Ševardnadzea. Kako kažu predstavnici srpskog Otpora koji su boravili u Gruziji, Kmara se razvijala u mnogo povoljnijim političkim uslovima nego Otpor, njihovi spotovi su slobodno bili puštani na TV-u za vreme predizborne kampanje, dok su se u centru Tbilisija sa kancelarija NATO-a vijorile zastave alijanse. Ipak, policija je izgubila živce i na kraju protiv demonstranata primenila silu, a represija je učinila svoje – omasovila je i osnažila opoziciju. Stari sovjetski "policajac" Ševardnadze u jednom je intervjuu izjavio da mu nije padalo na pamet da po ulicama Tbilisija "juri neku dečicu koja su mahala nekim tamo zastavama i pesnicama".

Kmara se po drugi put organizuje u rušenju promoskovskog režima u separatističkoj republici Adžariji, koja se nalazi na jugozapadu Gruzije. Rezultat njihovog angažovanja je "mirni prevrat" i bekstvo lokalnog diktatora Ruslana Abašidzea u Moskvu.

BELORUSIJA – ZUBR KAO PRETNJA BA-

ĆUŠKI LUKAŠENKU: Omladinski pokret koji od svih pomenutih organizacija radi u najnepovoljnijoj političkoj klimi. Verovatno iz potrebe da se osnaži, organizaciji je dato ime Zubr što u prevodu znači "bik" – nacionalni simbol Belorusa. Zubr predstavlja najveću pretnju vladavini predsednika Belorusije Aleksandra Lukašenka, koji se smatra poslednjim diktatorom evropskog kontinenta. Zubr je nastao u januaru 2001. godine, kada je grupa od četrdesetak mladih ljudi iz raznih delova Beloruije na pragu predsedničkih izbora osnovala istoimenu organizaciju čiji je glavni cilj život u slobodnoj zemlji – što znači u državi bez "baćuške". Svoje akcije Zubr obavlja u, po pritisku, najekstremnijim uslovima, bez ikakve medijske promocije. Uglavnom su to protestni skupovi i deljenje propagandnog materijala koji je često i jedini opozicioni izvor informisanja u zemlji. Za poslednje četiri godine, odeljenje Zubra za pravna pitanja registrovalo je 2000 hapšenja aktivista, njihovo izbacivanje sa univerziteta i sa radnih mesta. Zubr, kao i gruzijska Kmara, inspirisan je iskustvom srpskog Otpora. Ovog proleća je grupi srpskih otporaša zabranjen ulaz u Belorusiju i Rusiju. Oni su u tim zemljama proglašeni personama non grata.

UKRAJINA – PORA I NARANDŽASTA REVOLUCIJA: Ukrajinska omladina se politički aktivnije angažuje nakon ubistva ukrajinskog novinara, poreklom Gruzina Gorgija Gongadzea, za čije surovo ubistvo opozicija optužuje vlast u Kijevu i predsednika Leonida Kučmu. Tako je 2001. godine nastao prvi ukrajinski omladinski pokret "Za pravdu" ("Za istinu"). Kao u Srbiji za vreme protestnih šetnji 1996/97, "krhka i neiskusna" ukrajinska kampanja opozicije "Za pravdu" osuđena je na podele da bi početkom 2004. godine prerasla u novu kampanju po imenu Pora ("Vreme je"). Glavni cilj Pore bio je podsticanje aktivnosti birača i zalaganje za fer i transparentne izbore. Inspirisana srpskim petooktobarskim promenama 2000, Pora je koristila usluge srpskog Centra za nenasilno pružanje otpora, a jedan bivši aktivista Otpora dobio je zabranu ulaska u Ukrajinu čak na skoro hiljadu godina! (do 1. januara 3000. godine). Bahato ponašanje vlasti u Kijevu, kršenje izbornih pravila, zastrašivanje i primena sile protiv opozicije proizvelo je takozvanu Narandžastu revoluciju (narandžasta boja je zaštitni znak opozicionog lidera Viktora Juščenka), za koju politički analitičari tvrde da je za ukrajinsku državu od istog značaja kao pad Berlinskog zida. Političke prilike u Kijevu i navodno mešanje Zapada u državnu politiku Ukrajine osudila je većina lidera bivšeg SSSR, osim predsednika Gruzije Mihaila Sakašvilija, koji je i sam nekada bio kijevski đak. Za vreme predizborne kampanje ukrajinska milicija podnela je više od sedamdeset krivičnih prijava povezanih sa izborima, od čega je polovina za huliganstvo (razbojništvo) i desetina za posedovanje eksplozivnih naprava, optužujući aktiviste Pore za pokušaje terorizma. Poznata mlada ukrajinska spisateljica Irena Karpa šaljivo komentariše da su "sve političke autokrate, uključujući i predsednika Kučmu, impotentni i zato ne mogu protiv mladosti".

Autoritarni režimi najčešće optužuju "mlade revolucionare" da su špijuni, strani plaćenici i teroristi

ALBANIJA – MJAFT PROTIV PLEMENSKOG KODEKSA LEKA DUKAĐINIJA: Albanska omladinska kampanja Mjaft (u prevodu takođe znači "dosta") u sredstvima informisanja predstavljena je kao istomišljenik i organizacija koncipirana slično kao Otpor, Kmara, Pora i Zubr. Mjaft je osnovan u martu 2003. godine i predstavlja organizaciju koja se bavi uglavnom socijalnim (društvenim) problemima Albanaca kao što je borba protiv krvne osvete, organizovanog kriminala, trgovine ljudima. Peticijama i protestima Mjaft (kao i gruzijska Kmara) čini dosta napora za reformu obrazovanja u Albaniji. Za svoju delatnost ta organizacija je krajem 2004. godine nagrađena od strane UN-a za doprinos izgradnji građanskog društva u Albaniji. Mjaft je veliki kritičar socijalističke vlasti u Tirani, posebno premijera Fatosa Nanoa, koga albanski otporaši predstavljaju kao neodgovornog i raspuštenog lidera – štetnog po albanske nacionalne interese.

AZIJA: Iako pripadaju političkoj matrici bivšeg SSSR, istočnoevropski kvazidemokratski režimi nisu ni nalik onima u Centralnoj Aziji. Predsednik Turkmenije Saparmurat Nijazov, koji je sebe proglasio "ocem svih Turkmena", u intervjuu jednom zapadnom listu, na pitanje "kakve bi bile njegove reakcije ukoliko bi omladinske organizacije iz Srbije počele saradnju sa mladim Turkmenima", Nijazov je sasvim mirno odgovorio "da bi otporaše streljali odmah po silasku sa aerodroma". Ruski predsednik Vladimir Putin, koji sedi na strmim liticama Evroazije, nešto umerenije rešava "nevolje sa srpskim otporašima". Kao i baćuška Lukašenko – deportuje ih iz zemlje. Polovinom januara 2005. godine ruska je Duma usvojila zakon o zabrani ulaska stranim državljanima koji su na neki način ugrozili ugled Rusije, ili mogu da ugroze njenu bezbednost. Potresi postsovjetskih autokratskih režima nisu zaobišli ni Centralnu Aziju. U Kirgiziji početkon januara ove godine opozicija je izašla na ulice glavnog grada Biškeka tražeći od vlasti da u predizbornu trku vrati lidera opozicije Rozu Otunabajevu, čiju kandidaturu na parlamentarnim izborima nije prihvatila Centralna izborna komisija, navodno zbog toga što kirgiski zakon obavezuje predsedničke kandidate da poslednjih pet godina ne smeju boraviti izvan zemlje. Kandidatura Roze Otunabajeve nije prihvaćena jer je za to vreme boravila u inostranstvu kao predstavnik Kirgizije u Ujedinjenim nacijama i ambasador u Velikoj Britaniji. Demonstranti kirigiskog opozicionog pokreta Arta-jurta nosili su zastavice žute boje, čime su jako podsećali na donedavne marševe ukrajinske opozicije u narandžastom.

DRUGA STRANA MEDALJE: Autoritarni režimi najčešće optužuju "mlade revolucionare" da su špijuni, strani plaćenici i teroristi. Činjenica je da su pripadnici srpskog Otpora pohađali kurseve čuvenog penzionisanog pukovnika američke vojske Roberta Helvija, koji je u proleće 2000. godine u Budimpešti podelio neke "igračke" sa svojim mlađim balkanskim prijateljima. Neki od aktivista Otpora tvrde da je pukovnik Helvi u njihov rad uveo dobro proučenu taktiku, stečenu u treniranju burmanske opozicije. Drugi pak tvrde da su iskustvo stekli isključivo na ulicama srpskih gradova. Činjenica je da su većina aktivnosti i kampanja tih organizacija finansirane od strane zapadnih, posebno američkih fondova za razvoj demokratije. Grubo rečeno jezikom trockista, savremeni omladinski pokreti svojim aktivnostima mogu da parališu državu i stvore uslove za promenu režima, kao što je to bilo u slučaju Beograda i Tbilisija. Donekle je razumljiv i strah staromodnih postkomunističkih diktatora od te "razjarene" omladine – jer pre samo nekoliko decenija raspad Austro-Ugarske imperije prouzrokovan je atentatom na Franca Ferdinanda koji je izvršio tada maloletni (dvadesetogodišnji) Gavrilo Princip. ■

BORIS VARGA

AMERIČKO AUSTRIJSKA FONDACIJA – THE AMERICAN AUSTRIAN FOUNDATION
INSTITUT OTVORENOG DRUŠTVA, NJUJORK I
FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO SRBIJA

RASPISUJU KONKURS ZA STIPENDIJE

Za učešće lekara specijalista iz sledećih oblasti na Salzburškim medicinskim seminarima u 2005:

1. Infektivne bolesti 29.05. – 4. 06.
2. Neurologija 05.06.-11.06.
3. Zdravlje majke i deteta 12.06.-18.06
4. Kardiologija 19.06.-25.06.
5. Interna medicina 16.06.-02.07.
6. Pedijatrijske infektivne bolesti 03.07.-09.07
7. Urologija 10.07.-16.07.
8. Anesteziologija 17.07.-23.07.
9. Obrazovanje iz oblasti Javnog zdravlja 04.09.-10.09.
10. Pedijatrijska hematologija/ Onkologija 11.09.-17.09.
11. Urgentna pedijatrijska nega 18.09-24.09
12. Opšta pedijatrija. 25.09.-01.10.
13. Onkologija 02.10.-08.10.
14. Psihijatrija 09.10.-15.10.
15. OB/GYN 16.10.-22.10.
16. ENT 23.10-29.10.
17. Imaging 30.10.-05.11.
18. Hirurgija kostiju i zglobova 05.11.-12.11.
19. Neurohirurgija 13.11.-19.11.
20. Rehabilitaciona medicina 20.11.-26.11.
21. Porodična medicina 27.11.-03.12.

Kandidati moraju da ispune sledeće uslove:

- da su specijalisti tražene oblasti
- da su mlađi od 40 godina
- da imaju aktivno znanje engleskog jezika (poželjan sertifikat o znanju jezika)

Konkurs za seminare **1-8** je otvoren **do 21. februara** 2005. godine
Konkurs za seminare **8-21** je otvoren **do 09. maja** 2005. godine

Odluku o izboru kandidata donosi komisija u Salzburgu, najkasnije 30 dana pre početka seminara. Za seminar se mogu prijaviti i lekari koji su već učestvovali na nekom od Salzburg seminara.

Dodatne informacije o detaljima prijavljivanja i formulare možete dobiti u:

FONDU ZA OTVORENO DRUŠTVO
Zmaj Jovina 34, 11000 Beograd
Tel: +381(11) 30 25 800
e-mail: office@fosserbia.org
Web: www.fosserbia.org

DVD VREME

godina
istorije
na jednom disku

REUTERS

MOSKVA

Juščenkova turneja

U subotu 22. januara 2005. godine svečano je inaugurisan predsednik Ukrajine Viktor Juščenko, koji je već prvog radnog dana, u ponedeljak, krenuo u međunarodne posete, najpre u Moskvu, a zatim u Brisel. Prema izveštajima ruskih novinara, Viktor Juščenko je i prva imenovanja potpisao u avionu – Julija Timoščenko je predložena za vršioca dužnosti premijera Ukrajine, Aleksandar Zinčenko za šefa Juščenkove administracije, dok će Peter Poroščenko obavljati dužnosti sekretara za nacionalnu odbranu i sigurnost ukoliko ukrajinski parlament, Rada, odobri njegovu i druge kandidature. Postavljanje Julije Timoščenko (protiv koje se vodi krivična istraga zbog korupcije i podmićivanja) za v.d. premijera Ukrajine neposredno pre susreta sa Putinom, analitičari tumače kao "šamar" ruskom predsedniku, odnosno kao poruku Rusiji da se ne meša u njihove poslove. Bilo kako bilo, sastanak dva državnika počeo je dosta čudno: Juščenko je pred Putinom izjavio da mu je potrebno uveravanje da je Rusija u postsovjetskom periodu uvek postupala ispravno; Putin je rekao da se to takođe odnosi i na Ukrajinu. Kasnije su usledili diplomatski razgovori o budućoj saradnji, čvrstim relacijama između dve zemlje... U jednom trenutku, Putin se osvrnuo na trenutak kada je bivši predsednik Leonid Kučma tražio od njega podršku za predsedničkog kandidata Janukoviča, rekavši nešto poput toga da je bio izigran ili prevaren, što je zvučalo kao neka vrsta izvinjenja. Te reči su, bez sumnje, prijale novoimenovanom predsedniku Ukrajine koji se zahvalio na pozivu ruskog predsednika ističući da je neophodno da obe zemlje raskrste sa mitovima i legendama iz prošlosti. Razgovor je trajao više od dva sata, a zatim su usledile zvanične izjave i susret sa novinarima. Kada su ga pitali o spornoj kandidaturi Julije Timoščenko, Juščenko je odgovorio da smatra da je to, po njemu, "najprikladnija kandidatura".

VAŠINGTON

Rouzmerina tajna

Bivša Niksonova sekretarica Rouzmeri Vuds preminula 22. januara u svom domu u američkoj državi Ohajo u 87. godini života, ostaće upamćena kao lojalna sekretarica, koja je sasvim slučajno sa trake izbrisala pet minuta razgovora svog šefa Ričarda Niksona i šefa osoblja Bele kuće H. R. Haldermana održanog 20. juna 1972. godine u Ovalnoj sobi. Naime, na zvaničnim audiotrakama Bele kuće izbrisano je 18 i po minuta tog razgovora, a sekretarica je pred saveznom porotom 1974. godine rekla da je odgovorna samo za tih pet minuta koje nedostaju. Prema njenom tadašnjem svedočenju, dok je radila transkript razgovora pozvonio je telefon zbog čega je ona morala da se protegne i eto – slučajno stisne dugme za brisanje i izbriše deo razgovora. Naime, u tih pet minuta izgovoreno je nešto što možda dokazuje da je Nikson znao za aferu Votergejt tri dana ranije. Kad je završila telefonski razgovor, Rouzmeri je ustanovila šta se desilo, i tu verziju je ispričala pred Velikom porotom. Ona je tada govorila da su trake bile tako lošeg kvaliteta pa sumnja da je tačan transkript uopšte moguć, što ne objašnjava preostalih 13 i po minuta koje nedostaju i mnogobrojne prekide na trakama. Prema oceni Niksonovog biografa, Vudsova je bila oličenje "ćutljivosti i diskrecije" i do kraja života zadržala je najcenjeniju osobinu svih potčinjenih – nepokolebljivu lojalnost.

LONDON

Lažni i-mejlovi

Velike svetske katastrofe uvek bivaju okidač ludacima da čine svoja neobjašnjiva dela, što potvrđuje slučaj Britanca koji je slao lažne i-mejl poruke članovima porodice nestalih u cunamiju u kojima se potvrđuje njihova smrt. Četrdesetogodišnji Kristofer Pirson, koji je poslao 35 poruka porodicama nestalih lica, tvrdeći da iznosi zvanične podatke britanske vlade o licima poginulim u cunamiju, zatvoren je na šest meseci kako je saopštila je londonska policija. Naime, utamničeni Pirson je skidao i-mejl adrese zabrinute rodbine sa vebsajta *Skaj njuza*, a onda bi seo za kompjuter i napisao da je njihov nestali rođak/a mrtav, potpisujući se kao zvanično lice britanske vlade. Kristofer Pirson je otvorio lažni nalog u novogodišnjoj noći, 11 minuta posle ponoći, a istragom je utvđeno da je svih 35 poruka poslato sa istog kompjutera. U porukama koje je Pirson slao porodicama navodi se da kao predstavnik britanske vlade u Tajlandu "ima dužnost da potvrdi smrt nestale osobe", kao i da "britanska vlada veoma žali zbog gubitka". Nakon što je provalila u prostoriju iz koje su slane ove bizarne poruke i uhvatila Pirsona, policija je provela deset dana u potrazi za ojađenim porodicama. Sudija Dafne Vikam izjavila je da su patnja i bol koje je Pirson izazvao kod porodica nestalih ljudi "neopisive"; porodice su izjavile da se nadaju kako će počinilac dobiti adekvatnu kaznu zbog planiranja i realizacije prevare. Pirsonov branilac tvrdi da je njegov klijent doživeo nervni slom – njegov 12-godišnji sin je teško bolestan, dok je njegov prvi sin bio mrtvorođen. Prema rečima advokata Endrua Mekartura, slike dece nastradale u cunamiju izazvale su veoma jaku emotivnu reakciju: "Kristofer Pirson je smatrao da će slanjem tih poruka omogućiti porodicama nestalih neku vrstu 'smirivanja' jer su ti ljudi, verovao je on, ionako stradali u cunamiju. Nije bilo malicioznosti u tome, on je samo na bizaran način pokušao da pomogne." Pirson je izjavio da mu je žao zbog toga što je učinio i ukoliko je nekoga povredio. Kristofer Pirson pored sina dijabetičara neguje majku koja boluje od raka dojke, oca koji je preživeo infarkt i ujaka bolesnog od Alchajmerove bolesti. ■

Priredila: B. VASIĆ

NOVA EVROPSKA AVIJACIJA

Čedo od

Erbas A380 je najveći putnički avion na svetu i – ekonomski gledano – napravljen je da pomrsi račune Boingu i prekine suverenu vladavinu američkog proizvođača na tržištu aviona velikog kapaciteta

U predvečerje svečanosti otkrivanja najvećeg putničkog aviona na svetu, na novinarsku opasku da je novi erbas (Airbus) A380 oko pet tona teži od projektovane vrednosti, prvi čovek evropskog proizvođača Noel Foržer mirno je odgovorio: "Da... ali to je manje od jednog procenta maksimalne poletne mase aviona." Dan kasnije u Tuluzi A380 je ugledao svetlost - i u metaforičnom i u pravom smislu reči. Na događaju uporedivom po veličini sa samim avionom, erbas A380 predstavljen je javnosti prošlog utorka, 18. januara, pred oko oko 5000 zvanica i novinara. O političkoj i ekonomskoj važnosti projekta i njegovog uspeha najbolje govori prisustvo francuskog predsednika Širaka, britanskog premijera Blera, nemačkog kancelara Šredera i španskog premijera Sapatera. Novi evropski dokaz zajedništva, uspeha i - mnogi se nadaju, ko javno ko manje javno - nadmoći nad Amerikom, "čedo" je teško više od 275 tona, prazno, a maksimalno opterećen A380 ima 562 tone. Dužine je 73 metra i širine (rastojanje krajeva krila) bezmalo 80. Za one sa slabijom percepcijom veličine: na krila A380 može se parkirati 70 prosečno velikih auto-

560 tona

FOTOGRAFIJE: AIRBUS I DOKUMENTACIJA VREMENA

Erbas A380

Dužina: 73 m
Prečnik trupa: 7,14 m
Visina: 24,1 m
Raspon krila: 79,8 m
Površina krila: 845 m²
Dužina putničke kabine: 50,68 m
Širina kabine –
- glavna paluba: 6,58 m
Širina kabine -
– gornja paluba: 5,92 m
Maksimalna poletna težina: 560 t
Maksimalna sletna težina: 386 t
Srednja težina praznog aviona: 276,8 t
Dolet: 15.000 km
Najveća krstareća brzina: 0,89M
Ukupan prostor za teret: 171 m³
Motori: 4x Rolls Royce Trent 900 ili Engine Alliance GP7000
Početak razvoja: 1994.
Početak proizvodnje: januar 2002.
Očekivani prvi let: početak 2005.
Očekivani ulazak u upotrebu: 2006.
Ulazak u upotrebu (A380F): 2008.
Naručeno (uključuje i A380F): 139

Kompanija

Vlasnik: EADS (European Aeronautics and Defence Company) 80 odsto i Britiš Erospejs Sistems (BAe Systems)
Zaposlenih: 52.000
Kompanije u vlasništvu u SAD, Kini i Japanu, 130 predstavništava i servisnih centara širom sveta, 1500 kooperanata i dobavljača u 30 zemalja
Glavno sedište: Tuluz, Francuska
Ukupno aviona naručeno: 5252
Ukupno aviona isporučeno: 3752
Kupaca: 204

(Izvor: **ERBAS**)

mobila, a dugačak je kao boing 737-300, DC-9 i jedan jugo 55 zajedno. Ipak, erbas može da ponese mnogo više putnika od navedene kombinacije: 737 i DC-9, u Jatovoj konfiguraciji imaju 126, odnosno 102 sedišta, a u jugo se mogu smestiti - ako je verovati saobraćajnoj dozvoli - do četiri putnika; ukupno 232 prema 555 do 840 (!) duša koliko će morati da opslužuju stjuardese i stjuardi u A380. Posle ovakvih brojki i slova, one koji sami nisu pomislili "vau!", evropski vazduhoplovni gigant potrudio se i da malo podseti šta treba da kažu: prvi A380 registrovan pred francuskim vazduhoplovnim vlastima kao F-WWOW (čita se: ef-vau) što mu i piše na trupu i sa donje strane krila.

Erbas A380, ukratko, najveći je putnički avion na svetu i - ekonomski gledano - napravljen je da pomrsi račune Boingu i prekine suverenu vladavinu američkog proizvođača na tržištu aviona velikog kapaciteta. Evropski "džambo džet" konfigurisan je u tri putničke klase (ekonomska, poslovna i prva), može poneti 555 putnika a u "gustom pakovanju" (dve klase) i do neverovatnih 840. Najnovija varijanta boinga 747, B747-400ER prima 416, odnosno 524 putnika. Erbas 380 prvi je avion

koji ima dve putničke palube celom dužinom trupa, a korisnicima je ostavljeno da međuprostor, ili onaj ispod glavne palube, opreme po želji sadržajima za razonodu i relaksaciju putnika. Erbas je prikazao slike barova, salona, restorana, pominjane su sale za rekreaciju, tuš kabine... Engleski milijarder ser Ričard Branson, vlasnik aviokompanije Virdžin Atlantik koja je naručila šest A380, obećao je da će pored prostora za socijalizaciju i bavljenje fitnesom u njegove A380 biti ugrađene kockarnice, saloni za ulepšavanje i dupli ležajevi. Da li će ova poslednja pognodnost biti korišćena više za odmor ili rekreaciju, verovatno će odlučivati sami Virdžinovi putnici - treba li napomenuti da kompanija ser Bransona u svom nazivu ima pojam devičanstva? Većina kupaca ipak ljubomorno krije kako će opremiti svoje A380, ali obećava da će sve biti u superlativima. Dolet "dupke punog" A380 je 15.000 km, a ako je verovati marketingu evropskog proizvođača, troši po putniku kao prosečan automobil - manje od tri litra goriva na 100 km; ono što je bitnije u vazduhoplovstvu, potrošnja u odnosu na konkurenciju je sudeći po erbasu 12 odsto niža zahvaljujući upotrebi lakih kompozitnih materijala i novim motorima koje korisnici mogu da biraju između rols rojsa trenta 900 (Rolls Royce) i endžin alajansa GP7200 (Engine Alliance). Endžin Alajnas je, inače, zajednička kompanija giganata mašinske industrije Dženeral elektrik (General Electric) i Prat i Vitni (Pratt and Whithey). A380 predviđen je za tzv. guste rute, odnosno povezivanje gradova između kojih je nerentabilno ili nemoguće zbog gužve na nebu povećavati broj letova pa se povećavanjem kapaciteta samog aviona povećava i obim saobraćaja, prvenstveno iz Zapadne Evrope ka Bliskom istoku, sa Bliskog istoka ka Australiji i Aziji, iz Kine i Azije ka Severnoj Americi...

KORISNICI: Grandioznost celog projekta, u koji je uloženo više od 12 milijardi evra,

"Spruce Goose"

Istorija vazdušnog saobraćaja jeste u velikoj meri podređena pragmatičnim ciljevima, preciznim ekonomskim interesima avio-prevoznika i proizvođača aviona, ali se ipak, ponekad razvija i pod uticajem velike strasti pojedinaca. Pri tom, takva vrsta strasti nije svojstvena samo pionirima avijacije koji su se borili da afirmišu svoje izume, poput braće Rajt ili Franka Vitla, već su njome, ponekad gonjeni i proizvođači vazduhoplova. Čuveni takav primer je milioner Hauard Hjuz (1905-1976), holivudski producent i proizvođač aviona, čija je ljubav prema avionima i samodestruktivnost u vođenju finansijskih poslova ušla u legendu. Svi njegovi poslovi imali su megalomansku crtu, a ljubav prema letenju nije umanjilo ni nekoliko avionskih nesreća koje je preživeo. Prilikom snimanja filma *Hell's angels,* klasika o avionima iz 1930. godine, upotrebio je čitavu flotu od 87 aviona i jedan dirižabl koji spaljen za potrebe filma. Tokom snimanja ovog potpuno nesiplativog filma potrošeno je 3,8 miliona dolara što je dugo bio rekordni budžet jednog filma. U istoriju avijacije, Hjuz je tokom II svetskog rata ušao gradnjom hidroaviona "Spruce Goose". Bio je to najveći ikada napravljeni avion, za čiju je izgradnju Hjuz upotrebljavao brezovo drvo, zbog ratnih nestašica metala. "Spruce Goose" je bio veći od fudbalskog igrališta, mogao je da ponese 700 vojnika ili 60 tona tereta, ali nije bio dovršen pre kraja rata. U luci Long Bič, u Kaliforniji, ovaj divovski hidroavion je uspeo da poleti 2. novembra 1947. godine. Njime je jedan minut pilotirao sam Hjuz, preleteo malo više od kilometra i potom ga je spustio kod doka ostrva Terminal, gde je po Hjuzovoj želji, smešten u hangar iz koga nije izlazio, niti je ikada više poleteo. U narednim godinama Hjuzova kompanija je trošila milion dolara godišnje samo na njegovo čuvanje i održavanje. "Spruce Goose" je u istoriji avijacije zabeležen kao avion koji je imao najveći raspon krila, od čak 97,3 metra.

ISTORIJSKI UZLET

Divovi u vazduhu

Upotreba mlaznog motora svojevremeno je presudno uticala na putnički avio-saobraćaj, omogućujući nastanak džambo džetova, prostranih aviona velike brzine koji u jednom letu prevoze stotine putnika na udaljenost od nekoliko hiljada kilometara

"Kada jedno telo deluje na drugo nekom silom, tada će i drugo telo delovati na prvo, silom istog intenziteta i pravca, a suprotnog smera." Treći Njutnov zakon, ili Zakon akcije i reakcije, predstavlja jedan od najuniverzalnijih naučnih principa. Međutim, tokom skoro tri veka otkako ga je formulisao utemeljivač moderne fizike Isak Njutn (1642-1727), ovaj zakon mehanike bio je samo teorijski princip bez većih praktičnih primena, sve dok početkom tridesetih godina XX veka mladi engleski oficir Frenk Vitl (1907-1996) nije smislio prvi motor na mlazni pogon. Kao probni pilot borbene eskadrile Kraljevskog vazduhoplovstva (RAF), Vitl je razmišljao o razvoju aviona koji bi leteo brže i nosio više tereta nego tadašnji modeli, da bi 1928. godine došao na ideju avionskog motora koji bi iza sebe izbacivao mlaz vrelog gasa (sila akcije) i bio potisnut napred silom reakcije. Svoj jednostavni izum Vitl je patentirao 1930. godine, ali nije naišao na razumevanje ni u britanskom vazduhoplovstvu ni kod privatnih proizvođača aviona, koji su motor na

i samog A380 kao finalnog proizvoda zasniva se na proceni Erbasa da će narednih 20 godina vazdušni saobraćaj beležiti godišnji rast od 5,3 (putnici), odnosno 5,9 odsto (teret) i da će do 2023. aviokompanijama biti potrebno oko 22.000 letelica (dvostruko više od 11.000 koliko je u saobraćaju bilo prošle godine, op. aut.). Erbas prilično smelo smatra da će od 17.300 novoproizvedenih putničkih i civilnih teretnih aviona koji će naći put do kupaca, njih oko 1650 biti kapaciteta preko 450 sedišta. Ili, ako vam je novac razumljiviji od broja putnika – 22 procenta ukupne sume od oko 1900 milijardi dolara, koliko će aviokompanije izdvojiti u naredne dve decenije, biće potošeno na avione poput A380. Erbas procenjuje da će skoro polovina svih aviona do 2023. biti prodata u SAD, Kini i Ujedinjenom Kraljevstvu, a da će 62 odsto džambo džetova koristiti prevoznici iz azijsko-pacifičke regije. Imajući u vidu ovakve procene, nije za čuđenje što su na promociji A380 mnogi očekivali obelodanjivanje velike porudžbine iz Kine – do koje, ipak (još) nije došlo. Erbas je do sada sakupio 139 potvrđenih porudžbina uz "oko 100" preuzetih opcija; ukoliko bi se sve opcije pretvorile u porudžbine, evropski proizvođač bio bi već sada blizu postavljenog cilja od 248 naručenih aviona, koliko mu prema gruboj proceni treba da bi isplatio uloženo i počeo da profitira. Po ceni od oko 280 miliona dolara pored već pomenutog Virdžin Atlantika, prvi srećni vlasnik naredne godine postaće Singapur Erlajns, koji je naručio deset A380; Emirati iz Dubaija, poznati po raskoši u svojim avionima, prvi su podržali Erbasov projekt naručivši još 2000. sedam aviona, do danas su kupili 43 aviona a dva će unajmiti od ILFC-a; Lufthanza će u svoju flotu uvrstiti 15 novih A380, južnokorejski Korian Er 5; Malejžan Erlajns 6; FedEx od 2008. očekuje isporuke deset teretnih A380F nosivosti 150 tona i doleta 10.400 km; Eithad iz Abu Dabija, kompanija tada stara ni devet meseci napravila je senzaciju na sajmu u Frenborou prošlog leta kada je od Erbasa poručila avione za sedam milijardi dolara, od toga četiri A380; lizing korporacija IFLC naručila je pet putničkih i pet teretnih novih erbasa...

INSPIRACIJA IZ ZVEZDANIH STAZA: Zamišljeni enterijeri

TEORIJA I PRAKSA: Ipak, koliko veličina i raskoš A380 donose pogodnosti i privlače putnike toliko stvaraju i probleme. Kristalne čaše i barske stolice, teretana, đakuzi kade... zvuči izvrsno i još bolje izgleda na kompjuterski generisanoj fotografiji, ali se pred korisnika, odnosno aviokompaniju, postavlja pitanje šta u slučaju ulaska u turbolenciju ("drmanje" aviona) ili naglog gubitka visine kad sve to počne da leti po kabini? Vazduhoplovne vlasti mogu tražiti da u svim prosto-

JOŠ UVEK LETEĆA LEGENDA: DC 3

mlazni pogon smatrali "nepraktičnim rešenjem". Vitl ipak nije odustao od pokušaja da napravi mlazni avion i posle studija na Univerzitetu Kembridž 1937. godine, samostalno je na tlu testirao prvi mlazni motor. Sa izbijanjem II svetskog rata, britanska vlada je najzad prihvatila Vitlovu ideju i RAF je pokrenuo projekat izgradnje prvog mlaznog aviona, ali ga je u međuvremenu pretekla nemačka avioindustrija. Nezavisno od Vitla, Nemci su, po ideji studenta Hansa fon Ohejna, razvili prvi mlazni avion, Henkel HE-178. Nekoliko dana pre nego što je Hitler napao Poljsku 27. avgusta 1939. godine, kapetan Erih Voršic uspešno je izveo prvi probni let Henkela HE-178, što se smatra prvim letom mlaznog aviona u istoriji. Međutim, mlaznjaci nisu imali nikakvu operativnu ulogu tokom rata. U ratnim okršajima učestvovali su samo britanski Gloster Meteor, načinjeni prema dizajnu Frenka Vitla, koji je posle 1944. godine presretao nemačke V-1 rakete i nemački ME-262. Pravi značaj mlaznog motora osetio se tek po završetku rata, kada su mlaznjaci počeli masovno da se koriste u ratnoj avijaciji, ali i u putničkom saobraćaju.

LETEĆI CIVILI: Uskoro su ga sa tržišta donekle potisnuli putnički avioni kompanije Daglas, prvo DC-1, a nekoliko godina kasnije i DC-3, prvi putnički avion koji je ostvarivao profit u avio-saobraćaju i za koji se ponekad pretenciozno kaže da je izmenio svet. DC-3 je mogao da preveze 21 putnika i kretao se 290 km/h, ali kao i svi drugi putnički avioni sa klipnim motorima nije leteo iznad tri hiljada metara visine. Daleka putovanja ovim letelicama trajala su dugo, bila su neudobna, sa čestim sletanjima i velikom potrošnjom goriva. Uprkos tome, ipak čitavu deceniju posle II svetskog rata u putnički saobraćaj nisu ušli mlazni avioni. Skepticizam sa kojim se svojevre-

NEIZBEŽNO UZLETANJE: A380

rijama budu ugrađene pomoćne rasklopive stolice ako drukčije nije moguće obezbediti potreban nivo sigurnosti putnika – drugim rečima, ako ga nije moguće vezati za, na primer, sto za rulet ili tuš-kabinu što bi aviokompaniju dovelo pred dilemu: gubitak komfora i sadržaja ili dodatno povećanje težine i potrošenog prostora. Bezbednosni propisi i norme takođe zadaju muke: bez obzira na veličinu, da bi dobio sertifikat plovidbenosti, Erbas će morati da demonstrira što u teoriji što u praksi da je pun A380 moguće evakuisati za 90 sekundi ili manje; odnosno da ga svakih pet sekundi može napustiti bar 31 putnik! (Pre)opremljenost novog aviona elektronikom i kompjuterskim sistemima dovodi u pitanje mogućnost kako slučajne tako i (zlo)namerne njihove interakcije i Erbas će morati stručnjacima Evropske agencije za bezbednost u vazduhoplovstvu da dokaže da putnik koristeći internet konekciju na svom sedištu ne može da "upadne" u komjputerski sistem aviona i preuzme kontrolu nad letelicom ne pomerivši se sa mesta.

Aerodromi su posebno poglavlje u eksploataciji A380 – sadašnji su premali da bi mogli da zadovoljavajuće opsluže ili čak prime evropsku grdosiju. Pored proširenja rulnih staza i platformi za parkiranje, aerodromi koji žele da pruže gostoprimstvo A380 moraće nadograditi ili zameniti mostove za ulaz u avion, povećati čekaonice, uvesti nove šaltere za prijavljivanje putnika i predaju prtljaga, nabaviti nova vozila za opsluživanje... Da je sve to ipak isplativa investicija pokazuje trka aerodroma ko će pre biti "A380 kompatibilan". BAA, Britanska agencija za upravljanje aerodromima, ocenjuje da će "A380 biti vitalan za budućnost Hitroua" i tu procenu potkrepljuje ulaganjem od 450 miliona funti (675 miliona evra). BAA smatra da će do 2016. osminu broja sletanja i poletanja na najvećem londonskom aerodromu činiti upravo A380. Na taj način povećaće se broj putnika koji prolazi kroz aerodrome, bez po-

meno suočavao Frenk Vitl pratio je i izlazak mlaznjaka na komercijalno tržište. Proizvođač aviona De Haviland načinio je prvi putnički mlaznjak, Kometu 1, koji je prvi put poleteo 27. jula 1949. godine. Kometu i njene naslednike počela je 1952. godine da koristi britanska vazduhoplovna kompanija *BOAC* (danas *British Airways*) za letove od Londona do Johanesburga. Kometa je imala 36 sedišta za putnike i kretala se brzinom od 770 km/h, duplo brže od popularnog DC-3. Međutim, dve uzastopne nesreće ovog aviona dovele su u sumnju pouzdanost mlaznjaka za putnički saobraćaj, a do njihovog pravog proboja čekalo se još nekoliko godina.

NEBESKA TRKA: Konačnom proširenju upotrebe mlaznjaka doprineo je sve intenzivniji hladni rat između Sovjetskog Saveza i SAD. Kao i mnoge druge tehnologije, trka u naoružanju ubrzavala je razvoj mlaznih aviona za potrebe ratnog vazduhoplovstva, da bi krajem pedesetih godina došlo i do komercijalne upotrebe pojedinih modela vojnih mlaznjaka. Tako je kompanija Boing za potrebe američkih vazduhoplovnih snaga dizajnirala mlazni tanker KC-135 koji je projektovan za dosipanje goriva tokom leta bombardera. Uspeh na vojnom tržištu ovog velikog vojnog tankera za gorivo, podstakao je Boing da komercijalizuje svoj proizvod. KC-135 je prerađen i od njega je 1958. godine načinjen prvi američki putnički mlaznjak, slavni boing 707. Pojava ovog aviona dramatično je promenila sliku vazdušnog saobraćaja. Boing 707 je bio dug 40 metara, razvijao je brzinu od preko 800 km/h, njegov let je bio stabilan i pouzdan, a mogao je da poveze 181 putnika, što je u to doba bilo pet puta više nego bilo koji drugi model putničkog aviona, bilo sa mlaznim ili sa klipnim motorom. Nekada leteći rezervoar za gorivo, zbog svojih izuzetnih karakteristika, postao je najprodavaniji mlazni avion na svetu, za koga su se interesovale mnoge svetske avio-kompanije. Američka kompanija *Pan American* uvrstila ga je u svoju flotu, da bi ga predstavila 26. oktobra 1958. godine na novoj liniji Njujork-London, čime je započela nova era u vazdušnom saobraćaju. Na tom, prvom letu za London, boingom 707 letelo je 111 putnika, najveći broj koji je do tada ikad bio prevezen jednom redovnom avionskom linijom. Cena karte za let preko Atlantika iznosila je 272 dolara, što je u to doba bilo neznatno skuplje od karte za mnogo sporije i mučnije putovanje avionom sa klipnim motorom.

STARI REKORDER: Boing 707 se brzo proširio svetom, a može se reći, i smanjio ga. Zbog očiglednih preimućstava, avionske kompanije su masovno uvele mlaznjake u upotrebu, ali nisu sve koristile boing 707. Daglas, proizvođač sa dugim iskustvom u proizvodnji putničkih aviona, ušao je u trku sa Boingom i već 1959. godine počeo da prodaje čuveni DC-8, veliki mlaznjak sa četiri motora. U međuvremenu, Sovjeti su razvili svoj prvi putnički mlaznjak Tupo-

PRVI PUTNIČKI MLAZNJAK: Kometa

NOVO. ŠARMANTNO. SVEŽE. DRUGAČIJE.

TIMOFEJEV

★ ★ ★ ★ ★

SUBOTOM U 21.00

B92

INSAJDER

Postoje pitanja koja drugi izbegavaju i odgovori koje drugi ne dobijaju.

Postoje granice koje se retko prelaze. Tu počinje INSAJDER.

Prvi put o svemu, svima ali i o sebi! Ekskluzivno za emisiju Insajder, Vladimir Beba Popović, najbliži saradnik i prijatelj Zorana Đinđića, otkriva sve o tajnim sastancima i specijalnim zadacima.

Ponedeljak 31. 01. u 21 čas.

Drugi deo ekskluzivnog intervjua sa Vladimirom Bebom Popovićem. TV B92.

B92

većanja broja letova. Na aerodromu u Dubaiju je u izgradnji novi terminal u koji je uloženo četiri milijarde dolara sa 23 mosta namenski konstruisana da omoguće ukrcavanje putnika na obe palube, kao i čekaonice za po više od 500 putnika. Za to vreme na Aerodromu Beograd radnici optužuju direktora da je sebi i saradnicima protivzakonito dodelio povoljne stambene kredite i traže smene. No, Aerodrom Beograd ionako nije deo priče o A380 niti će, nažalost, skoro biti.

PUT U ISTORIJU: Šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog veka prekookeanskim putničkim linijama dominirali su vazduhoplovi oličeni u "neuništivom" boingu 707 i njemu sličnim avionima poput mekdonald daglasa (McDonald Douglas) DC-8, konvera (Convair) 880, uz poneki britanski VC-10 ili ruski iljušin Il-62; sve su to bili veliki mlazni četvoromotorci, kapaciteta oko 180 sedišta. Po današnjim standardima bučni, neekonomični, preterano štetni za okolinu i neudobni, prevozili su zadovoljne putnike, tada još uvek iz viših staleža, s kraja na kraj sveta. Na propagandim posterima nasmejani putnici, nasmejane stjuardese. Dobro da ne može biti bolje, izgledalo je. A onda se 1970. pojavio boing

Konkurencija

S druge strane Altlantika, Boing, koji u ovom trenutku nema ni u fazi razvoja proizvod uporediv sa A380, smatra da tako nešto nije ni potrebno: za razliku od Erbasa, prognostičari iz Sijetla predviđaju u narednom periodu dalju fragmentaciju tržišta kome će biti potrebni avioni ekstremnog doleta ali manjeg kapaciteta, dok će potreba za letelicama klase A380 biti i do tri puta manja od one koju procenjuje Erbas. Boingov najnoviji projekat, 7E7, doleta je 15.700 km i može primiti 200 do 250 putnika a nova varijanta boinga 777-200LR svetski je rekorder u udaljenosti koju može da preleti – 17.450 km, i u njega se može smestiti oko 300 putnika. Istini za volju, Boing šturo pominje i "napredni" B747 (747 Advanced) sa motorima i tehnološkim rešenjima preuzetim sa 7E7, nosivosti 400 do 500 putnika i doleta od 14.800 km, ali se tržištu trenutno nudi samo 747-400ER koji je u upotrebi od 2002.

747 i zauvek promenio putovanje avionom. Moglo se ustati, prošetati, nestao je osećaj klaustrofobije, visokoplatežnim putnicima ponuđena je ekskluzivna prva klasa sa do tada neviđenim sadržajima, a uz sve to džambo je mogao poneti više nego dvostruko putnika ili tereta. Ko je jednom putovao velikim boingom, nije se vraćao u manje avione. Bar ne rado; a to je ono što prodaje ili ne prodaje avio-kartu. Polako ali sigurno, stariji putnički avioni pretvarani su u teretne ili potisnuti na siromašnija tržišta poput afričkog ili južnoameričkog, a boing 747 je postao i 35 godina ostao suvereni vladar prekookeanskih letova. Možda će zvučati ironično, no Erbas sa A380 očito pokušava da pošalje boing 747 u istoriju – a američkog proizvođača u svoju senku – upravo na isti način na koji je pre tri decenije Boing to uradio ponudivši 747 gladnom tržištu. A380 je veći, ekonomičniji, raskošniji, opremljeniji; potpuno nov proizvod koji svakim svojim delom odiše težnjom ka perfekciji. Ostaje samo pitanje da li je u toj težnji ka grandioznom savršenstvu – ili savršenoj grandioznosti, svejedno – A380 napravljen kao veći zalogaj nego što tržište može da proguta. ■

IGOR SALINGER

Brži od zvuka

Najpoznatiji putnički supersonični avion je Konkord, elegantni mlaznjak koji su zajedno proizveli Britanci i Francuzi. Prvi put je leteo 1969, a u redovnu upotrebu je ušao 1976. godine. Konkord se kretao brzinom od 2,2 M i mogao je da preleti od Njujorka do Londona za dva sata i 55 minuta. Dugo je vladao mit o njegovoj pouzdanosti sve dok, u julu 2000. godine, nije stradalo 113 ljudi kada se jedan Konkord Er Fransa srušio nadomak Pariza. Zbog ove tragedije, Konkord je povučen iz upotrebe.

PIONIRSKI PODUHVAT: Konkord

ljev Tu-104, koji je kompanija Aeroflot prvi put upotrebila već 1956. godine na liniji Moskva-Irkutsk. Tokom šesdesetih godina vodila se bespoštedna borba među proizvođačima aviona za primat na novom tržištu mlaznih aviona. Ovu tržišnu bitku odnela je kompanija Boing svojim legendarnim modelom boing 747, koji je prvi put poleteo 9. februara 1969. godine. Boing 747 je džambo džet, tj. veliki mlaznjak – sa dve palube i četiri motora ispod krila – dva puta veći od prethodnih Boingovih mlaznjaka i 80 odsto veći od DC-8. Boing 747, rekorder po veličini, liči na diva u vazduhu – dugačak 70 metara, sa rasponom krila od 65 metara i visinom na repu od 20 metara. Može da poveze čak 420 putnika i da bez sletanja leti 18500 kilometara. Suparničke kompanije su ga ispratile svojim modelima, ali su odustale od pokušaja da nadmaše njegovu veličinu. Daglasov džambo džet DC-10, predstavljen 1970. godine i namenjen prevozu 250 putnika, zadovoljavao je potrebe avio-prevoznika za nešto manjim mlaznjacima. Unapređen u nekoliko navrata, div u vazduhu, boing 747 je ostao u upotrebi sve do danas, kada se na tržištu prodaje model boing 747-400. Tokom punih 35 godina, bio je apsolutni rekorder po veličini, sve do prošlonedeljne pojave Erbasovog A380 koji prima 35 odsto putnika više od starog rekordera, ima 10% veći domet i efikasniju potrošnju goriva. Njegovom pojavom završava se doba velikih mlaznjaka – može se reći da doleću novi, superveliki mlaznjaci. ■

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

FOTOGRAFIJE: A. ANĐIĆ

MAJKROSOFT

Srpska tablet ćirilica

Za neku godinu biće moguće hvatati beleške na ćirilici i zatim prepustiti svom Tablet PC-ju da taj rukopis prepozna i konvertuje u željenu tekstualnu formu. Zahvaljujući beogradskom predstavništvu Majkrosofta, ta rukopisna ćirilica biće i prva ćirilica u svetskoj digitalnoj arhivi rukopisa

Dešava se retko, ali se eto ipak dešava da je Srbija u nekim tehnološkim stvarima prva na svetu. U okviru beogradskog predstavništva Majkrosofta počelo je prikupljanje uzoraka ćiriličnog i latiničnog rukopisa za potrebe korisnika Tablet PC računara, a uzorci srpske ćirilice biće zapravo i prvi ćirilični uzorci uopšte. Šta to zapravo znači? Ukratko, to znači da će za neku godinu (prognoziranje je nezahvalno, ali recimo da su u pitanju dve godine) biti moguće specijalnom olovkom hvatati beleške na ćirilici i prepustiti svom Tablet PC-ju da taj rukopis prepozna i konvertuje u *word*, *notepad* ili bilo koju drugu tekstualnu formu.

Tablet PC koji omogućava ovakvo prepoznavanje rukopisa jeste uređaj čija popularnost sve više raste: od novembra 2002. godine, od kada je na tržištu, do avgusta 2004. u svetu ih je prodato milion, čemu doprinosi i sve manja razlika u ceni u odnosu na obične *notebook* ili *laptop* računare. Naime, u odnosu na njih, Tablet PC staje nekih deset odsto više, a pritom predstavlja svojevrsnu evoluciju *notebooka:* može se koristiti kao klasičan računar s tastaturom, a jednostavnim okretanjem monitora "pretvara" se u prostor za beleške. Nakon unošenja beleški i "prepoznavanja" rukopisnog teksta korisnik može korigovati eventualne greške u "čitanju" i potom ga konvertovati u tekstualnu formu po izboru. Naravno, to ne podrazumeva specijalni softver za svaki poseban rukopis, već se na osnovu velikog broja uzoraka u bazi podataka prepoznaje rukopis bilo kog individualnog korisnika. Ovakav sistem za sada postoji na engleskom (u američkoj i britanskoj verziji), francuskom, nemačkom, španskom, italijanskom i nekoliko jezika istočne Azije, a srpska verzija biće prva koja će osim u latiničnoj, postojati i u ćiriličnoj varijanti.

Rukopis za istoriju

Svi oni koji bi želeli da bazi podataka prilože svoj rukopis, mogu da se jave Majkrosoft centru u Beogradu, da potom učestvuju u prilično zanimljivoj i brzoj proceduri i da tako, ako ništa drugo, dobiju i simboličan poklon u vidu knjige ili nekog sličnog Majkrosoft materijala. Telefon je 011/330-5500, a radno vreme od 8.30 do 16.30.

Razvoj prepoznavanja rukopisa na engleskom jeziku traje već čitavih 15 godina, tako da je broj tih rukopisnih uzoraka i najveći – ukupno ih ima 20 miliona, dok je tri miliona uzoraka minimalan broj kojim eksperti moraju da raspolažu kako bi uopšte razvili ovaj sistem. Naravno, to ne znači da će u predstavništvo Majkrosofta u Beogradu morati da dođe tri miliona ljudi. Naime, prva olakšavajuća okolnost jeste da će za latiničnu verziju rukopisa na srpskom moći da se koristi već postojeća baza podataka za druge jezike – razlika između engleske i srpske latinice zapravo se svodi na samo nekoliko slova. Što se ćirilice tiče, procedura će biti nešto komplikovanija, ali će ona istovremeno pružiti solidnu bazu podataka za ćirilična pisma na čijem će se prepoznavanju tek raditi. S druge strane, broj od tri miliona uzoraka ne podrazumeva tri miliona individualnih rukopisa već tu količinu uzoraka: u taj broj ulaze uzorci štampanih slova, uzorci reči koje se često koriste, uzorci rečenica i uzorci specifičnih pisanih formi (brojevi telefona, elektronske adrese i sl.). Ukratko, u tek započetoj fazi razvoja prepoznavanja srpskog rukopisa, biće neophodno učešće 300 volontera (vidi okvir!). Ta prva faza, koja podrazumeva prikupljanje uzoraka štampanih slova i najčešće korišćenih reči, trebalo bi da potraje oko pet meseci. S tim u vezi, u Beogradu trenutno borave Bodin Dresević, američki stručnjak poreklom s naših prostora koji je u okviru Majkrosofta već godinama angažovan u Grupi za prepoznavanje rukopisa (kasnije prerasloj u Tablet PC grupu), kao i Thanh Hua, "veteranka Majkrosoftovog razvoja" zadužena za arhivu digitalnih rukopisa. Kao treći član ekipe, tu je i Silvana Hadžić iz beogradskog predstavništva te kompanije koja će projekat neposredno koordinisati.

Prognoze je, dakle, nezahvalno davati, ali u ovom slučaju (kako god da okrenemo) izvesno je da će prva kompjuterski prepoznata rukopisna ćirilica biti upravo srpska. Pa, kad bude da bude. ■

TAMARA SKROZZA

Van granica ukusa

"Kako sam od ministarstva napravio brend"; "Vreme" br. 732

Molim vas da u skladu sa odredbama Zakona o informisanju objavite ovaj demanti povodom teksta objavljenog u vašem listu 13. 1. 2005. godine, u intervjuu s Rasimom Ljajićem, pod naslovom "Kako sam od ministarstva napravio brend".

Pomenuti intervju prosto kipi od neistina i laži. Na početku svog intervjua, u podnaslovu teksta Ljajić tvrdi da mu je oduzeto mjesto saveznog poslanika od strane Zorana Đinđića a dodijeljeno Esadu Džuđeviću, što predstavlja notornu laž. Koalicija Lista za Sandžak potpisala je sporazum sa DOS-om, koga je u Sporazumu predstavljao Zoran Đinđić, da Koalicija podrži predsjedničkog kandidata DOS-a Vojislava Koštunicu, a da zauzvrat Koalicija Lista za Sandžak dobije jedan poslanički mandat u saveznom parlamentu. Nije slučajno da ovu laž Ljajić iznosi na početku svog intervjua, kako bi na neki način opravdao činjenicu da u cijelom Sandžaku te godine nije osvojio niti jedno odborničko mjesto a poklonjeno mu je mjesto ministra u saveznoj vladi.

U dijelu intervjua gdje iznosi čitav set nebuloza, izmišljotina i gluposti o nekakvim sandžačkim vojskama i oružju, Ljajić želi da kod srbijanske javnosti ublaži svoj negativni imidž zbog poslova koje momentalno obavlja a koje niko od osam miliona građana ove zemlje neće da radi. Ovo udvaranje javnosti Srbije toliko je providno i primitivno da prelazi granice svakog ukusa.

Interesantno je da Ljajić, u ovom svom intervjuu, najveći broj laži i izmišljotina iznosi za događaje koji su vezani za Zorana Đinđića i Aliju Izetbegovića, ljude koji danas nisu među živima, kako ne bi mogli sve ove nebuloze i gluposti da demantuju.

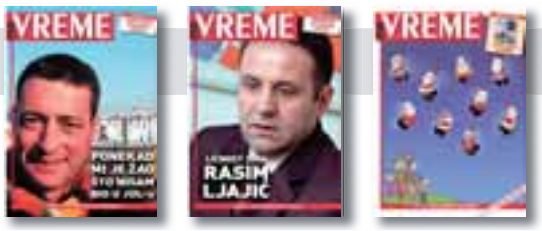
Dr Sulejman Ugljanin,
predsjednik opštine Novi Pazar

Hajgens i Ajnštajn

"Svemirski Kolumbo", "Ajnštajnova godina"; "Vreme" br. 733

U vezi s prvim prilogom, žao mi je što moram da skrenem pažnju na to da se veliki holandski astronom nije zvao ni Hadžins ni Hujgens, kako neke druge novine pišu, već Hajgens. Sondu bismo možda i mogli nazvati "Hadžins", ali je onda u objašnjenju

trebalo dodati da je nazvana "... po holandskom astronomu Hajgensu koji je 1655. otkrio Titan...".

Druga greška – očigledno preuzeta iz strane štampe – jeste podatak da je Ajnštajn imao "vanbračnu i usvojenu decu". Vašoj saradnici B. Vasić skrenuo bih pažnju na knjigu Desanke Đurić-Trbuhović *U senci Alberta Ajnštajna*, ako već ne zna ono što znaju svi stari Novosađani, naime da je Novosađanka Mileva Marić bila zakonita supruga Alberta Ajnštajna i da je u braku s njim rodila dva sina, krštena u Nikolajevskoj crkvi u Novom Sadu.

Dr Milan Ćirić, Beograd

Vreme će pokazati

"Neumesna promocija"; "Vreme" br. 733

Sa velikim interesovanjem sam čitao članak i komentare objavljene u "Vremenu" gde se moje ime pominjalo više puta. Mogu razumeti da su komentari u međuvremenu nabijeni emocijama i zato ne želim da komentarišem ko je bolji, ko je gori, ko ima više a ko manje.

Moj komentar ide na adresu gospodina Milovića koji je izneo nekoliko neistina o meni. Gospodin je trebalo da se bolje informiše, naročito onda kada pokušava da, kako on kaže, objasni javnosti kako stvari stoje.

Stvari stoje ovako:

Ja jesam radio, doktorirao i habilitirao u Minhenu na katedri za molekularno stočarstvo i biotehnologiju, ali u oblasti embriologija i ćelije, i to nema nikakve veze sa uzgojem životinja, kako gospodin tvrdi.

Ja ne radim u Minhenu, već sam od oktobra 2002. u Engleskoj, gde radim na Medicinskom fakultetu u Njukaslu. Kako bih inače dobio dozvolu za kloniranje ljudskih embriona u Velikoj Britaniji ukoliko bih i dalje živeo u Minhenu? Ili gospodin misli da svakoga jutra putujem na posao iz Minhena za Njukasl?

Dalje, gospodin tvrdi da ja nemam svoj tim i da radim na projektima moga šefa, što opet nije tačno. Ja vodim tim koji se bavi kloniranjem ljudskih embriona, dobijanjem matičnih ćelija iz kloniranih ili oplođenih embriona i diferenciranjem embrionalnih matičnih ćelija. Sve su to moji naučni projekti na kojima rade moji studenti, junior i senior saradnici. Ja nemam šefa na čijim projektima radim, ja određujem projekte i vodim te iste. Moj šef je ujedno direktor celog centra/instituta, a ja sam njegov zamenik.

Gospodin tvrdi da ja nisam profesor i to je trenutno tačno. Trenutno, jer od maja ove godine postaću profesor iz oblasti embriologije i biologije matičnih ćelija Univerziteta u Njukaslu. Zbog mojih naučnih radova i dostignuća.

Na kraju, nije moja želja da se poredim sa nekima koji ocenjuju moj rad, naročito ne kada nemamo nikakvih dodirnih naučnih tačaka. Koliki će naučnik dati doprinos nauci i čovečanstvu na kraju cele priče, pokazaće vreme.

Siguran sam i "Vreme".

Dr Miodrag Stojković, Velika Britanija

Hrabrost i palanka

"Šta je srpska tradicija"; "Vreme" br. 733

Fenomen Branke Prpe samo potvrđuje da je i u vremenima orgija zla moguće sačuvati intelektualni i moralni dignitet. Suprotstaviti se zloduhu primitivizma, banalnosti palanke, intelektualni je i moralni imperativ na koji je u poslednjih petnaestak godina odgovorilo samo malobrojno bratstvo hrabrih. Branka pripada tom bratstvu izabranih koji su nam pomogli da sačuvamo nadu, da ne pokleknemo pred ostrašćenom gomilom koju je podjarivao zao duh palanke.

Pavle Radić, elektronskom poštom

Ispravka

U tekstu "Vodič kroz advokaturu" greškom su objavljene cene advokatskih usluga u dinarima, a navedeno je da se radi o tarifnim bodovima. Svi iznosi preneti u antrfileu "Zvanična tarifa" jesu, dakle, cene usluga u dinarima. Izvinjavam se čitaocima.

Tamara Skrozza

prodaja & pretplata

štampano izdanje

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	Evropa [površinskom poštom]	Svet i Evropa [avionom]
6 meseci	2550 din	2350 din	55 EUR	95 EUR
12 meseci	5000 din	4600 din	110 EUR	190 EUR

internet izdanje

	Srbija [bez PDF-a]	Srbija [sa PDF-om]	Svet [sa PDF-om]
12 meseci	500 din	1500 din	EUR 30
4 meseca	—	—	EUR 20

Zabranjeno je uplatiti iznos pretplate za korisnike iz Srbije, a nalog upotrebljavati iz inostranstva (osim kada se nalazite na putovanju). Zabranjeno je da više lica sa različitih lokacija upotrebljava isti nalog.

VREME CD / VREME-DVD

	Srbija	Svet
komplet 1997–2004 CD	750 din	EUR 25
komplet 1997–2004 DVD	750 din	EUR 25
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	250 din	EUR 10

Rok za slanje 20 dana. Kupci iz Srbije, na cenu diska dodajte 75 dinara za troškove pakovanja i PTT-a.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Mišarska 12, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (*pretplata za štampano/internet izdanje, VREME CD ili VREME-DVD*). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima.

Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist N.P. VREME, Beograd isključivo na račun 205-13281-15 kod Komercijalne banke AD. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na sledeće načine:

- Na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (protivvrednost u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući porez.
- Direktno na naš devizni račun uz sledeće podatke:
  Intermediary: DEUTDEFF, DEUTSCHE BANK AG FRANKFURT,
  Acc with institution: VBOECSBG, VOLKSBANK AD BEOGRAD,
  Beneficiary: 540100-978-7737912, NP VREME BEOGRAD

Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine. Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. U slučaju poskupljenja lista u toku pretplatnog perioda, pretplatniku se priznaje stara cena do isteka pretplate. Cenovnik važi od 27. 1. 2005.

Elektronska arhiva nedeljnika VREME sa tekstovima od marta 1997. do kraja 2004, nalazi se na jednom DVD-u ili podeljena na tri CD-a (1997-1999; 2000-2002 i 2003-2004). Diskove ne šaljemo pouzećem, već isključivo kad dobijemo dokaz o uplati. Arhivu možete, nakon izvršene uplate u korist N.P. VREME podići i u prostorijama redakcije uz prethodnu najavu na telefon 011/3234-774, radnim danima od 11-16h. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku. Ostale informacije na internet adresi http://www.vreme.com/cd

Informacije u vezi s pretplatom: telefonom, radnim danom od 11 do 16h: 011/3234-774, ili e-mailom na *pretplata@vreme.com*

MATORI I MLADI

– DEO DRUGI: MLADI –

ALEKSANDAR ZOGRAF

U SNU SAM NAIŠAO NA SVEŽANJ AKATA POD NAZIVOM: "STRUČNA OBJAŠNJENJA ZA PRAKTIČNO SPROVODJENJE NAŠEG PROGRAMA".

"POČEO SAM DA GUTAM OČIMA OBAVEŠTENJA OVAKVE SADRŽINE: "BEZ SAVRŠENE ORGANIZACIJE MATERIJALNIH SILA, NEĆE SE NIKADA MOĆI POSTIĆI ŽELJENI RED. ONI SU NAGRUŽANI I UVEK U MOGUĆNOSTI DA UNIŠTE NAŠE DUHOVNE VREDNOSTI. ZATO SMO PRONAŠLI ZRAKE KOJI IMAJU SNAGU DA UNIŠTE SVE ŽIVO U DOMETU."

"TO JE ORUŽJE ZA UNIŠTENJE SVIH NESREĆA NA SVETU, ALI PAZI! VLADAOCI I BUNTOVNICI UPROPAŠĆIVALI SU SVOJE POBEDE ZATO ŠTO IM SE OSLADILA ALATKA KOJOM SU MOGLI DA PREPORODE SVET."

LALE JE ZAVRŠIO RASTUŽEN ŠTO MU SAN NIJE OBJASNIO RUKOVANJE ONOM MAŠINOM U SVRHU UNIŠTENJA ZLA I POPRAVKE ČOVEČANSTVA ...

DOK NA JEDNOJ STRANI PREOVLADJUJU MATORI UGURSUZI, KOJI NEMILOSRDNO CEDE I UNIŠTAVAJU ČAK I SOPSTVENU KLASU, DOTLE SE NA DRUGOJ STRANI POJAVLJUJE TIP JALOVO-BORBENOG OMLADINCA, KOJI NE MOŽE KORISNO DA REŠI NI SVOJ LIČNI, A KAMOLI DRUŠTVENI PROBLEM!

DA, TO SU DVE SAVREMENE DRUŠTVENE KRAJNJOSTI, KOJE SE DODIRUJU SVOJIM NEGATIVNOSTIMA. MI SMO IH UPOZNALI I ODBACILI, ALI TO NIJE DOVOLJNO I NA TOME NE MOŽE DA OSTANE...

PRIHVATIĆU POZIV JEDNE GRUPE POŠTENIH PREGALACA, PRIMIĆU NA SEBE UREDJIVANJE DNEVNOG LISTA... POKRENUĆU JAVNE SUDSKE POSTUPKE, SPROVODIĆU ANKETE...

SVI ĆEMO BITI UZ VAS, SVI PREVAREN I POKRADENI, PONIŽENI I UVREDJENI... SVI, SVI, SVI!

Ekspert

Nije originalno – ali, priznajem, nisam se bolje setio. U filmu Hala Hartlija *Amater* svi glavni akteri su paceri. U ovoj priči oni se uporno bave onim što ne umeju ili o čemu nemaju pojma. Prostitutke, koliko i plaćene ubice, ucenjivači i novinari se grčevito i, naravno, bezuspešno trude da ih vlastiti pogrešan izbor ne uvrsti u večite gubitnike. Zato deluju tragikomično. Jedini profesionalac u tom krugu, koji ujedno drži sve konce mreže u koju ih je lično upleo, u amneziji je. Na kraju i profesionalac sam završava tragično, verujući da je neko drugi. Neko ko nema ništa sa tokom događaja. Time se i sam upisuje u listu amatera – pogrešnih ljudi, na pogrešnom mestu, u pogrešno vreme.

Ko u ovom sižeu otkrije preciznu metaforu lokalne političke scene, na pravom je tragu. Amateri već godinama određuju sudbinu jednog naroda bez nade da će se glavni akter prizvati svesti. Sačuvaj nas Bože amatera. Ipak, globalno gledano, ovaj film je i metafora svih krugova u kojima se ljudi kreću obavljajući svoje dnevne poslove i zaduženja, često ne znajući stvarnu pozadinu i cilj onoga što rade, dok negde daleko čuvar tajne živi neki drugi život, privremeno prepustivši svoju imperiju toku događaja, odnosno samoj sebi. Istovremeno, ovaj film na poetičan način govori o razlici između pitanja koja se rešavaju voljom i onih koje realizuju profesionalci – eksperti za određenu vrstu problema. Dijapazon njihovih aktivnosti je velik – od pravljenja ikebane do izdvajanja teške vode.

DRAŠKO GAGOVIĆ

I konvencionalne predstave o narodima zasnivaju se na veštinama. Švajcarci prave satove, Francuzi vina, Mađari kobasice, Holanđani sireve i kradu zemlju od mora. Nacionalna tradicija se čuva, tako da se predstave o veštinama vremenom suštinski malo menjaju. Najčešće se modifikuju u skladu sa opštim razvitkom, a promena imidža jeste posledica grandioznog loma praćenog globalnom promocijom. Tako su Švajcarci i dalje stručnjaci za satove, ali sada elektronske, ali su Srbi od slobodoljubivog malog naroda postali stručnjaci za klanje i silovanje. Poučeni istorijskim iskustvom, teško je poverovati da će se ta predstava promeniti brzo. Kada je porušen Berlinski zid, engleska konzervativna štampa je upozoravala da "treba biti miran, ali barut treba čuvati na suvom".

Profesionalci običnim ljudima ulivaju sigurnost a život im čine lakšim, istovremeno i zavisnim. Iskustvo je njihovo glavno oružje a radna disciplina, spretnost i uvežbanost su njihove glavne uzdanice. To je fundament iz koga se razvija njihova kreativnost. Iskustvo ih oslobađa i na njemu grade kreativnost. Uz odgovarajuću opremu, takođe stečenu vremenom, oni postaju Aleksandar svih naših zamršenih problema. Improvizacija im je strana, a jednostavnost rešenja složenih zadataka i perfekcija izvođenja čine im najveće zadovoljstvo. Kada je to moguće, ka cilju se kreću najkraćim putem, a prividna dilema se čini kao deo njihovog ličnog uživanja, poigravanja nervima neukih. Oni će vam obično reći dve stvari: "možda" – i svoju definitivnu odluku. Istovremeno, zbog usredsređenosti na rešenje problema ekspert obično teško stiže da problem sagleda iz "neekspertskog" ugla. Ta ograničenost ili "profesionalno slepilo" proizlazi iz praćenja koda koji ga vodi ka poznatim situacijama i iskušanim rešenjima. Etika i vlastiti renome su za eksperta svetinje. Oni se nikad neće prihvatiti posla koji ne mogu kvalitetno da obave. Istina, može se desiti da vam u kritičnom momentu, u planinskoj vukojebini, tehničar boinga zakrpi razvod kočionog sistema na automobilu ekserom, ali i boinzi padaju, zar ne. Pored toga, rizik je obostran i preuzet svesno.

I, kad smo već kod letelica – verovatno da je ing. Milivoj Jugin za generacije odrasle šezdesetih ostao personifikacija eksperta, mada su mnogi verovali da je on prvi plaćenik CIA. Odakle mu inače svi oni modeli kapsula i raketa NASA. Sa osvajanjem Meseca i njegova zvezda je ugasla. Preciznije, nestao je sa ekrana. A imalo se još šta čuti i o NASA i o raketama. Bez obzira na to šta mislili o njemu, šou-biznis ga nije povukao iz kruga lične speciljalizacije.

Avaj, pravi eksperti su retki. Mnogo češće srećemo ljude koji pretenduju na taj epitet. Ti su štetniji i od loših stručnjaka, pa i od amatera. Status profesionalca eksperta je istovremeno i veliki izazov za vojsku prevaranata i umišljenih amatera-ludaka, koji čine nepojamne štete pa i zločine protiv čovečanstva. Kada shvatimo da je u pitanju puška, obično je već kasno za popravljanje štete i teško da i neki istinski stručnjak može tu da pomogne.

I da se vratimo na početak teksta. Iskustvo, ponavljanje i vežba su očito najvažnije poluge u formiranju vrhunskog profesionalca. Ekspert se retko otiskuje u oblasti koje su mu strane i ne eksperimentiše ako nije siguran da postoji dovoljno rezerve za kompenziranje pogrešne procene ili poteza. Tako se dobar profesionalni političar neće upustiti u moralne rasprave kao što se odgovorni pisac neće baviti dnevnom politikom. Njihova svest, pa i etika ne dozvoljavaju neodgovornu igru nepoznatim. Oni znaju da je igra izgubljena ako ego nadvalada pravila profesije. S tim nestaje i aura eksperta. Sudeći prema iskustvu, budućnost savremene Srbije i dalje zavisi najviše i jedino od ove veštine. ■

MILOŠ BOBIĆ

© 1997 Vreme. All Rights Reserved

PDF Edition Developed By:
Ivan Hrašovec & Saša Marković